

SLOVENSKÁ
SPOLOČNOSŤ
PRE ZAHRANIČNÚ
POLITIKU
SFPA

ÖSTERREICHISCHE BOTSCHAFT
PRESSBURG

rakúske | kultúrne | fórum^{bts}

Dve dekády slovensko-rakúskych vzťahov

Vladimír Benč, Vladimír Bilčík,
Alexander Duleba, Simon Gruber, Tomáš Strážay

Dve dekády slovensko-rakúskych vzťahov

Vladimír Benč, Vladimír Bilčík,
Alexander Duleba, Simon Gruber, Tomáš Strážay

Bratislava 2013

Dve dekády slovensko-rakúskych vzťahov

© Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku
Velvyslanectvo Rakúskej republiky v Slovenskej republike

Bratislava 2013

Autori: Vladimír Benč, Vladimír Bilčík, Alexander Duleba,
Simon Gruber, Tomáš Strážay

Jazyková redaktorka: Dorota Berecová
Grafický dizajn a tlač: AEPRESS, s.r.o.

ISBN 978-80-89356-40-9

Príhovor ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky	5
Príhovor ministra zahraničných vecí Rakúskej republiky	6
Predslov	7
Dejiny a politika (Simon Gruber)	8
Dejiny	8
<i>Bohatý historický kontext</i>	8
<i>Menej zaťažená minulosť</i>	8
<i>Železná opona a rakúska televízia</i>	9
<i>November 1989 – návrat do Európy</i>	10
<i>Usporiadané rozdelenie štátu, okamžité uznanie</i>	10
<i>Priblíženie sa k EÚ a spoločné záujmy</i>	11
Súčasnosť.....	12
<i>Politické kontakty na vysokej úrovni</i>	12
<i>Dominujúce témy</i>	13
<i>Spolupráca v oblasti bezpečnosti</i>	14
<i>Spolupráca vo vojenskej oblasti</i>	14
<i>Ambivalentné vzájomné vnímanie</i>	15
<i>Mediálne spravodajstvo s rezervami</i>	17
<i>Kultúra a vzdelanie ako vzorový príklad úspešnej spolupráce</i>	17
Slovensko-rakúske obchodné a investičné vzťahy (Vladimír Benč).....	19
Reformný a makroekonomický kontext ovplyvňujúci vzájomné bilaterálne obchodné a investičné vzťahy v rokoch 1993 – 2013	20
Analýza bilaterálnej obchodnej výmeny	23
<i>Cestovný ruch</i>	26
Analýza bilaterálnych investícií.....	27
Inštitucionálny systém na podporu vzájomného obchodu a investícií	30
Európska integrácia Slovenska a rakúske partnerstvo v EÚ (Vladimír Bilčík).....	31
Rakúsko a prístupové priority SR.....	32
<i>Rozšírenie schengenského priestoru</i>	33
<i>Voľný pohyb osôb</i>	34

<i>Eurozóna</i>	35
Členstvo a kríza v EÚ	36
Energetika (Alexander Duleba)	39
Rozdielne prístupy k využívaniu jadrovej energetiky	40
Spoločný trh s elektrickou energiou(?)	44
Spoločné záujmy v oblasti dodávok zemného plynu.....	46
Potenciál na spoluprácu v oblasti dodávok ropy	48
Cezhraničná spolupráca a regionálne iniciatívy (Tomáš Strážay)	50
Cezhraničná spolupráca.....	50
<i>Rámcové dokumenty umožňujúce rozvoj cezhraničnej spolupráce</i>	51
<i>Programy a nástroje podporujúce cezhraničnú spoluprácu</i>	51
<i>Euroregióny a ďalšie formy medziregionálnej spolupráce</i>	53
<i>Euroregión Weinviertel–Jižní Morava–Záhorie</i>	53
CENTROPE	60
<i>Twin City Viedeň–Bratislava</i>	54
Regionálne iniciatívy	55
<i>Stredoeurópska iniciatíva (SEI)</i>	55
<i>Vyšehradská štvorka</i>	55
<i>Regionálne partnerstvo</i>	56
<i>Dunajská stratégia</i>	56
Predbežné závery	57
Odporúčania	59

Vážení čitatelia,

od nadviazania diplomatických vzťahov medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou ubehlo dvadsať rokov. Bolo potešujúce, že Rakúsko patrilo medzi prvé krajiny, ktoré diplomaticky uznali našu plnú suverenitu.

Rakúsko bolo pre nás geograficky najbližšou krajinou „západného sveta“. Na ceste k premene Slovenska na vyspelý demokratický štát nás podporili mnohí partneri, avšak k najprominentnejším patrila a bude aj naďalej patriť Rakúska republika. So zmenou po novembri 1989 enormne vzrástol jej význam pre Slovákov, ktorí svoju eufóriu zo slobody cestovania sprvoti naplňali najmä návštevou Viedne, Dolného Rakúska či Burgenlandu. Rakúšania sa nám vždy snažili podať pomocnú ruku.

Postupne sa uvoľňoval aj štyridsať rokov umelo prerušený kontakt medzi oboma krajinami – už len tým, že sa najprv zjednodušili kontroly na hraniciach, potom sa zrušil vízový režim, neskôr už neboli potrebné pasy, zaviedol sa schengenský systém. Dnes je Rakúsko naším jediným susedom, s ktorým máme spoločnú európsku menu. Navyše sa vybudovala diaľnica spájajúca obe hlavné mestá a z dvoch bratislavských železničných staníc vyrážajú vlaky do Viedne minimálne každú hodinu. Všetky tieto fakty stručne načrtávajú zmeny, ktorými sme prešli za posledné dve dekády. Zároveň sa pripravujú početné nové infraštruktúrne a energetické projekty.

Preto som s radosťou privítal myšlienku pripraviť v spolupráci s rakúskym veľvyslanectvom v Bratislave, so Slovenskou spoločnosťou pre zahraničnú politiku a slovenským veľvyslanectvom vo Viedni publikáciu k 20. výročiu nadviazania diplomatických vzťahov medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou. Táto praktická brožúrka, ktorá poskytuje vynikajúci prehľad rozvoja našich vzťahov v politickej, hospodárskej, cezhraničnej a kultúrnej oblasti, zároveň analyzuje a definuje mnohé kroky potrebné na ešte intenzívnejší rozvoj spolupráce medzi Slovenskom a Rakúskom.

Chcel by som autorom brožúrky zaželať, aby po nej siahli všetci tí, ktorým tento rozvoj nie je ľahostajný – od politikov, vedeckých pracovníkov, politológov a ekonómov až po študentov medzinárodných vzťahov, ktorí sa z nej môžu poučiť o vývoji vzťahov medzi našimi krajinami.

Miroslav Lajčák
podpredseda vlády a minister zahraničných vecí
a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Milí čitatelia,

Rakúsko a Slovensko sú blízko spriaznení susedia v strede Európy. Obe desaťročia, odkedy je Slovensko samostatným štátom, charakterizujú závažné zmeny.

Obidve krajiny pristúpili k Európskej únii, do schengenského priestoru a eurozóny. Za uplynulých dvadsať rokov sa medzi našimi krajinami a národmi vybudovala hustá sieť spojnic z ekonomického, politického, kultúrneho a ľudského hľadiska, ktorá je čoraz užšia a pevnejšia. Diplomatická spolupráca medzi krajinami sa významne zintenzívnila.

Živá výmena návštev a dobré osobné vzťahy medzi rakúskymi a slovenskými politikmi sú zjavným dôkazom tohto vývoja. Veľmi pôsobivo sa vyvinul bilaterálny obchod a investície, zrealizovalo sa mnoho cezhraničných projektov.

Dvadsať rokov je dobrou príležitosťou na zastavenie sa a systematickú bilanciu. Čo sa dosiahlo vo vzájomných vzťahoch, aké ciele a výzvy nás čakajú v budúcnosti? Predložená štúdia ponúka odpovede, ale zároveň je podnetom na diskusiu a obsahuje odporúčania. Som presvedčený, že bude dôležitým príspevkom k prehĺbeniu a zintenzívneniu bilaterálnych vzťahov medzi našimi krajinami.

Michael Spindelegger
vicekancelár a spolkový minister pre európske
a medzinárodné záležitosti Rakúskej republiky

Hlavným cieľom štúdie je vyhodnotiť dosiahnuté úspechy a identifikovať otvorené otázky v bilaterálnych vzťahoch medzi Slovenskom a Rakúskom v období rokov 1993 – 2013, ako aj načrtnúť trendy v súvislosti s nadchádzajúcim obdobím. Jej ambíciou nie je ponúknuť vyčerpávajúci prehľad o všetkých iniciatívach či aktivitách realizovaných v uplynulých dvoch dekádach v slovensko-rakúskom formáte, ale skôr upozorniť na oblasti, ktoré možno z pohľadu bilaterálnej spolupráce považovať za kľúčové.

Štúdia pozostáva zo šiestich navzájom prepojených častí, respektíve kapitol. Prvá kapitola, ktorej autorom je Simon Gruber z Veľvyslanectva Rakúskej republiky v Bratislave, hodnotí historické pozadie vzájomných vzťahov a politickú úroveň spolupráce. Ďalšie kapitoly sú vytvorené autorským tímom analytikov pracujúcich vo Výskumnom centre Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku (RC SFPA). Autorom kapitoly analyzujúcej ekonomické aspekty vzájomných vzťahov s dôrazom na vzájomnú obchodnú výmenu a investície je vedúci programu Hospodárska politika Vladimír Benč. Spoločným iniciatívam na úrovni Európskej únie je venovaná tretia kapitola, ktorej autorom je Vladimír Bilčík, vedúci programu Európske štúdiá. Štvrtá kapitola z pera riaditeľa RC SFPA Alexandra Dulebu sa zameriava na bilaterálne vzťahy a spoluprácu v oblasti energetiky, vrátane otvorených otázok, ktoré sa týkajú rozdielneho prístupu obidvoch strán k využívaniu jadrovej energetiky. Témou piatej kapitoly je cezhraničná spolupráca a regionálne iniciatívy – autorom je vedúci programu Stredná a juhovýchodná Európa Tomáš Strážay. Záverečná šiesta kapitola obsahuje závery a odporúčania pre ďalší rozvoj bilaterálnej a multilaterálnej spolupráce, ktoré sú adresované zainteresovaným aktérom na Slovensku i v Rakúsku, členené prehľadne podľa tematického zamerania jednotlivých kapitol.

Dejiny

Bohatý historický kontext

Rakúsko a Slovensko udržujú už 20 rokov bilaterálne politické vzťahy, čo však neznamená, že sa obidva štáty 1. januára 1993 postavili oproti sebe ako cudzinci bez spoločnej minulosti. Práve naopak, mohlo sa stavať na bohatej – i keď nie vždy neskalenej – vzájomnej historickej interakcii. V rámci habsburskej monarchie boli Rakúsko a územie dnešného Slovenska, ktoré medzi rokom 907 a 1918 patrilo k Uhorsku, nielen časťou spoločnej colnej, hospodárskej a menovej únie, ale aj stredoeurópskeho priestoru kultúry, vedy a vzdelania. Už začiatkom 18. storočia pracovali napríklad banskí odborníci z Tirolska, zo Štajerska a z Korutánska v stredoslovenských banských mestách.¹ Ústredné osobnosti slovenského politického a kultúrneho života ako Samo Chalupka (1812 – 1883), Michal Miloslav Hodža (1811 – 1870) a Milan Hodža (1878 – 1944) študovali vo Viedni. Medzi multinacionálnym Prešpokom a Viedňou panovala v modernej dobe čulá výmena. Od roku 1914 až do druhej svetovej vojny dokonca premávala medzi oboma mestami dnes už legendárna „električka“. Severne od Dunaja spájali obidva brehy Moravy početné mosty, čo znamená, že intenzívne hospodárske vzťahy a pracovná migrácia boli v prvej polovici 20. storočia samozrejmosťou. Počas celého 20. storočia, aj počas komunizmu, existovali medzi Slovenskom a Rakúskom formálne a – čo je ešte dôležitejšie – neformálne kontakty. V období rokov 1989 až 1993 sa tieto kontakty prudko zintenzívnili.

Menej zaťažená minulosť

Rakúsko-slovenské vzťahy boli z politického hľadiska zaťažené dejinami menej, než to bolo predovšetkým v prípade vzťahov medzi Rakúskom a Českom.

- Po prvé Slovensko nebolo zaťažené násilným podrobením českých stavov počas tridsaťročnej vojny, ktoré viedlo k trvalým českým antipatiám voči Rakúsku. V 19. storočí habsburská, cisárska a katolícka Viedeň znamenala dokonca určitú nádej pre veľkú časť slovenskej elity. Zástupcovia slovenského národného hnutia okolo Ľudovíta Štúra v roku 1848 Habsburgovcov podporovali. Keďže zostalo iba

---

1 Balázsová, B.: Zwei Tiroler in den slowakischen Bergstädten: Joseph Andreas Wenzel Freiherr von Sternbach (1694 – 1734) und Michael Anton Räsner (um 1669 – 1746). In: Ingenhaeff, W., Bair, J.: *Bergbau und Kunst. Zv. 1. Bildende Künste (Architektur, Grafik, Malerei, Glasmalerei etc.)*. Hall in Tirol – Wien: Berenkamp, 2011, s. 13 – 44.

pri nádejach, po tom, ako Viedeň po vyrovnaní s Budapešťou v roku 1867 vydala slovenské obyvateľstvo napospas rastúcemu tlaku maďarizácie, slovenský pohľad na habsburskú monarchiu prestal byť poznačený akoukoľvek nostalgiou.

- Po druhé Benešove dekréty sú jednou z tém, ktoré visia nad rakúsko-českými vzťahmi ako tieň², avšak pre rakúsko-slovenské vzťahy sú menej virulentné. Pri sčítaní ľudu v roku 1930 sa skoro 157 000 osôb na Slovensku hlásilo k nemeckej národnosti.³ I keď sa dekréty uplatňovali aj na Slovensku, počet dotknutých osôb bol omnoho menší ako v českej časti krajiny a odsun prebehol bez veľkých excesov.⁴ V neposlednom rade sa Slovensku podarilo gesto zmierenia, keď 12. februára 1991 Slovenská národná rada schválila „Vyhlásenie k odsunu slovenských Nemcov“, v ktorom nad ním vyjadrila ľútosť a odsúdila princíp kolektívnej viny.⁵ Z tohto dôvodu je balast, ktorý prinášajú Benešove dekréty pre Rakúsko a Slovensko, podstatne menší ako v prípade Česka.

Železná opona a rakúska televízia

V roku 1948 prevzali moc v Československu komunisti. Blízkosť Rakúska získala v kontexte studenej vojny zo slovenského pohľadu nový význam. Najskôr sa Viedeň stala centrom slovenského politického exilu. Od roku 1950 vysielal z Rakúska rozhlasový vysielateľ Biela légia, slovenský antikomunizmus mal v Rakúsku svoje zázemie.⁶ Medzi rokmi 1948 až 1989 bolo na slovensko-rakúskej hranici usmrtených strelbou, vysokým napätím a mínami minimálne 40 osôb.⁷ Na západnom Slovensku až do okolia Piešťan sa dal prijímať signál ORF. Mnoho slovenských občanov sa počas komunizmu naučilo prostredníctvom ORF nemecký jazyk a boli o Rakúsku informovaní lepšie ako o svojej vlastnej krajine. V Rakúsku videli vzor a medzinárodného obhajcu. ORF informovalo svet o sviečkovej demonštrácii 25. marca 1988, najväčšej verejnej akcii slovenského disentu pred revolúciou. Viedenský arcibiskup kardinál König sa stal dôležitou oporou pre cirkev na Slovensku.⁸

„Keď to zhrnieme, tak bol ORF pre slovenské obyvateľstvo príkladom slobodnej televízie, rakúsky spolkový kancelár (ale aj minister zahraničných vecí)

---

² Bruna, P.: *Nevraživé susedstvá? Problémy současných česko-rakouských vztahů a jejich příčiny*. Asociace pro mezinárodní otázky, Research Paper 4/2012, s. 10 – 11.

³ Srb, V.: *Obyvatelstvo Slovenska 1919 – 1938*. Bratislava: Inštitút informatiky a štatistiky, 2002, s. 10.

⁴ Spetko, J.: *Die Slowakei. Heimat der Völker*. Wien, München: Amalthea Verlag, 1991, s. 114.

⁵ Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k odsunu slovenských Nemcov, schválené Slovenskou národnou radou uznesením z 12. februára 1991 číslo 78, http://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_k-odsunu-nemcov.htm (prístup 25. 7. 2013).

⁶ Katrebova-Blehova, B.: *Das slowakische politische Exil in Österreich, 1945 – 1955*. In: Hrabovec, E., Katrebova-Blehova, B.: *Slowakei und Österreich im 20. Jahrhundert. Eine Nachbarschaft in historisch-literarischer Perspektive*. Wien: LIT Verlag, 2008, s. 173 – 214.

⁷ Morbacher, E.: 11. brigáda Pohraničnej stráže v systéme ochrany hranice. In: *Moc versus občan. Úloha represie a politického násillia v komunizme*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2005, s. 113 – 123, tu s. 122.

⁸ Červený, M. (ed.): *Kardinál König, priateľ Slovenska/Freund der Slowakei*. Bratislava: LÚČ, vydavateľské družstvo, 1998.

príkladom európskeho štátnika a rakúske hospodárstvo a výmenný kurz za šilling príkladom, kde by sme mohli byť, nebyť komunizmu.“⁹

November 1989 – návrat do Európy

Toto presvedčenie sa začalo realizovať v novembri a decembri 1989. Po tom, ako Rakúsko 4. decembra 1989 zrušilo vízovú povinnosť – najskôr do 17. decembra a potom do konca roka –, sa krátka návšteva Rakúska v tých mesiacoch stala pre mnohých slovenských občanov v súvislosti s Rakúskom významným zážitkom. Len 9. a 10. decembra navštívilo Rakúsko viac ako štvrt milióna osôb z Československa, z toho 100 000 Viedeň. Najväčšia organizovaná akcia sa uskutočnila 10. decembra 1989. Obidve hybné sily výmeny moci na Slovensku, Verejný proti násiliu (VPN) a študenti, vyzvali ľudí na pochod do rakúskeho prihraničného mestečka Hainburg.¹⁰ V spomienkach aktérov Fedora Gála a Petra Zajaca „dosiahla revolučná eufória práve v Hainburgu svoj vrchol“.¹¹ Zo slovenského pohľadu tento pochod, na ktorom sa zúčastnilo asi 130 000 osôb prevažne z Bratislavy, nesmeroval do provinčného mestečka Hainburg, ale priamo do Európy.

Po roku 1989 sa slovenská vláda pokúšala rýchlo a skutočne úspešne získať záujemcov o spoločné podnikanie so slovenskými podnikmi.¹² Ešte pred koncom roka 1990 boli dohodnuté prvé prípady spolupráce s rakúskymi ľudovými univerzitami a obchodnými akadémiami. Aj Slovenská národná rada vyzdvihla s uznaním veľkorysost Rakúska pri financovaní týchto projektov.¹³

Usporiadané rozdelenie štátu, okamžité uznanie

Keď sa v období pred rokom 1993 začala rysovať možnosť zániku Československa, Rakúsko zaujalo neutrálny postoj. Rozdelenie štátu síce nezodpovedalo trendu európskeho zjednotenia, ale pre Rakúsko bolo rozhodujúce, aby rozdelenie prebehlo pokojne a usporiadane, čo sa aj stalo. Na základe svojich dobrých kontaktov a informácií malo Rakúsko menej pochybností o životaschopnosti Slovenska ako mnoho iných krajín. Rakúsko v zmysle prospešnej budúcej spolupráce s vysokým potenciálom Slovensko okamžite uznalo. Hneď po veľvyslancovi Českej republiky mohol Dr. Maximilian Pammer ako prvý zahraničný veľvyslanec odovzdať svoje poverovacie listiny novozvolenému slovenskému prezidentovi Michalovi Kováčovi. Dňa 13. júla 1993 rakúsky spolkový

⁹ Daniška, J.: Rakúsky príklad. In: *Týždeň*. 33/2011, 15. 8. 2011.

¹⁰ V súvislosti s genézou myšlienky pozri Bútor, M.: *Odklinanie (Texty z rokov 1967 – 2004)*. Bratislava: Kalligram, 2004, s. 273, a fotografie vytlačené in: *November. Očami ŠtB a ulice*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2009, s. 222 – 235.

¹¹ Gál, F., Zajac, P.: *November '89*. Bratislava: Kalligram, 2009, s. 15.

¹² Predseda vlády Milan Čič, Stenografická správa o 24. schôdzi Slovenskej národnej rady 29. a 30. marca 1990; Stenografická správa o 26. schôdzi Slovenskej národnej rady 27. apríla 1990.

¹³ Poslanec Michal Géci, Stenografická správa o 9. schôdzi Slovenskej národnej rady 17., 18., 19. a 20. decembra 1990, s. 302.

prezident Thomas Klestil, ktorého s kolegom Michalom Kováčom následne spájala silná osobná sympatia, navštívil ako prvá zahraničná hlava štátu Slovenskú republiku.

Priblíženie sa k EÚ a spoločné záujmy

V 90. rokoch sa Rakúsko zasadzovalo za európsku perspektívu Slovenska. Ako jediná „západná“ krajina, s ktorou Slovensko hraničilo, malo mimoriadny záujem o politickú a hospodársku stabilitu svojho suseda. Slovensko malo pre Rakúsko už v 90. rokoch značný význam ako obchodný partner a investičný cieľ. Rakúske firmy mali začiatkom roka 1997 na Slovensku okolo 1 500 pobočiek a spoločných podnikov.¹⁴ Z rakúskeho pohľadu sa z politických, ako aj bezpečnostných dôvodov omnoho väčšmi uprednostňovalo napojenie Slovenska do európskych štruktúr než jeho odchod do neistej budúcnosti.¹⁵

Tieto otázky boli veľmi významné, lebo Slovensko sa počas tretej vlády Vladimíra Mečiara (1994 – 1998) dostalo pre autoritatívny štýl predsedu vlády na pokraj medzinárodnej izolácie. Prvé kolo rozširovania NATO sa uskutočnilo bez Slovenska, na samite rozširovania EÚ v Luxemburgu v decembri 1997 sa Slovensko na rozdiel od Poľska, Maďarska a Česka nezaradilo do skupiny najnádejnejších prístupových kandidátov.

Vzhľadom na tento povážlivý vývoj vkladalo Slovensko veľké nádeje do dobrých vzťahov s Rakúskom a videlo v susedovi svojho zástancu pred západnými inštitúciami. Rakúsko mohlo tieto očakávania splniť aspoň čiastočne, i keď vzhľadom na nepriaznivé okolnosti táto angažovanosť nevyznela tak rozhodne, ako napríklad boj škandinávskych krajín v prospech baltických štátov. Rakúsko sa v každom prípade nepodieľalo na politickej izolácii, ktorú presadzovali Nemecko, Veľká Británia a niekoľko ďalších krajín.¹⁶ Napriek silným výhradám proti autokratickému spôsobu vládnutia Vladimíra Mečiara sa bilaterálne kontakty naďalej rozvíjali.¹⁷ Rakúsko sa v polovici 90. rokov dokonca pokúšalo zastávať úlohu sprostredkovateľa medzi Slovenskom a Maďarskom tým, že zorganizovalo trilaterálne stretnutia predsedov vlád Slovenska, Maďarska a rakúskeho spolkového kancelára. V roku 1997 a počas svojho predsedníctva v Rade v roku 1998 sa Rakúsko zasadzovalo za začatie prístupových rokovaní so všetkými kandidátskymi krajinami, teda aj so Slovenskom, a dosiahlo pre Slovensko aspoň nie veľmi nepriaznivú formuláciu záverov Európskej rady z Luxemburgu.¹⁸ Keď sa koncom 90. rokov v bilaterálnych vzťahoch dostala do popredia otázka atómových elektrární Mochovce a Bo-

¹⁴ Brüssel bezweifelt EU-Reife der Slowakei. In: *Wirtschaftsblatt*, 15. 4. 1997.

¹⁵ Busek, E.: Slowakei nicht ausgrenzen! In: *Der Standard*, 12. 12. 1997.

¹⁶ Gruber, S.: *Wilder Osten oder Herz Europas? Die Slowakei als EU-Anwärterstaat in den 1990er Jahren*. Göttingen: V&R unipress, 2010, s. 257 – 262.

¹⁷ Außenminister Schüssel warnt vor einer europapolitischen Abkoppelung der Slowakei. In: *Die Presse*, 12. 12. 1997.

¹⁸ Alner, J.: Integračné procesy na Slovensku. In: Bútora, M., Ivantyšin, M.: *Slovensko 1997. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1998*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1998, s. 245 – 263, tu s. 262.

hunice, zmenila sa na základe nezvolenia Mečiara medzinárodná pozícia Slovenska podstatne k lepšiemu, takže už nebolo v rovnakej miere závislé od podpory Rakúska.

Rozšírenie EÚ bolo v Rakúsku výbušnou témou. Na jar 2001 nebol v celej EÚ súhlas obyvateľstva s rozšírením taký nízky ako v Rakúsku.¹⁹ Politika bola preto nútená zaujať tvrdú vyjednávaciu pozíciu predovšetkým v otázke voľného pohybu pracovných síl a v prístupových rozhovoroch trvať na sedemročnom prechodnom období, čo na Slovensku vyvolalo značné sklamanie. Druhým neuralgickým bodom boli atómové elektrárne v blízkosti hraníc, nielen Bohunice a Mochovce na Slovensku, ale predovšetkým Temelín v Česku. Rakúsko využilo prístupový proces, aby vytvorilo tlak na skoré odstavenie obidvoch starších blokov v Bohuniciach, čo bolo neskôr stanovené aj v prístupovej zmluve so Slovenskom.²⁰ Príslušné bloky boli odstavené koncom roka 2006, resp. 2008.

Súčasnosť

Politické kontakty na vysokej úrovni

Frekvencia politických stretnutí aj na najvyššej úrovni sa v posledných rokoch zvýšila a je porovnateľná s mierou rakúskych vzájomných návštev s Maďarskom, Českom a so Slovenskom. Rakúsky spolkový prezident absolvoval v roku 2012 oficiálnu návštevu Slovenska, rovnako ako predsedníčka národnej rady Barbara Prammer. Rakúsky spolkový kancelár Werner Faymann bol od roku 2009 na Slovensku trikrát. Rovnako často navštívili Rakúsko v tomto období slovenský predseda vlády Robert Fico a jeho predchodkyňa Iveta Radíčová. Ministri zahraničných vecí Michael Spindelegger a Miroslav Lajčák, ktorých spája srdečné priateľstvo aj v súkromí, sa iba v letných mesiacoch roka 2012 stretli päťkrát. Väčšina rakúskych ministrov pozvala v posledných rokoch svoj náprotivok zo Slovenska alebo na Slovensko sami vycestovali. Rakúsky minister pre vedu Karlheinz Töchterle bol na jar 2013 dvakrát v Bratislave. Dolnorakúsky a burgenlandský predsedovia krajinských vlád sa stretávajú s predsedami samosprávnych krajov Bratislavy a Trnavy. Pravidelne sa stretávajú aj primátori Viedne a Bratislavy Michael Häupl a Milan Ftáčnik.

Takéto stretnutia sú významné z viacerých dôvodov. Po prvé sa týmto spôsobom občas posunú vpred projekty, ktoré by na základe svojej komplexnosti a bez jasnej deklarácie politickej vôle na vysokej alebo najvyššej úrovni mali iba malé šance na realizáciu. To sa týka predovšetkým cezhraničných infraštruktúrnych projektov. Po druhé slúžia osobné stretnutia na to, aby protistrane sprostredkovali, ktoré z úloh majú mimoriadny význam. Keď napríklad rakúski politici pravidelne hovoria o atómovej energii, sotva očakávajú radikálnu zmenu kurzu Slovenska. Vytvárajú tým však predpoklad,

---

¹⁹ Eurobarometer 55, jar 2001.

²⁰ Sajdik, M., Schwarzingler, M.: *EU-Erweiterung: Hintergründe, Entwicklung, Fakten*. Wien: Verlag Österreich, 2003.

že sa rakúske pripomienky berú vážne a že žiadna strana nie je prekvapená postojom opačnej strany. Ďalší aspekt, ktorý treba spomenúť, je skutočnosť, že intenzívne politické vzťahy vysielajú aj príslušnému obyvateľstvu signál, že Rakúsko a Slovensko majú spoločných väčšinu záujmov, že existuje veľká miera vzájomnej závislosti a prepojenia a že konštruktívne spolužitie je výhodou pre všetkých.

Zdá sa, že predovšetkým počas krízových období, ako napr. v časoch dnešnej hospodárskej krízy, existuje túžba zintenzívniť bilaterálnu výmenu názorov. Na jar 2012 zriadili Rakúsko a Slovensko pracovnú skupinu pre riešenie bilaterálnych a regionálnych otázok. Rokuje približne štyrikrát ročne a tvoria ju riaditelia stredoeurópskych odborov na rakúskom a slovenskom ministerstve zahraničných vecí, ako aj obidvaja bilaterálni veľvyslanci. Cieľom rokovaní je otvorene a úprimne prediskutovať všetky bilaterálne témy. Konzultácie teda poskytujú možnosť v neformálnej atmosfére prehĺbiť témy, ktoré sa prerokujú na politickej úrovni. Tým sa zároveň vytvoril aj „systém rýchleho varovania“, aby sa dali identifikovať perspektívne zložité témy. Mimochodom, taká istá pracovná skupina existuje od roku 2010 aj medzi Rakúskom a Maďarskom.

Slovensko organizuje raz ročne s Českom, Poľskom, Maďarskom a Nemeckom diskusné fóra na neformálnu výmenu názorov na európske a zahraničnopolitické témy, na ktorých sa okrem zástupcov príslušných ministerstiev zahraničných vecí zúčastňujú aj think-tanky a nezávislí experti.²¹ Podobný formát s Rakúskom zatiaľ chýba. Uvažuje sa však o bilaterálnom hospodárskom fóre s účasťou predsedov vlád oboch krajín a viacerých ministrov s cieľom podporiť projekty dopravnej a energetickej infraštruktúry a hospodárskej spolupráce.

Dominujúce témy

Cezhraničná a prihraničná dopravná infraštruktúra sú zo slovenského pohľadu oblasťami, ktorej sa prisudzuje pravdepodobne najvyšší význam. Napriek postupnej výstavbe za ostatných 20 rokov tu naďalej pretrváva potenciál na zlepšenie, predovšetkým na sever od Dunaja.²²

Ďalšou centrálnou témou sú hospodárske vzťahy, ktoré sa v posledných dvoch desaťročiach vyvíjali veľmi pozitívne. Rakúsko je druhým najväčším investorom na Slovensku a obchodná výmena naďalej kontinuálne vzrastá.²³

Atómová energia je pre Rakúsko mimoriadne významnou a citlivou témou. Ide o oblasť, v ktorej síce obidve krajiny zastávajú jasne odlišné pozície, medzičasom však dosiahli určitý *modus vivendi*. Problematika pritom nie je „vyriešená“, ale zostáva stále úlohou pre obidve strany. V závislosti od vývoja v oboch štátoch (sprevádzkovanie nových jadrových blokov v Mochovciach, prípadné rozhodnutie vybudovať novú atómovú elektrárňu na Slovensku, reakcia médií a politických strán v Rakúsku) by sa

²¹ Pozri http://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/regionalna_spolupraca-slovenskoceske_diskusne_forum (prístup 25. 7. 2013).

²² Bližšie pozri kapitolu tejto štúdie o cezhraničnej spolupráci a regionálnych iniciatívach.

²³ Bližšie pozri kapitolu tejto štúdie o obchodných a investičných vzťahoch.

mohla v budúcnosti opäť posunúť väčšmi do stredobodu bilaterálnych vzťahov a stať sa rozhodujúcou skúškou ich kvality.²⁴

V rámci bilaterálnych konzultácií zaberajú značný priestor otázky EÚ, kde možno nájsť veľa vzájomného. Obidve krajiny eurozóny, Rakúsko a Slovensko, sú v podstate za ďalšie prehĺbenie fiškálnej a hospodárskej integrácie. Vo všeobecnosti ťahajú Rakúsko a Slovensko v dôležitých otázkach zahraničnej a európskej politiky za jeden povraz, i keď, samozrejme, príležitostne zastávajú protichodné pozície, ako napr. v otázke uznania Kosova.²⁵

Spolupráca v oblasti bezpečnosti

Medzi Rakúskom a Slovenskom existuje úzka spolupráca v oblasti bezpečnosti, ktorá sa postupne zintenzívňuje na viacerých úrovniach. Hoci naďalej zostáva priestor na optimalizáciu práce úradnej a právnej pomoci, celkový obraz v tejto oblasti je veľmi pozitívny. Základná kostra spolupráce je daná ustanoveniami na európskej úrovni (Zmluva o EÚ, Schengenská dohoda, Prümova zmluva atď.). Najdôležitejším bilaterálnym právnym základom je zmluva o policajnej spolupráci z 13. februára 2004. Doplnenie tejto zmluvy, ktorú si vyžiadal vývoj na úrovni EÚ a ktorá bude presnejšie regulovať spoluprácu medzi špeciálnymi jednotkami v krízových situáciách, je tesne pred podpísaním. Ťažiskami kooperácie sú cezhraničná spolupráca v boji s organizovanou kriminalitou, operatívne kontrolné opatrenia aj boj proti terorizmu.

Popri policajných pridelenoch na veľvyslanectvách v Bratislave a vo Viedni je dôležitým prienikovým bodom policajnej spolupráce kooperačné stredisko v Kittsee, kde slovenskí a rakúski policajti spolupracujú v spoločnom úrade. Pomoc nasleduje spravidla na základe konkrétnej úradnej žiadosti. Kooperačné stredisko podporuje prácu spoločných hliadok v prihraničnej oblasti a prenasledovanie páchatelov cez hranicu a uľahčuje výmenu informácií medzi Rakúskom a Slovenskom. Regionálna policajná spolupráca je intenzívna – v júli 2013 dolnorakúska a slovenská polícia dohodli mesačné operatívne stretnutia na úrovni okresov. V roku 2012 podpísali slovenský policajný prezident a rakúsky generálny riaditeľ pre verejnú bezpečnosť memorandum o porozumení s cieľom spoluprácu posilniť na operatívnej úrovni. V tom istom roku sa uzavrela aj nová zmluva o readmisii s cieľom uľahčiť boj proti nelegálnej migrácii.

Spolupráca vo vojenskej oblasti

Bilaterálna spolupráca medzi ozbrojenými silami Slovenskej republiky a Rakúska spočíva na memorande o porozumení z 90. rokov. Princiipiálne rozhodnutia v obrannej politike obidvoch štátov ukazujú od prelomu storočia opačným smerom. Zatiaľ čo v Rakúsku neutralita naďalej patrí k národnej identite a zostáva aj povinná braná povinnosť, Slovensko sa rozhodlo pre vstup do NATO (29. marca 2004), zavedenie profesionálnej armády (prezenčná vojenská služba sa skončila v roku 2005) a pre

---

²⁴ Bližšie pozri kapitolu tejto štúdie o energetike.

²⁵ Bližšie pozri kapitolu tejto štúdie o Európskej únii.

dlhodobú transatlantickú orientáciu (do roku 2007 účasť na operácii Iraqi Freedom v Iraku, naďalej účasť na operácii ISAF v Afganistane). Obidve krajiny majú spoločný podpriemerný obranný rozpočet v porovnaní s členskými krajinami OECD s dlhodobou klesajúcim podielom vo vzťahu k HDP.²⁶

Rakúsko-slovenská vojenská spolupráca sa rozvíja predovšetkým v oblasti rádiologickej, chemickej a biologickej ochrany a rôznych spoločných výcvikových aktivitách. V terajších časoch nedostatku financií však kooperácie tendenčne ubúdajú, resp. od slovenského vstupu do NATO sa presúvajú skôr do multilaterálnej oblasti (Partnership for Peace, trilaterálne cvičenia a pod.). Momentálne sa uvažuje o možnostiach zapojenia slovenských špecialistov do výcviku v horskom teréne v Rakúsku a o prihraničnej spolupráci v oblasti krízového manažmentu pri povodniach a iných živelných katastrofách.²⁷ Od ukončenia misie UNDOF na Golanských výšinách (Slovensko 2008, Rakúsko 2013) sa obidva štáty spoločne angažujú v medzinárodných misiách predovšetkým na Balkáne (EUFOR-ALTHEA).

Ambivalentné vzájomné vnímanie

„We are members of the same European Union, but we live in our own separate worlds and fear sometimes to open it up to anyone else – even a neighbour,“ poznamenal slovenský minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák v prednáške pred Rakúsko-slovenskou spoločnosťou v roku 2010. Na mysli pritom nemal ani tak v tom čase ešte platné obmedzenia voľného pohybu pracovných síl, ako skôr vnímanie susedného štátu širokými vrstvami obyvateľstva: „I cannot be satisfied if two neighbouring nations, sharing such a rich common history, are getting to know each other again at such a slow pace at a time of globalisation and revolution in communications.“²⁸

V prípade obyvateľstva na rakúskej strane pri pohľade na Slovensko panuje naozaj určitá ambivalencia, ktorá sa však v posledných rokoch trochu oslabilá. Ešte v roku 2001 označilo iba 39 % opýtaných v prihraničnej oblasti Dolného Rakúska odstránenie železnej opony za dobré, 33 % za zlé.²⁹ O desať rokov neskôr, v lete 2011, považovalo už 58 % opýtaných v tom istom regióne odstránenie železnej opony za dobré, 17 % za zlé. Počet medziludských kontaktov rastie. 13 % opýtaných v prihraničnej dolnorakúsko-slovenskej oblasti sa aspoň raz mesačne zdržuje na Slovensku. Naopak 29 % opýtaných Slovákov sa mesačne aspoň raz zdržuje v Rakúsku. Množstvo slovenských poznávacích značiek v rakúskej prihraničnej oblasti by však nemalo zastrieť pohľad na realitu. Dokonca aj v prihraničnej oblasti má iba malá menšina pravidelný kontakt

²⁶ Pozri <http://www.sipri.org/research/armaments/milex> (prístup 6. 8. 2013).

²⁷ Pozri <http://www.mod.gov.sk/27917/nacelnik-generalneho-stabu-rakuskeho-bundesheeru-u-m-koterca/> (prístup 6. 8. 2013).

²⁸ *The Foreign Policy of Slovakia and current challenges for the European Union. Speech delivered by Minister of Foreign Affairs of the Slovak Republic Miroslav Lajčák at the Austrian-Slovak Society.* Viedeň 11. marca 2010, s. 2.

²⁹ *Gelebte Nachbarschaft in der Grenzregion. Das Meinungsbild in grenznahen Gemeinden in Niederösterreich, Oberösterreich, dem Burgenland, der Tschechischen Republik, der Slowakei und Ungarn.* Österreichische Gesellschaft für Europapolitik, Wien 2012, s. 17.

s obyvateľstvom susednej krajiny. Dôvodom pobytu na Slovensku sú pre Rakúšanov „dovolenka a výlety“ a až na druhom mieste „nákupy“. Pre návštevy slovenských občanov v Rakúsku platí to isté, iba v opačnom poradí. „Návšteva priateľov a príbuzných“ a „práca“ sa uvádzajú ako dôvod pobytu omnoho zriedkavejšie.³⁰

Bilancia od prístupu Slovenska do Únie vyznieva na obidvoch stranách hranice celkovo priaznivo. Jednoznačne pozitívne sa od vstupu do EÚ hodnotí rozvoj kultúrnej výmeny, turizmu a susedských vzťahov s obcami na Slovensku. Aj v citlivej oblasti pracovného trhu prevláda na vývoj pozitívny názor. V dolnorakúskej prihraničnej oblasti si 20 % opýtaných myslí, že situácia týkajúca sa pracovných miest sa od roku 2004 vyvíja negatívne, 36 % ju vníma pozitívne. Ešte v roku 2005 očakávalo v tomto regióne iba 10 % pozitívny vývoj v oblasti pracovných miest³¹, ale tieto obavy sa ukázali zväčša ako neopodstatnené. Na druhej strane 59 % opýtaných hodnotí vývoj kriminality na hranici so Slovenskom od roku 2004 negatívne. I keď má celková kriminalita v Dolnom Rakúsku a Burgenlande v posledných rokoch podľa nahlásených trestných činov klesajúcu tendenciu,³² niekoľko prihraničných obcí bolo skutočne konfrontovaných s problémami bezpečnosti.

Nedá sa teda povedať, že všetko je iba v žiarivých farbách. Obzvlášť zrušenie hraničných kontrol na základe prístúpenia Slovenska do schengenského priestoru vidí 38 % opýtaných v rakúskom pohraničí negatívne a iba 31 % pozitívne.³³ Asymetria v porovnaní so slovenským obyvateľstvom, ktoré hodnotí prístúpenie do schengenského priestoru jednoznačne pozitívne, je očividná. Asymetria sa odzrkadľuje aj v prípade jazykových znalostí. V pohraničnej oblasti so Slovenskom uvádza 7 % občanov Dolného Rakúska, že sa vie v bežných situáciách dohovoriť po slovensky. Naopak 49 % opýtaných Slovákov má podľa vlastného odhadu znalosti nemčiny, ktoré sú v bežných situáciách dostačujúce.³⁴ Naďalej pretrvávajúca rezervovanosť na rakúskej strane, ktorú slovenská strana citlivo registruje, poukazuje na to, že hranice v hlavách ešte nezmizli. 41 rokov, počas ktorých existovala železná opona, naďalej pôsobí. Svoju úlohu pritom zohrávajú aj pretrvávajúce rozdiely v hospodárskej výkonnosti obidvoch štátov. Hospodárska konvergencia sa síce uskutočňuje, ale iba postupne. Pri zohľadnení kúpnej sily vzrástol HDP na osobu na Slovensku z 35 % rakúskej hodnoty v roku 1995 na 57 % v roku 2012.³⁵ I keď predovšetkým Bratislavský región hospodársky rozkvitol, medzi krajinami naďalej pretrváva podstatný rozdiel v blahobyte. To viedlo – prehnane formulované – k tomu, že rakúske banky expandovali na Slovensko a slovenské opatrovatelky prišli do Rakúska (v rakúskom zdravotníctve je zamestnaných asi 25 000 osôb

---

³⁰ Tamže, s. 19.

³¹ Tamže, s. 21.

³² Pozri http://www.bmi.gv.at/cms/BK/publikationen/krim_statistik/Statistiken_2012.aspx (prístup 25. 7. 2013).

³³ *Gelebte Nachbarschaft...* (c. d.), s. 45.

³⁴ Tamže, s. 44.

³⁵ Pozri http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (prístup 25. 7. 2013).

zo Slovenska). Tento vývoj bol prospešný pre obe strany, avšak na úrovni vzájomného vnímania aj na hospodárskej a sociálnej úrovni priniesol nové výzvy.

Mediálne spravodajstvo s rezervami

Mediálne spravodajstvo len málo prispieva k sprostredkovaniu diferencovaného obrazu druhého suseda. Iba niektoré rakúske médiá majú spravodajcov na Slovensku. Vo väčšine prípadov sa spravodajstvo o Slovensku spája s určitou udalosťou. V 90. rokoch boli vďačnou témou Mečiarove excesy, neskôr zavedenie rovnej dane a situácia Rómov. Pri trestných činoch, ktoré sa udiali v Rakúsku, sa často poukazuje na pôvod páchatelov zo Slovenska. V tomto roku sa však predsa len písalo aj o Košiciach ako Európskom hlavnom meste kultúry 2013. V porovnaní s tým je slovenské spravodajstvo o Rakúsku nielen o niečo obsiahlejšie, ale aj rozmanitejšie. Z rakúskej politiky je záujem hlavne o FPÖ, v poslednom čase aj o novú stranu Franka Stronacha. Okrem toho sa pravidelne píše o kultúrnom dianí vo Viedni, výletových destináciách v pohraničí a projektoch cezhraničnej spolupráce. Tematizujú sa aj skúsenosti slovenských opatrovateliek v Rakúsku. Rakúsko je v slovenských médiách naďalej prítomné ako porovnávací objekt, ktorý plní funkciu vzoru, či už ide o stav vozoviek, zdravotníctvo, platy učiteľov, kvalitu potravín alebo podporu malých a stredných firiem. Obraz Rakúska tak môže pôsobiť trochu idealizovane, práve v protiklade k obrazu Slovenska v Rakúsku.

Kultúra a vzdelanie ako vzorový príklad úspešnej spolupráce

Kultúra a vzdelanie patria k oblastiam, kde sa úzka spolupráca stala samozrejmosťou na všetkých úrovniach. Rakúsko je na Slovensku kultúrne aktívne ako skoro žiadna iná krajina. Popri Rakúskom kultúrnom fóre (organizácia koncertov, výstav, čítaní), Rakúskych knižnicách v Bratislave a Košiciach, Rakúskom inštitúte (jazykové kurzy) a Kontaktnéj kancelárii mesta Viedeň treba spomenúť Akciu Rakúsko – Slovensko. Tento fond na podporu spolupráce v oblasti vyššieho školstva a výskumu umožnil za posledných 20 rokov pobytu pre viac ako 700 študentov, učiteľov a vedcov v opačnej krajine. Akcia, ktorú Rakúsko a Slovensko financujú v pomere 1 : 1, sa končí v roku 2013, avšak príslušní ministri už avizovali jej predĺženie. Rakúsko okrem toho financuje šesť jazykových lektorov na Slovensku. V časoch, keď nemčina nemá ani na Slovensku voči angličtine ľahkú pozíciu, by zvýšenie počtu lektorov určite nebolo chybou, ale signálom. Nemecko mimochodom vyslalo na Slovensko 30 lektorov.³⁶ Úzka spolupráca medzi Rakúskom a Slovenskom sa ukazuje v oblasti vzdelania, vedy a výskumu aj v rámci Dunajskej stratégie.³⁷

V roku 2013 sú Košice popri Marseille Európskym hlavným mestom kultúry. Rakúsko sa na projekte podieľa s viacerými náročnými produkciami, predovšetkým s umeleckým pavilónom „White Noise“ architektonického ateliéru „soma“, ktorého náklady spolufinancovali aj súkromní sponzori. Medzičasom sa priamo prepojilo čoraz viac kultúrnych inštitúcií.

³⁶ Interview mit Axel Hartmann. In: *Neue Pressburger Zeitung*, apríl 2013.

³⁷ Pozri http://europa.eu/rapid/press-release:IP-13-440_de.htm (prístup 26. 7. 2013).

Danubiana Meulensteen Art Museum pravidelne vystavuje rakúskych umelcov, naposledy na jar 2013 Karla Prantla. Niekoľko umeleckých osobností, ako Edita Grúberová alebo rakúsky riaditeľ opery Slovenského národného divadla Friedrich Haider, priamo symbolizujú splynutie rakúskeho so slovenským kultúrnym životom. Slovenský dirigent Jack Händler dostal v roku 2013 rakúske čestné vyznamenanie za vedu a umenie. Plody úzkych kultúrnych kontaktov sa odzrkadlili napríklad aj v založení súkromnej hudobnej a umeleckej akadémie v Banskej Štiavnici s rakúskymi a slovenskými iniciátormi alebo v kooperačnom projekte „Accentus Musicalis“ medzi Univerzitou pre hudbu a výtvarné umenie vo Viedni, Vysokou školou múzických umení v Bratislave a Musica aeterna v Bratislave.

Naproti tomu aj Slovensko sa prezentuje svojou kultúrou v Rakúsku. Slovenský inštitút vo Viedni, ktorý bol v posledných rokoch veľmi aktívny, je pendantom Rakúskeho kultúrneho fóra v Bratislave. Slovensko má takéto zariadenia iba v siedmich ďalších štátoch a ich úlohou je propagácia Slovenska vo svete prostredníctvom organizácie koncertov, výstav, prednášok, diskusných podujatí a podobne. V meste kultúry, akým je Viedeň, si síce pozornosť treba „tvrdo vybojovať“³⁸, ale záujem rakúskeho publika tu je, ako sa ukázalo napríklad pri výstave „Poklady slovenskej moderny“ v paláci Porcia v máji 2012. Spoločné cezhraničné aktivity s Rakúskom sa uskutočňujú predovšetkým v oblasti dizajnu, architektúry, tanca a výtvarného umenia. V Rakúsku vystupuje pravidelne niekoľko orchestrov a hudobníkov zo Slovenska, ktorí si, ako napr. Cappella Istropolitana, získali výbornú povest'. Popri slovenských komorných spevákoch Edite Grúberovej, Lucii Poppovej, Petrovi Dvorskom a Miroslavovi Dvorskom treba poukázať aj na slovenských sólistov baletu Viedenskej štátnej opery Ninu Polákovú a Romana Lazíka. V oblasti literatúry sa v Rakúsku etablovali viacerí slovenskí autori, ako Dominik Tatarka, Anton Hykisch, Mária Bátorová, Michal Hvorecký alebo Etela Farkašová. Od roku 2002 možno slovenčinu študovať na Viedenskej univerzite ako diplomový odbor a od roku 2010 aj ako pedagogickú aprobáciu.³⁹ Na rakúskych univerzitách je zapísaných približne 2 000 študentov zo Slovenska.

Práve inštitúciám ako Slovenskému inštitútu vo Viedni a Rakúskemu kultúrnemu fóru v Bratislave pripadá kľúčová úloha odstrániť stále existujúcu mentálnu bariéru a podporiť vzájomné zblížovanie občanov obidvoch krajín. Tie isté ciele sleduje viac ako 20 rokov aktívna Rakúsko-slovenská spoločnosť, ktorá organizuje nielen prednášky, ale aj exkurzie do mimoriadne pekných, ale málo známych kútov Slovenska a presadzuje kontakty medzi pohraničnými regiónmi. Kultúrne a diskusné podujatia môžu napomôcť pri odstraňovaní predsudkov a budovaní väčšieho porozumenia pre citlivé body susedskej krajiny. Pozornosť by sa pritom nemala sústreďovať iba na hlavné mestá, ale mala by sa pokúsiť väčšmi sa upriamiť aj na iné regióny. Iba dialógom, mediálnou prácou a cezhraničným prepojením možno dosiahnuť posilnenie verejného povedomia o tom, že Slovensko za uplynulých 20 rokov napísalo pozoruhodne úspešný príbeh, ktorý priniesol Rakúsku výrazný prospech.

---

³⁸ Polakovičová, V.: Österreichs Elite schätzt die slowakische Kultur. In: *Neue Pressburger Zeitung*, máj 2013.

³⁹ Viedenská univerzita si vychová učiteľov slovenčiny. In: *SME*, 15. 7. 2010, <http://www.sme.sk/c/5466166/viedenska-univerzita-si-vychova-ucitelov-slovenciny.html> (prístup 25. 7. 2013).

Slovensko-rakúske obchodné a investičné vzťahy

Vladimír Benč

Rakúsko-slovenské hospodárske vzťahy politici aj ekonómovia⁴⁰ hodnotia ako veľmi dobré, priateľské a intenzívne sa rozvíjajúce. Rakúsko predstavuje jedného z najdôležitejších obchodných a investičných partnerov Slovenska. V súčasnosti je na Slovensku etablovaných približne 2 000 rakúskych, prevažne malých a stredných firiem, ktoré významne prispievajú k rastu HDP, vytváraniu nových pracovných príležitostí, transferu know-how a nových technológií. Tieto malé a stredné firmy však dopĺňajú veľké spoločnosti, ako napr. OMV, či stavebné firmy ako Strabag Group. Rakúska prítomnosť a vplyv sú výrazné najmä v sektore služieb, pričom rakúske banky, poisťovne a iné finančné inštitúcie pomohli reštrukturalizovať slovenský bankový a poisťovací sektor a následne prilákať ďalších investorov do iných sektorov hospodárstva. Napríklad Vienna Insurance Group má veľmi silné postavenie na slovenskom poisťovnom trhu, Die Erste Bank a Raiffeisen sú vlastníčkami významných „slovenských“ bánk s vysokým podielom na trhu. Dlhodobo patrí Rakúsko medzi najväčších investorov na Slovensku.

Bilaterálny rakúsko-slovenský obchod rastie z roka na rok, ak nehovoríme o krízovom roku 2009, keď v dôsledku celosvetovej ekonomickej krízy došlo k určitému poklesu vzájomného obchodu. Objemy obchodu sa však obnovili už v roku 2010 a vzájomný obchodný obrat odvtedy neustále rastie. Obe ekonomiky sú pomerne malé a exportne orientované, ale Slovensko získava viac z bilaterálneho obchodu s Rakúskom a v posledných rokoch má s ním kladné saldo obchodnej bilancie. Objem vzájomného obchodu dosiahol historické maximum v roku 2012, a to v sume 5,8 miliardy eur, čím sa Rakúsko zaraďuje ako piaty hlavný slovenský obchodný partner (po Nemecku, Českej republike, Poľsku a Maďarsku).

Hlavným cieľom kapitoly je vyhodnotenie výsledkov, ako aj výziev a príležitostí v slovensko-rakúskych obchodných vzťahoch a investíciách v rokoch 1993 – 2013. Kapitola sa zameriava na analýzu bilaterálnych relácií v najdôležitejších segmentoch obchodných vzťahov, ako aj bilaterálnych investícií. Záver kapitoly je stručne venovaný inštitúciám, ktoré pomáhajú zlepšovať vzájomné obchodné a investičné vzťahy.

---

40 Pozri napr. vyhlásenia v rámci poslednej návštevy predsedu vlády SR Róberta Fica vo Viedni v januári 2013, ktorá sa konala pri príležitosti 20. výročia vzniku Slovenskej republiky a 20. výročia nadviazania diplomatických vzťahov medzi Slovenskom a Rakúskom, <http://www.vlada.gov.sk/slovensko-a-rakusko-spaja-hospodarska-spolupraca-rozdielne-nazory-mame-na-jadrovu-energiu/> (prístup 8. 6. 2013).

Reformný a makroekonomický kontext ovplyvňujúci vzájomné bilaterálne obchodné a investičné vzťahy v rokoch 1993 – 2013

Pred dvadsiatimi piatimi rokmi bola hospodárska situácia v oboch krajinách značne rozdielna. Zmena politického a ekonomického režimu na prelome rokov 1989/1990 znamenala pre Slovensko radikálnu zmenu ekonomického režimu z centrálne plánovaného na trhový. To znamenalo potrebu rozsiahlych reforiem, ktoré hlavne v prvých rokoch transformácie priniesli výrazný prepád ekonomiky (napr. až o 25 % sa prepadol HDP v prvých štyroch rokoch po páde komunizmu). Zahraničnopolitická izolácia a rozporuplný charakter niektorých ekonomických opatrení vtedajších slovenských vlád (napr. v oblasti privatizácie) až do roku 1998 takisto neprispeli k intenzívnejšiemu ekonomickému rozvoju Slovenska či jeho vzťahov s vyspelejšími ekonomikami, vrátane Rakúska.⁴¹

Reformami v rokoch 1999 až 2004 sa Slovensku podarilo ekonomiku naštartovať a výrazne ju atraktívniť pre zahraničných investorov, čoho dôkazom je i obrovský nárast zahraničných investícií v tom období. Aj tieto investície pomohli Slovensku stať sa najväčším producentom automobilov na svete na počet obyvateľov. Súčasne sa stalo výrazne exportne orientovanou ekonomikou – objem exportu dosahuje úroveň 80 % HDP. Ekonomická kríza sa v roku 2009 výrazne podpísala pod zastavenie, dokonca prepád rastu ekonomiky a až do dnešných dní sa napriek jeho obnove Slovensko vyrovnáva s následkami krízy.

Naopak Rakúsko niekoľko posledných desaťročí patrí medzi najvyspelejšie ekonomiky sveta s rozvinutým trhovým hospodárstvom, kvalifikovanou pracovnou silou a vysokým štandardom života svojich obyvateľov. Jeho rozmach zabrzdila v rokoch 2008 – 2009 svetová ekonomická kríza. Rakúsku sa však podobne ako Slovensku podarilo hospodársky rast obnoviť už v roku 2010.

Štruktúra oboch ekonomík sa na konci roka 2012 už výrazne podobá. Rakúskej dominuje sektor služieb so 69,1 %-ným podielom na HDP, silný je tiež priemyselný sektor (29,4 %-ný podiel). Poľnohospodárstvo sa na HDP podieľa 1,5 %. Z pohľadu zamestnanosti v Rakúsku je podiel zamestnancov v jednotlivých sektoroch 5,5 % v poľnohospodárstve, 26 % v priemysle a 68,5 % v službách.

Na Slovensku v súčasnosti už tiež dominuje sektor služieb, ktorý sa na HDP podieľa 59,8 %. Podiel priemyslu je až 36,4 %, podiel poľnohospodárstva na HDP predstavuje 3,8 %. V službách je zamestnaných 69,4 % pracujúcich, v priemysle 27 % a v poľnohospodárstve 3,5 % obyvateľov SR.

---

⁴¹ Viac pozri v publikáciách: Marcinčin, A., Beblavý, M.: *Hospodárska politika na Slovensku 1990 – 1999*, Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, INEKO, 2000, 375 s., a Marcinčin, A.: *Hospodárska politika na Slovensku 2000 – 2001*, Bratislava: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, 2002, 347 s.

V súčasnosti sú už obe krajiny súčasťou významných medzinárodných zoskupení a obe zaviedli spoločnú menu euro. To vytvára predpoklady na ďalšiu ekonomickú integráciu oboch krajín. Samozrejme, Slovensko za priemerom EÚ ešte zaostáva a čelí viacerým rozvojovým výzvam, pričom medzi najvýznamnejšie patrí riešenie nezamestnanosti, regionálnych disparít, sociálnej exklúzie niektorých menších (hlavne rómskej), ale významnou výzvou je aj rozvoj a skvalitňovanie vzdelávania, vedy a výskumu a rozvoj nových ekonomických odvetví.

Základné rozvojové charakteristiky Rakúska a Slovenska

Indikátor	Rakúsko	Slovensko
Počet obyvateľov k 31. 12. 2012	8 462 446	5 410 267
Rozloha v km ²	83 858	49 035
Index ľudského rozvoja 2013 (celkové skóre/poradie vo svete) ⁴²	0,895/18	0,840/35
Index ekonomickej slobody 2013 (celkové skóre/poradie vo svete) ⁴³	71,8/25	68,7/42
Index vnímania korupcie 2012 (celkové skóre/poradie vo svete) ⁴⁴	69/25	46/62
Index podnikania (Doing Business 2013) (celkové skóre/poradie vo svete) ⁴⁵	77,2/29	70,5/46
HDP na obyvateľa v eurách, bežné ceny (1993/2012) ⁵	20 147/36 606	2 572/13 139
Inflácia v % (1993/2012) ⁴⁶	3,1/2,9	25,1/3,4
Nezamestnanosť v % (1993/2012) ⁵	4/4,4	12,7/14
Hrubý dlh verejnej správy v % HDP (1997/2012) ⁵	64,1/73,7	33,7/52,3
Bežný účet platobnej bilancie v % HDP (1993/2012) ⁵	- 0,8/2	- 4,9/2,3

Prameň: viaceré zdroje – pozri poznámky pod čiarou.

⁴² The UNDP (2013), <http://hdr.undp.org/en/humandev/> (prístup 30. 6. 2013).

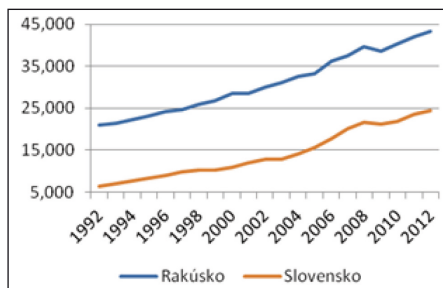
⁴³ The Heritage Foundation (2013), <http://www.heritage.org/index/explore> (prístup 30. 6. 2013).

⁴⁴ The Transparency International (2013), <http://cpi.transparency.org/cpi2012/results/> (prístup 30. 6. 2013).

⁴⁵ The International Finance Corporation & The World Bank (2013), <http://www.doingbusiness.org/> (prístup 2. 7. 2013).

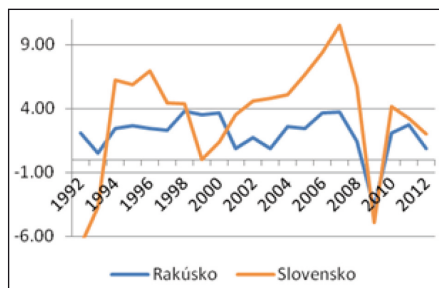
⁴⁶ Medzinárodný menový fond (2013): *World Economic Outlook Database*, apríl 2013, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01/weodata/index.aspx> (prístup 30. 6. 2013).

Hrubý národný príjem na obyvateľa (medzinárodný USD, v parite kúpnej sily)

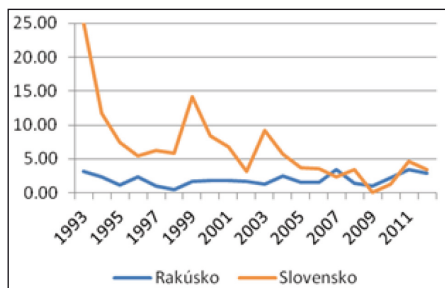
Prameň: Svetová banka

Medziročný rast HDP (v %, reálne ceny)

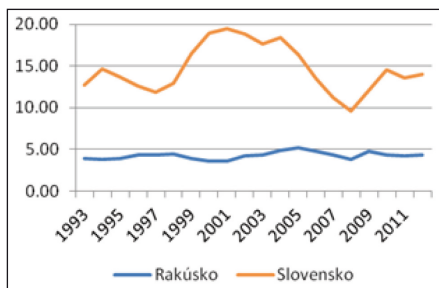
Prameň: Medzinárodný menový fond

Vývoj inflácie v %

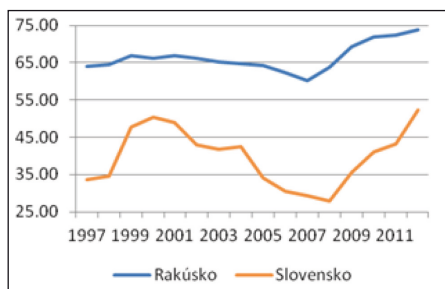
Prameň: Medzinárodný menový fond

Vývoj nezamestnanosti v %

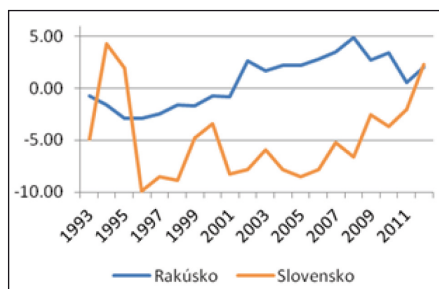
Prameň: Medzinárodný menový fond

Hrubý verejný dlh v % HDP

Prameň: Medzinárodný menový fond

Bežný účet platobnej bilancie v % HDP

Prameň: Medzinárodný menový fond

Pri uplatňovaní medzinárodných zmlúv medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou sa nevyskytujú žiadne problémy. Stav bilaterálnej zmluvnej základne po sukcesii Slovenskej republiky do zmlúv bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Re-

publiky bol potvrdený 25. novembra 1994 nadobudnutím platnosti Zmluvy medzi SR a Rakúskou republikou o sukcesii do dvojstranných medzištátnych zmlúv uzatvorených medzi bývalou ČSFR (ČSSR, ČSR) a Rakúskou republikou, dojednanej výmenou nót v Bratislave 14. januára 1994. Podpísaných bolo aj viacero bilaterálnych zmlúv, z ktorých najvýznamnejšie sa týkajú hospodárskej, priemyselnej, technickej a vedecko-technickej spolupráce (13. januára 1993), spolupráce v oblasti kultúry, vzdelávania a vedy (13. októbra 1999), cezhraničnej spolupráce medzi územnými celkami alebo orgánmi (25. októbra 2003) či vedecko-technickej spolupráce (18. februára 2004).⁴⁷

Okrem zmluvnej základne je pre vzájomné vzťahy pozitívom aj existencia Slovensko-rakúskej obchodnej komory, ktorá bola založená v roku 1996 s cieľom podporovať všestranný rozvoj vzťahov medzi firmami a podnikateľmi Slovenskej republiky a Rakúskej republiky v oblasti obchodu, priemyslu, poľnohospodárstva, financií, dopravy, technológií, profesionálnych aktivít a vzťahov medzi ich organizáciami a združeniami. To sa jej darí prostredníctvom množstva aktivít, ktoré každoročne organizuje, a to aj v úzkej spolupráci s obchodným oddelením Veľvyslanectva Rakúskej republiky v Bratislave či s Veľvyslanectvom Slovenskej republiky vo Viedni.⁴⁸

Analýza bilaterálnej obchodnej výmeny

Slovensko je jedenástym najdôležitejším obchodným partnerom Rakúska (hlavnými sú Nemecko, Taliansko, Švajčiarsko, Francúzsko a Holandsko) a Rakúsko dokonca piatym najdôležitejším obchodným partnerom Slovenska. Pomáha tomu aj blízkosť Rakúska a oboch hlavných miest (a koncentrácia značnej časti vnútroštátnej produkcie v oboch týchto mestách), nízka cena práce v SR, stabilita pracovného trhu a technologická zručnosť pracovných síl v oboch krajinách.

Rakúske firmy nepatria (okrem bánk, ktoré sú na 1. a 3. mieste v SR) medzi tie najväčšie, sú to skôr stredné a malé podniky (s rôznou mierou kapitálovej účasti), ktoré využívajú svoj náskok v oblasti know-how a nových technológií. Zastúpené sú hlavne stavebné, stavebnododávateľské, strojárne a kovospracujúce firmy a firmy z oblasti informačných technológií. V raste ich počtu pritom možno pozorovať dynamiku. Mnohé rakúske podniky majú výrobné závody na Slovensku, čo hrá dôležitú úlohu pri vývoze rakúskych výrobkov (jedným z dôvodov negatívneho salda Rakúska v obchode so Slovenskom je práve fakt, že tieto rakúske podniky majú výrobu v SR, pričom sa opätovne vyváža do Rakúska na ďalšie spracovanie, resp. na finalizáciu produktov).

---

⁴⁷ Zoznam všetkých uzatvorených zmlúv medzi SR a Rakúskom pozri na stránke http://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/medzinarodne_zmluvy-zoznam_zmluv_podla_statov&CSTATE=RAKUSKO (prístup 29. 7. 2013).

⁴⁸ Pozri <http://www.sohk.sk/> (prístup 11. 7. 2013).

Naproti tomu zakladanie slovenských podnikov v Rakúsku postupuje pomalším tempom. Celkovo ide o niekoľko desiatok malých a stredných firiem predovšetkým v oblasti stavebníctva a cestovného ruchu.

Napriek zložitému vývoju v dôsledku krízy sa v ostatných rokoch darilo udržať pozitívnu dynamiku obchodných vzťahov medzi Slovenskom a Rakúskom. Objem obchodnej výmeny dosiahol v roku 2012 viac ako 5,8 miliardy eur, pričom v posledných troch rokoch stále rastie. Pozitívne saldo obchodnej výmeny je od roku 1999 na slovenskej strane a postupne sa zvyšuje v prospech Slovenska.

Vývoj vzájomného obchodu Slovensko – Rakúsko

v mil. eur	vývoz	dovoz	saldo	objem
1995	383,83	414,22	- 30,39	798,05
1996	475,20	562,32	- 87,13	1 037,52
1997	588,41	700,68	- 112,28	1 289,09
1998	657,25	689,90	- 32,65	1 347,16
1999	764,33	672,01	92,32	1 436,34
2000	1 042,35	767,82	274,53	1 810,17
2001	1 113,07	946,02	167,06	2 059,09
2002	1 199,78	1 065,68	134,10	2 265,47
2003	1 421,51	1 187,47	234,05	2 608,98
2004	1 813,98	1 377,33	436,65	3 191,32
2005	1 696,28	1 640,00	56,28	3 336,28
2006	1 788,22	1 767,70	20,52	3 555,92
2007	2 326,18	2 056,00	270,18	4 382,19
2008	2 388,37	2 382,95	5,42	4 771,32
2009	1 948,47	1 870,13	78,34	3 818,60
2010	2 629,86	2 276,49	353,37	4 906,35
2011	3 240,11	2 431,27	808,85	5 671,38
2012	3 191,55	2 652,28	539,27	5 843,83

Pozn.: Údaje za obdobie 1993 – 1995 v tabuľke nie sú uvedené, pretože boli zhromažďované podľa odlišnej metodiky.

Prameň: Statistik Österreich (2013)

Medzi najdôležitejšie exportné položky Rakúska na Slovensko patria komponenty pre automobilový sektor, strojársky priemysel, liečivá, produkty rafinérie Schwechat, železo a oceľ, ako aj výrobky z nich. Okrem strojov a prepravných zariadení a trhových výrobkov si napriek poklesu vysoký podiel na rakúskom exporte do SR udržiavajú rakúske chemikálie. Významný nárast v rakúskom exporte v posledných rokoch zaznamenali takisto nerastné palivá a elektrina.

Rakúske podniky môžu aj v budúcich rokoch profitovať v oblastiach, ako je infraštruktúra, automobilový priemysel, drevospracujúci priemysel pre stavebníctvo, služby podnikateľom a manažovanie pracovnej sily. Na slovenskom trhu existuje veľký potenciál pre rakúske kvalitné vysokohodnotné potravinové výrobky, keďže narastá segment zákazníkov preferujúcich kvalitu pred cenou a takisto segment zákazníkov orientujúcich sa na eko- a biopotravinárske výrobky.

Z historického hľadiska v slovenskom exporte do Rakúska najväčšmi rastú nerastné palivá a elektrina, ktoré už dnes tvoria najväčší podiel na slovenskom exporte. Vysoký podiel si trvalo udržiavajú stroje a prepravné zariadenia (hlavne osobné automobily) a trhové výrobky. Významný nárast v posledných rokoch zaznamenávajú aj potraviny a nápoje. Naopak priemyselné výrobky (stavebné materiály, nábytok, odevy, obuv a pod.) postupne strácajú podiel na slovenskom exporte do Rakúska.

Objemovo najväčšími slovenskými exportérmi na rakúsky trh sú veľké svetové korporácie, ktoré majú na Slovensku výraznú výrobnú základňu. Medzi ne patria US Steel Košice, Kia Slovensko, VW Slovakia, Peugeot Slovakia, Samsung Slovakia, Sony Slovakia, ale napr. aj Sloznaft, ABC Klima, Plastika Nitra a i. Okrem nich na rakúsky trh exportujú stovky menších slovenských firiem obchodujúcich s hotovými výrobkami spotrebiteľského charakteru, resp. subdodávateľov na finálnu výrobu v Rakúsku.

Slovensko svojím výrobným potenciálom, viacerými nevyužitými kapacitami najmä v strojárstve, obrábaní, tvarovaní, povrchovej úprave a spracovávaní kovov, ale aj vo viacerých odboroch ľahkého priemyslu (odevný, textilný, drevospracujúci, obuvnícky, polygrafický a i.), vo výrobe komponentov pre automobilový priemysel a v ďalších odboroch ponúka široké možnosti kooperácie s rakúskymi firmami.

Významný prvok slovenského exportu do Rakúska predstavujú oceliarske výrobky. Ide predovšetkým o kovové plechy, ocelové drôty, za studena valcované plechy a zvitky, ako aj povrchovo upravované kovové výrobky. Vzhľadom na technologický pokrok v automobilovom priemysle sa očakáva orientácia na vysokokvalitné a stále pozinkované plechy.

V oblasti strojárstva sa pre slovenských exportérov vytvárajú možnosti dodávať na rakúsky trh obrábacie, poľnohospodárske a textilné stroje, jednoduchú mechaniku a malé mechanizmy, zdravotnícku techniku, prepravné zariadenia a ich časti, koľajové vozidlá, osobné automobily, návesy, stavebné zámočnícke výrobky a pod. Čoraz významnejšie sú možnosti kooperačných dodávok technologických častí i rôznych polovýrobovkov náročných na prácu.

Komoditná štruktúra vzájomného obchodu podľa SITC v % podielu na celkovom objeme

Vývoz zo SR	1995	2000	2008	2012
0 – potraviny	1,2	0,9	2,6	4,3
1 – nápoje a tabak	0,1	0,0	0,0	0,0
2 – surové materiály	8,5	9,2	6,3	5,2

Vývoz zo SR	1995	2000	2008	2012
3 – nerastné palivá a elektrina	11,9	18,4	29,9	31,2
4 – oleje a tuky	0,0	0,0	0,3	0,6
5 – chemikálie	10,9	6,1	4,0	2,8
6 – trhové výrobky	32,8	19,4	22,5	23,3
7 – stroje a prepravné zariadenia	20,6	33,6	27,2	26,9
8 – priemyselné výrobky	13,9	12,3	7,3	5,3
9 – ostatné	0,1	0,0	0,0	0,3
Dovoz z Rakúska	1995	2000	2008	2012
0 – potraviny	4,5	3,0	3,6	5,0
1 – nápoje a tabak	0,9	0,4	0,4	0,5
2 – surové materiály	1,8	1,3	2,0	4,6
3 – nerastné palivá a elektrina	2,7	6,7	11,9	11,5
4 – oleje a tuky	0,2	0,0	0,3	1,0
5 – chemikálie	16,5	13,9	10,6	9,8
6 – trhové výrobky	22,9	25,1	23,8	19,4
7 – stroje a prepravné zariadenia	37,1	35,4	37,5	39,6
8 – priemyselné výrobky	13,3	13,9	8,9	7,6
9 – ostatné	0,1	0,3	1,1	1,0

Pozn.: Údaje za obdobie 1993 – 1994 v tabuľke nie sú uvedené, pretože boli zhromažďované podľa odlišnej metodiky.

Prameň: Statistik Österreich (2013)

Cestovný ruch

Cestovný ruch je oblasťou, kde síce od roku 1993 dochádza k nárastu vzájomnej spolupráce a výraznému zvyšovaniu počtu turistov i pobytov, ale zatiaľ nedosahuje možný potenciál. V roku 2012 slovenskí turisti prenocovali v Rakúsku 525-tisíckrát. Celkovo nocovalo v Rakúsku 152 960 slovenských občanov, pričom priemerný pobyt trval 3,4 noci.⁴⁹ V porovnaní s nemeckými turistami, ktorí v Rakúsku nocovali 49,6-miliónkrát, Čechmi (2,1 mil. prenocovaní), Maďarmi (1,6 mil. prenocovaní) či Poliakmi (1,4 mil. prenocovaní) je podiel Slovákov zatiaľ stále veľmi nízky, hoci do štatistík nie sú zarátaní jednodňoví turisti.

Pomer domácich a zahraničných turistov v Rakúsku sa pritom v porovnaní so Slovenskom výrazne odlišuje. V Rakúsku predstavuje podiel domácich obyvateľov na prenocovaniach 30 %, 70 % sú zahraniční turisti. Na Slovensku je podiel opačný – 60 % turistov predstavujú slovenskí občania, 40 % zahraniční návštevníci.

⁴⁹ Statistik Österreich: *TOURISMUS in Österreich 2012. Ergebnisse der Beherbergungsstatistik*. Wien 2013.

Slováci najčastejšie navštevujú Salzburg, Viedeň, Tirolsko a Štajersko (spolu cca 70 % pobytov). Najoblúbenejším obdobím je zima. Letná sezóna sa na všetkých pobytach Slovákov v Rakúsku podieľa iba jednou tretinou, pričom zároveň priemerný počet prenocovaní v lete predstavuje iba 2,1 noci. Všeobecne však môžeme konštatovať, že Rakúsko sa stáva oblúbenou dovolenkovou destináciou Slovákov.

Z pohľadu záujmu rakúskych turistov o Slovensko trendy nie sú až také pozitívne ako v prípade Slovákov dovolenkujúcich v Rakúsku. Celkovo predstavuje podiel rakúskych turistov iba 1,7 % zo všetkých návštevníkov. V roku 2012 Slovensko navštívilo 65 621 rakúskych turistov, ktorí tam strávili spolu 136-tisíc nocí.

Priemerný počet prenocovaní na osobu dosahuje iba 2,1 noci, čo je aj pod celoslovenským priemerom pri zahraničných návštevníkoch (2,7 noci). Napr. v porovnaní s rokom 2009, keď na Slovensko pricestovalo 50 065 rakúskych turistov, ktorí strávili na Slovensku 122 449 nocí, bol priemerný pobyt 2,4 noci. Podiel rakúskych návštevníkov predstavoval v roku 2009 na Slovensku 1,5 %.

Môžeme sa domnievať, že krátky pobyt rakúskych návštevníkov súvisí najmä s úrovňou služieb, ktorá sa len pomaly mení, a tiež s absenciou komplexnejších služieb v oblasti cestovného ruchu. Tu existuje veľký priestor na spoluprácu aj investície v oblasti rozvoja turistickej infraštruktúry, kde rakúske firmy zohrávajú poprednú úlohu v oblasti know-how a služieb v cestovnom ruchu, z ktorej môžu mať prospech aj slovenské turistické regióny. Zároveň existuje veľký priestor na užšiu spoluprácu subjektov poskytujúcich služby v cestovnom ruchu napr. v oblasti spoločných produktov cestovného ruchu, príp. spoločného marketingu. Viacero rakúskych investícií v oblasti hotelierstva je už na Slovensku prítomných.

Analýza bilaterálnych investícií

Rakúsko je po Holandsku druhým najväčším investorom na Slovensku. Celkovo do roku 2011 investovalo Rakúsko v Slovenskej republike 5,9 mld. eur. Jeho podiel na zahraničných investíciách v SR je 15 %.

V súčasnosti pôsobí na Slovensku približne 2 000 rakúskych, prevažne malých a stredných firiem. Pretrvávajúci prílev priamych zahraničných investícií z Rakúska na Slovensko (v SR podnikajú napr. spoločnosti Schmid Industrieholding, Alas, Stefe, AVE, Brandner, Zizala, Pankl, Magna, Miba, Rübige, Wertheim, Berndorf Bäderbau, Tubex, Neumann Aluminium, Umdasch Group a i.) poskytuje predpoklad ďalšieho rastu vývozu komodít dcérskych spoločností uvedených spoločností do Rakúska. V rokoch 2010 až 2013 pokračuje trend zakladania ďalších malých rakúskych firiem v SR, hlavne z oblasti informačných technológií.

V poslednom období záujem rakúskych firiem smeruje do oblasti získavania energie z obnoviteľných zdrojov, ako je napr. spoločná výstavba malých vodných elektrární a spracovanie biomasy, ale výrazné predpoklady na ďalší rast má i geotermálna energia.

Rakúski investori sa zaujímajú aj o sektor veternej energie, kde Slovensko v inštalovaných výkonoch výrazne zaostáva v porovnaní s inými krajinami EÚ.⁵⁰ Veľký potenciál a prvé investície z Rakúska prináša tiež spolupráca v oblasti riešenia energetickej efektivity a znižovania spotreby energie, najmä v oblasti budov. Potreba regenerácie mestských častí, ale aj výrobných prevádzok prináša možnosti na transfer know-how i ďalší prílev rakúskych investícií na Slovensko.

Najvýznamnejšie rakúske investície však na Slovensko prišli vďaka privatizáciám. Jedným z prvých podnikov boli Baliarne Bratislava, ktoré získala ešte v roku 1991 rakúska spoločnosť Julius Meinl, pričom podnik kúpila za mierne vyššiu cenu, ako bola jeho účtovná hodnota.

Naopak poslednou privatizačnou aktivitou, hoci čiastočne neúspešnou, bola privatizácia letísk. Slovensko-rakúske konzorcium TwoOne (Flughafen Wien AG + Penta Investments) získalo len letisko v Košiciach. Nepodarilo sa mu získať Letisko Bratislava, ktorého predaj 13. septembra 2007 zastavil Protimonopolný úrad SR. V súčasnosti sú však rokovania o možných partnerstvách či spoločných investičných projektoch letísk v Bratislave a vo Schwechate opäť otvorené.⁵¹

Medzi najdôležitejšie privatizačné projekty v oblasti bankovníctva možno zaradiť predaj nasledujúcich slovenských finančných inštitúcií bankovým spoločnostiam v Rakúsku: Slovenská sporiteľňa (Die Erste Bank), Istrobanka (BAWAG), Tatra Banka (Raiffeisen), Banka Slovakia (Julius Meinl Bank).⁵²

Pokiaľ ide o objem investícií do slovenskej bankovej sféry, Rakúsko sa nachádza na prvom mieste. Erste a Raiffeisen sú spolu so svojimi dcérskymi spoločnosťami Slovenskou sporiteľňou a Tatra bankou číslom 1 a 3 na slovenskom bankovom trhu, Vienna Insurance Group ma zase so svojím 33 %-ným podielom špičkovú pozíciu v slovenskom poisťovníctve.

Okrem privatizácie bol v prvých rokoch existencie Slovenska výrazným zdrojom rakúskych investícií aj sektor nehnuteľností a realít. Rakúsko bolo desiatky rokov útočiskom slovenskej politickej emigrácie a z tohto dôvodu smerovala k tejto cieľovej skupine aj značná časť reštitúcií z rokov 1948 – 1989. Objemy investícií do majetku, ktorý je opätovne aktivovaný cez rakúskych investorov, sa však v rokoch 1990 – 1996 nedal odhadnúť, „ale v každom prípade bol značný“⁵³. V neskorších rokoch rôzne rakúske

---

⁵⁰ Pozri <http://www.teraz.sk/ekonomika/energia-veterna-slovensko-vyuzivanie/49200-clanok.html> (prístup 31. 7. 2013).

⁵¹ Pozri napr. http://www.webnoviny.sk/ekonomika/nova-vlada-rozhodne-aj-o-rozvoji-brati/476191-clanok.html?from=suggested_articles a históriu diskusií na <http://ekonomika.sme.sk/c/3608268/vieden-vraj-coskoro-ovladne-bratislavske-letisko-aj-bez-privatizacie.html> (prístup 31. 7. 2013).

⁵² Istrobanku pohltila v júli 2009 ČSOB. Pozri <http://peniaze.pravda.sk/ucty-a-karty/clanok/21587-istrobanka-konci-od-jula-sa-zluci-s-csob/>. Banka Slovakia zmenila 1. 11. 2005 názov na Privatbanka, a. s. Pozri <http://firmy.etrend.sk/firmy-a-trhy-financny-sektor/banka-slovakia-zmenila-obchodmeno-na-privatbanka.html> (prístup 31. 7. 2013).

⁵³ Baláž, P.: *Pozícia rakúskych investícií v Slovenskej republike*. Slovak Trade FORUM, <http://www.internet.sk/mediakurier/cei/31.htm> (prístup 30. 6. 2013).

investičné a stavebné skupiny investovali do výstavby nových obytných i kancelárskych priestorov, hlavne v Bratislave.

Priame zahraničné investície v SR

<i>v tis. eur</i>	1997	2000	2005	2010	2011
SPOLU všetky PZI v SR	1 928 799	5 880 017	25 086 675	37 665 095	39 641 910
Z toho: Rakúsko	437 629	848 261	3 721 533	6 321 495	5 942 943

Pozn. 1: Majetková účasť, reinvestovaný zisk a ostatné investície.

Pozn. 2: Údaje za roky 1997 – 2005 sú prerátané konverzným kurzom 1 EUR = 30,126 SKK.

Prameň: výpočty autora na základe údajov Národnej banky Slovenska⁵⁴

Stav slovenských investícií v Rakúsku bol v roku 2011 celkovo na úrovni 197 miliónov eur. Podiel slovenských investícií v Rakúsku je zanedbateľný, čo je spôsobené hlavne tým, že na Slovensku zatiaľ neexistuje dostatok kapitálovo silných slovenských firiem, ktoré by expandovali na zahraničné trhy, vrátane rakúskeho.

Priame zahraničné investície SR vo svete a v Rakúsku

<i>v tis. eur</i>	1997	2000	2005	2010	2011
Investície SR vo svete	247 925	511 545	633 154	2 586 817	3 253 464
Z toho: investície SR v Rakúsku	9 825	12 348	6 290	165 284	196 969

Pozn. 1: Majetková účasť, reinvestovaný zisk a ostatné investície.

Pozn. 2: Údaje za roky 1997 – 2005 sú prerátané konverzným kurzom 1 EUR = 30,126 SKK.

Prameň: výpočty autora na základe údajov Národnej banky Slovenska

Pre rozvoj ďalšej hospodárskej spolupráce sú kľúčové viaceré dopravné a energetické infraštruktúrne projekty, ktoré obe krajiny začali rozpracovávať. V oblasti dopravy nadväzujú napr. na postavenú diaľnicu Bratislava – Viedeň, ktorá bola otvorená v novembri 2007. Prioritné dopravné projekty kladú osobitný dôraz na vysokorýchlostné železničné prepojenie medzi Viedňou, Bratislavou a Budapešťou, elektrifikáciu železničného prepojenia Viedeň – Bratislava, prepojenie letísk Schwechat – Bratislava a perspektívu vybudovania širokorozchodnej železničnej trate. Príležitosť predstavujú spoločné projekty vrátane infraštruktúrnych, ktoré sú spolufinancované v rámci Programu cezhraničnej spolupráce. Príkladom môže byť plánovaná výstavba cestného mosta Angern – Záhorská Nová Ves.

⁵⁴ Národná banka Slovenska (2013), <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie> (prístup 30. 6. 2013).

Inštitucionálny systém na podporu vzájomného obchodu a investícií

V priebehu rokov sa na podporu vzájomných hospodárskych vzťahov vyprofilovalo viacero inštitúcií, ktoré pomáhajú hlavne malým a stredným podnikateľom pri nadväzovaní a udržiavaní obchodných kontaktov či pri vyhľadávaní a lokalizácii investičných príležitostí. Veľmi aktívne sú obchodné oddelenia ambasad, rakúske veľvyslanectvo v Bratislave⁵⁵ cez obchodné oddelenie Advantage Austria realizuje ročne množstvo podujatí pre podnikateľov a poskytuje základné informácie o podnikaní v Rakúsku, ako aj o možných systémoch podpory pri vstupe na trh.⁵⁶ Na slovenskej strane sa do podpory vzájomných obchodných vzťahov aktívne zapája aj Veľvyslanectvo Slovenskej republiky vo Viedni.⁵⁷

Okrem už spomínanej Slovensko–rakúskej obchodnej komory predstavujú systém podpory exportu a investícií na oboch stranách aj národné obchodné komory, t. j. Rakúska obchodná komora (Wirtschaftskammer Österreich)⁵⁸ a Slovenská obchodná a priemyselná komora⁵⁹. Rakúska obchodná komora v spolupráci s ministerstvom hospodárstva Rakúska napr. dlhodobejšie realizujú exportný program „go-international“, ktorý pomáha rakúskym investorom pri akvizíciách v zahraničí.⁶⁰

Medzi inštitúcie podporujúce investície patrí na rakúskej strane ABA-Invest⁶¹, čo je národná agentúra na podporu investícií pomáhajúca zahraničným investorom pri ich investíciách v Rakúsku. Služby poskytuje bezplatne. Na slovenskej strane je rovnakou inštitúciou agentúra SARIO.⁶²

Nielen na poskytovaní informácií o podnikateľskom prostredí, ale aj na aktívnej finančnej podpore exportu (dotácie, úvery, záruky a i.) sa na rakúskej strane aktívne podieľajú predovšetkým Die Österreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft (OeKB)⁶³ a Austria Wirtschaftsservice GmbH (AWS)⁶⁴. Ich obdobami na Slovensku sú Eximbanka SR⁶⁵ a Slovenská záručná a rozvojová banka⁶⁶.

---

⁵⁵ Kontakt na Veľvyslanectvo Rakúskej republiky v Bratislave <http://www.bmeia.gv.at/sk/botschaft/bratislava.html> (prístup 6. 7. 2013).

⁵⁶ Internetová stránka programu <http://www.advantageaustria.org/sk/zentral/index.sk.html> (prístup 6. 7. 2013).

⁵⁷ Pozri <http://www.mzv.sk/viedeni> (prístup 6. 7. 2013).

⁵⁸ Pozri <http://portal.wko.at/wk/startseite.wk> (prístup 6. 7. 2013).

⁵⁹ Pozri <http://web.sopk.sk/> (prístup 6. 7. 2013).

⁶⁰ Pozri http://www.go-international.at/go-international/foerderprogramme/Export_Foerderung/Export_Foerderung/index.php (prístup 31. 7. 2013).

⁶¹ Pozri <http://investinaustria.at/EN/Home/ABA-Invest+in+Austria.aspx> (prístup 6. 7. 2013).

⁶² Pozri www.sario.sk (prístup 6. 7. 2013).

⁶³ Pozri <http://www.oekb.at/de/Seiten/default.aspx> (prístup 11. 7. 2013).

⁶⁴ Pozri <http://www.awsg.at/> (prístup 11. 7. 2013).

⁶⁵ Pozri <http://www.eximbanka.sk/> (prístup 11. 7. 2013).

⁶⁶ Pozri <http://www.szrb.sk/> (prístup 11. 7. 2013).

Európska integrácia Slovenska a rakúske partnerstvo v EÚ

Vladimír Bilčík

Aktuálna situácia v EÚ predstavuje popri infraštruktúrnych projektoch hlavnú tému bilaterálnych vzťahov Rakúska a Slovenska. Počas oficiálnej návštevy predsedu vlády SR Roberta Fica vo Viedni 14. januára 2013 sa slovenský premiér zhodol s rakúskym spolkovým kancelárom Wernerom Faymannom, že „ďalšie prehľbovanie európskej integrácie je jedinou cestou prekonania problémov, ktorým EÚ v súčasnosti čelí“⁶⁷. Rakúsko a Slovensko sa dnes nachádzajú na porovnateľných stupňoch integrácie v Európskej únii.

Dejiny 20 rokov diplomatických vzťahov medzi Viedňou a Bratislavou sú aj dejinami prekonávania asymetrického vzťahu oboch krajín v kontexte európskej integrácie. Ak si pomôžeme športovou terminológiou, koncom 90. rokov sa Viedeň snažila pôsobiť v úlohe politického sponzora Slovenska po nástupe vlády Mikuláša Dzurindu v roku 1998. Nádeje vtedajších politických lídrov SR, že rakúske predsedníctvo v EÚ v roku 1998 pomôže Slovensku začať prístupové rokovania, však boli nereálne pre krátkosť času, keďže zásadné politické rozhodnutia si v EÚ vyžadujú dlhšie konzultácie a najmä širokú dohodu členských krajín. Slovensko otvorilo oficiálne rokovania o členstve v EÚ v roku 2000 na základe záverov Helsinského samitu v roku 1999. Politická podpora vstupu SR do EÚ zo strany Rakúska sa počas poslednej dekády miešala s úlohou prísneho rozhodcu pri posudzovaní technickej schopnosti Slovenskej republiky plnohodnotne fungovať v Európskej únii, najmä pri rozšírení schengenského priestoru a eurozóny, ale aj pri odstavení jadrovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach. V určitých aspektoch politiky rozšírenia EÚ Rakúsko dlhodobo zastáva silne defenzívnu pozíciu, ktorá sa najzjavnejšie prejavila pri ochrane domáceho pracovného trhu. Ten Viedeň Slovákom a ďalším občanom z nových členských krajín EÚ plne otvorila až v roku 2011.

V roku 2013 však môžeme konštatovať, že Slovensko svoju asymetrickú politickú pozíciu úspešne prekonalo. Dnes hrá s Rakúskom tú istú spoločnú európsku ligu, pričom z hľadiska na finančné a dlhové problémy Talianska a Slovinka je Slovensko popri Nemecku ďalším relatívne zdravým susedom Rakúska v jadre eurozóny. Pri spätnom pohľade na prístupový proces SR do EÚ vidíme, ako postupne prevažovali pozitívne nastavenia rakúskej diplomacie voči vyhraneným postojom niektorých rakúskych reťortov ku kandidátom na členstvo. Slovensko-rakúsky vzťah je dokladom schopností

---

⁶⁷ Informácia o priebehu a výsledkoch oficiálnej návštevy delegácie vlády Slovenskej republiky vedenej predsedom vlády Slovenskej republiky v Rakúskej republike, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22088> (prístup 27. 6. 2013).

oboch krajín nájsť spoločnú reč aj v problematických otázkach vďaka záväzkom a politickému priestoru EÚ. Na druhej strane vo verejnosti, ako aj v určitých špecifických komunitách najmä Rakúska pretrváva určitý stupeň nedôvery a obáv z otvorenosti novým partnerom v EÚ. Slovenská republika musela opakovane dokazovať svoju schopnosť fungovať v rámci pravidiel a bez výrazných problémov v širšom spoločnom priestore štyroch základných slobôd a spoločnej meny.

Rakúsko a prístupové priority SR

Po parlamentných voľbách v septembri 1998 si nová slovenská vláda pod vedením premiéra Mikuláša Dzurindu vytýčila čo najrýchlejšie preklenúť negatívne rozhodnutie Európskej únie z luxemburského samitu v decembri 1997.⁶⁸ Už krátko po sformovaní v poradí štvrtého slovenského vládneho kabinetu sa začala úzka spolupráca medzi predstaviteľmi Európskej komisie a členských krajín EÚ vrátane Rakúska a zástupcami novej slovenskej politickej garnitúry. Cieľom obnovených intenzívnych kontaktov bolo pomôcť slovenskej strane v jej úsilí prekonať negatívne zahraničnopolitické dôsledky činnosti predchádzajúcej vlády Vladimíra Mečiara a umožniť tak krajine dosiahnuť svojich vyšehradských susedov na ceste do Európskej únie.

Proces návratu SR k západnej politickej orientácii sa začal úspešne počas rakúskeho predsedníctva v EÚ v druhej polovici roka 1998. Základom rýchleho postupu smerom k členstvu sa stali dve skutočnosti. Prvou bol široký domáci politický konsenzus v SR o potrebe rýchlej integrácie, druhou dohoda s EÚ na celom spektre dôležitých záväzkov SR prostredníctvom Pracovnej skupiny na vysokej úrovni Európska komisia – Slovensko (The European Commission – Slovakia High Level Working Group). Bol to ojedinelý inštitucionálny nástroj, ktorý dosiahol dohodu so SR v základných politických, ekonomických a legislatívnych záležitostiach vrátane jadrovej bezpečnosti na Slovensku. Stal sa tak základom relatívne bezbolestného vstupu SR do EÚ v máji 2004, pričom v nasledujúcich rokoch Slovenská republika postupne skompletizovala svoje plnohodnotné členstvo v Únii aj v obzvlášť citlivých otázkach pre susedné Rakúsko, ako je posunutie schengenských hraníc či liberalizácia pracovných trhov.

---

⁶⁸ Politické deficity vtedajšej slovenskej vlády sumarizuje Pravidelná správa Európskej komisie, ktorá predchádzala rozhodnutiu luxemburského samitu neotvoriť rokovania o vstupe so Slovenskom. Podľa názoru EK Slovenská republika ako jediná z kandidátskych krajín zo strednej a z východnej Európy nespĺnila základné politické kritériá definované závermi kodánskeho samitu Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) z júna 1993. Pozri *The European Commission: AGENDA 2000 – For a stronger and wider Europe*. Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 1997, s. 40 – 41.

Rozšírenie schengenského priestoru

Keď v decembri 2006 predsedovia vlád a hlavy štátov členských krajín EÚ spoločne deklarovali, že „Európska rada... so záujmom očakáva zrušenie kontrol na vnútorných hraniciach od decembra 2007 a najneskôr do marca 2008 pod podmienkou, že budú splnené všetky požiadavky na uplatňovanie schengenského *acquis*“⁶⁹, Slovenská republika patrila skôr medzi horšie pripravených kandidátov na vstup do schengenského priestoru. Úspešné splnenie tejto integračnej priority však mala SR primárne vo vlastných rukách, pričom kľúčom k úspechu bolo domáce plnenie podmienok na odstránenie pasových kontrol na hraniciach s ostatnými krajinami EÚ. Hlavná kritika Európskej komisie a členských krajín sa pritom zamerala na zabezpečenie budúcej vonkajšej hranice Európskej únie na území SR.

Ešte v októbri 2007 poukázala vnútorná správa Rady na viaceré vážne nedostatky v pripravenosti nových členských štátov EÚ na vstup do schengenského priestoru.⁷⁰ Najväčším problémom SR bola otázka ochrany budúcej vonkajšej hranice EÚ medzi Slovenskom a Ukrajinou. Spolu s povzbudivými závermi hodnotiacej správy Európskej komisie o pripravenosti vstupu nových krajín do schengenského priestoru, oficiálne predstavenej na stretnutí Rady ministrov spravodlivosti a vnútra EÚ 8. – 9. novembra 2007, bola hlavným pozitívnym signálom pre členstvo SR v schengenskom režime zmena dovtedy kritického postoja Rakúska. Ak mal rakúsky minister vnútra Günther Platter výrazné pochybnosti o pripravenosti SR v júni 2007, počas osobnej návštevy slovensko-ukrajinskej hranice na priechode vo Vyšnom Nemeckom a Riaditeľstve hraničnej polície SR v Sobrance sa vyjadril, že SR spĺňa všetky schengenské štandardy.

Ako poistka pre ďalší vývoj spolupráca Slovenska a Rakúska pri rozširovaní schengenského priestoru vyústila do podpísania bilaterálneho memoranda o porozumení medzi ministrami vnútra oboch krajín.⁷¹ V Rakúsku sa rozšírenie spájalo s domácimi obavami z nárastu kriminality. Aj po prijatí Slovenska do schengenského priestoru Rakúsko až do decembra 2011 pokračovalo v nasadzovaní svojej armády v prihraničných oblastiach s novými schengenskými susedmi.⁷² Rakúski vojaci mali oficiálne pomáhať policajtom a pohraničnej strážii pri monitorovaní hraníc. Oficiálne išlo o bezpečnostné opatrenie, nie prejav nedôvery voči partnerom. V praxi však bolo zrejmé, že budovanie vzájomnej dôvery pri kontrole hraníc potrvá dlhšie obdobie.

---

⁶⁹ *Závery Európskej rady*, 14. – 15. 12. 2006.

⁷⁰ Pozri detailnejšiu analýzu na <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/schengen-opat-o-cosi-blizsie> (prístup 28. 6. 2013).

⁷¹ *Rakúšania chvália pripravenosť Slovenska na Schengen*, <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/rakusania-chvali-pripravenost-slovenska-na-schengen> (prístup 21. 6. 2013).

⁷² *Letzte Patrouille: Bundesheer beendet Grenzraumüberwachung*, <http://www.bmlv.gv.at/cms/artikel.php?ID=5873> (prístup 15. 7. 2013).

Voľný pohyb osôb

Slovenská republika sa po vstupe do EÚ zasadila za úplné odstránenie prechodných obmedzení pre voľný pohyb pracovných síl v rámci Únie. Krajina neuplatnila žiadne obmedzenia voči ostatným členským štátom a bola medzi prvými štátmi EÚ, ktoré ohlásili úplné otvorenie vlastného pracovného trhu voči občanom Rumunska a Bulharska po vstupe týchto krajín 1. januára 2007. Do júna 2008 si prechodné obmedzenia voči SR uplatňovalo päť členských krajín – Nemecko, Rakúsko, Francúzsko, Belgicko a Dánsko. Francúzsko obmedzenia zrušilo na začiatku svojho predsedníctva v Európskej únii v júli 2008.

Slovenská republika pokračovala v snahe o zrušenie zvyšných prechodných obmedzení k máju 2009, keď mali staré členské štáty poslednú možnosť predĺžiť ich uplatňovanie najneskôr do roku 2011. Dánsko a Belgicko svoje reštrikcie zrušili 1. mája 2009. Naopak Nemecko a Rakúsko už dlhší čas avizovali, že chcú obmedzenia ponechať v platnosti do roku 2011. Na základe zmluvy o prístupení k EÚ môžu členské štáty obmedzenia pre voľný pohyb osôb uplatňovať počas ďalších dvoch rokov po 30. apríli 2009 len v prípade, že existuje vážne narušenie alebo hrozba vážneho narušenia ich domáceho pracovného trhu.

Európska komisia publikovala 18. novembra 2008 analytickú správu o prechodných obmedzeniach pre voľný pohyb pracovných síl, v ktorej na základe empirických zistení argumentovala, že voľný pohyb pracovníkov je dobrý pre európske hospodárstvo. Komisár pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovné príležitosti pri prezentácii zistení Komisie tvrdil, že „právo pracovať v inej krajine je základná sloboda pre občanov v EÚ“. Podľa Špidlu „odstránenie obmedzení by nemalo len hospodársky zmysel, ale pomohlo by tiež odstrániť problémy, ako sú nelegálna práca a vymyslení živnostníci“.⁷³ Európska komisia vo svojej správe argumentovala, že voľný pohyb pracovníkov nenarušil pracovné trhy krajín EÚ. Naopak, prispel k hospodárskemu rastu, keď pracovníci z nových členských štátov vyplnili trh práce v oblastiach, kde staršie členské krajiny trpeli nedostatkom určitých zručností. Komisia tiež upriamila pozornosť na dáta, ktoré ukazujú, že mnohí pracovní migranti z nových členských krajín opúšťajú staršie členské štáty a vracajú sa domov, pretože sa im už v iných krajinách EÚ neoplatí pracovať. Faktom takisto zostáva, že väčšina pracovných migrantov v starších členských štátoch pochádza z krajín mimo Európskej únie. V súvislosti s hospodárskou krízou Európska komisia podčiarkla, že znížený dopyt po pracovnej sile zredukje tok pracovných síl v rámci Únie, pričom pracovníci vykazujú pomerne vysoký stupeň flexibility pri presune za prácou do dynamicky sa rozvíjajúcich oblastí.

Napriek tomu, že Európska komisia sa zasadila za zrušenie zostávajúcich prechodných obmedzení a táto téma bola prioritou pre predsedníctvo Českej republiky v Európskej únii počas prvého polroka 2009⁷⁴, je potrebné zdôrazniť, že rozhodnutie o zrušení

⁷³ Pozri <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1729&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=sk> (IP/08/1729). Sumár analýzy Európskej komisie je dostupný na stránke <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/718&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=sk> (MEMO/08/718) (prístup 29. 6. 2013).

⁷⁴ Viac pozri na www.eu2009.cz (prístup 20. 6. 2013).

prechodných obmedzení je v prvom rade vecou každého členského štátu. V kontexte prebiehajúcej hospodárskej krízy prijali Nemecko a Rakúsko rozhodnutie, že svoje pracovné trhy občanom SR plne otvoria až v roku 2011. V Rakúsku sprevádzali tento krok viaceré domáce obavy a verejná nedôvera voči cudzincom z nových členských krajín, zvlášť v prihraničných oblastiach. Výskumy pred otvorením pracovného trhu⁷⁵ i realita po roku 2011 však ukazujú, že strach bol a je málo opodstatnený. Rakúsko si navyše udržiava určitú mieru regulácie pri zamestnávaní cudzincov vrátane občanov SR. Najvýznamnejším opatrením v tomto smere bolo prijatie rakúskeho zákona o boji proti mzdovému a sociálnemu dampingu v máji 2011, ktorého cieľom bolo okrem iného zabezpečiť férové mzdové podmienky pre cudzincov pracujúcich v Rakúsku.⁷⁶

Eurozóna

V roku 2008 sa SR zamerala na úspešné dokončenie plnohodnotného členstva v EÚ, najmä v podobe vstupu krajiny do eurozóny. V prvej polovici roka 2008 bol najväčšou prekážkou pre prijatie eura v SR spor, či je krajina schopná udržať plnenie maastrichtských kritérií aj po vstupe do eurozóny. Európska komisia vyslala v januári 2008 signál, že v posledných mesiacoch pred finálnym rozhodnutím o zavedení eura v SR sa otázka dlhodobého plnenia maastrichtských kritérií vládou v Bratislave stane predmetom intenzívneho politického zápasu. Komisia zverejnila 30. januára 2008 analýzu konvergenčného programu SR, v ktorej za najväčšie riziko pre Bratislavu považovala rast inflácie. Skeptici najmä zo strany Komisie, ktorá v roku 2008 pripravovala správu pre členské krajiny eurozóny s odporúčaním o prijatí SR do priestoru spoločnej meny, poukazovali napríklad na vysokú infláciu po zavedení eura v Slovinsku v roku 2007. Európska komisia preto odporučila vláde SR sprísniť rozpočtovú politiku. Vláda však oponovala, že sporí dostatočne. Na jar 2008 tak na konečné rozhodnutie Európskej komisie vplývali hodnotenia inflačných a fiškálnych trendov na Slovensku.

Napriek otáznikom o udržateľnom plnení kritérií zo strany Bratislavy 7. mája 2008 Európska komisia odporučila zavedenie eura v SR k 1. januáru 2009.⁷⁷ Vláda Roberta Fica posunula Slovensko k plnohodnotnému členstvu v Únii. Stalo sa tak aj napriek pochybnostiam Komisie či predstaviteľov bývalej vlády Mikuláša Dzurindu o schopnostiach súčasnej koalície dodržať fiškálnu disciplínu. Definitívne formálne potvrdenie členstva SR v eurozóne priniesli závery Európskej rady 19. – 20. júna 2008, pričom konverzný kurz na výmenu 30,126 slovenskej koruny za 1 euro poznáme od 8. júla 2008.

---

⁷⁵ Lachmayr, N., Mayerl, M., Proinger, J., Schilder, R.: *Otvorenie pracovného trhu 2011 – možné dopady na hraničnú oblasť so Slovenskom*. Viedeň: OIBF, 2010.

⁷⁶ Detailnejšie informácie o dôsledkoch tohto opatrenia sú dostupné na stránke http://portal.wko.at/wk/format_detail.wk?angid=1&stid=615675&dstd=0&cbtyp=1&titel=Lohn-%2cund%2cSozialdumping%3a%2cBegriff%2cund%2c%2c%3%9Cberpr%3%BCfung (prístup 15. 7. 2013).

⁷⁷ Pozri <http://www.euractiv.sk/verzia-pre-tlac/clanok/slovensko-od-eura-deli-239-dni> (prístup 22. 6. 2013).

V posledných mesiacoch roka 2008 bola príprava krajiny na zavedenie spoločnej európskej meny hlavnou domácou integračnou témou. V tomto období kulminovali aktivity Informačnej kampane o eure, ktorá predstavovala kľúčový nástroj komunikácie slovenskej vlády s občanmi o novej mene. Cieľom bolo pripraviť občanov SR na zavedenie spoločnej európskej meny. Kľúčovými aktérmi kampane boli ministerstvo financií, Národná banka Slovenska a splnomocnenec vlády SR pre zavedenie eura.⁷⁸ Podľa prieskumu „Flash Eurobarometer 249“ sa v septembri 2008 vyjadrilo 80 % opýtaných občanov SR, že sú o eure buď veľmi dobre, alebo dobre informovaní, pričom v septembri 2007 sa za veľmi dobre alebo dobre informovaných o eure považovalo len 47 % občanov.⁷⁹ Z tohto pohľadu môžeme kampaň považovať za úspešnú.

Je potrebné podčiarknuť dva ďalšie faktory, ktoré prispeli k pozitívnemu vnímaniu spoločnej európskej meny. Prvým je široký politický konsenzus vlády a opozície o vstupe SR do eurozóny. Paradoxne najväčším otáznikom nad týmto konsenzom bol postoj súčasného premiéra Roberta Fica, ktorý ešte v roku 2006 opakovane spochybňoval prijatie eura 1. januára 2009. Premiér Fico sa jednoznačne zasadil za vstup SR do eurozóny až v priebehu roka 2007. Druhým faktorom, ktorý podstatne prispieva k pozitívnemu obrazu eura v SR, je načasovanie rozhodnutia členov eurozóny o prijatí Slovenska do svojich radov. Toto rozhodnutie padlo len týždeň pred prvými správami o prebiehajúcej globálnej finančnej kríze. *De facto* členstvo SR v eurozóne po stanovení konverzného kurzu na výmenu 30,126 slovenskej koruny za 1 euro 8. júla 2008 zabezpečilo slovenskej korune nevídanú stabilitu počas druhej polovice roka 2008, hoci v tom istom období hodnoty napríklad českej koruny či maďarského forintu voči euru prudko klesali. SR zaviedla euro v čase, keď bola eurozóna oblasťou relatívnej finančnej stability v porovnaní s európskymi krajinami, ktoré sú mimo priestoru spoločnej meny. Táto historická skúsenosť zohrala pozitívnu úlohu nielen v prvých mesiacoch roka 2009, keď slovenskí občania zažili euro naplno v praxi, ale zohráva ju aj v období finančnej a dlhovej krízy EÚ, keď populácia i politici SR väčšinovo vnímajú pretrvávajúce pozitíva členstva krajiny v eurozóne. Treba zdôrazniť, že prijatie eura na Slovensku bolo výsledkom politického úsilia troch rôznych vlád, ktoré ho viedli od parlamentných volieb v roku 1998. V posledných mesiacoch roka 2008 navyše euru v SR priali aj širšie okolnosti svetovej hospodárskej krízy, ktoré prispeli k tomu, že 1. januára 2009 sa Slovensko stalo 16. členským štátom eurozóny.

Členstvo a kríza v EÚ

Prebiehajúca dlhová a hospodárska kríza vytvára predpoklady na výraznejšie zblíženie Rakúska a Slovenska v Európskej únii. S výnimkou dlhodobých rozdielov v postojoch

---

⁷⁸ Pozri www.euromena.sk.

⁷⁹ Introduction of the euro in Slovakia. In: *Flash Eurobarometer 249* (Fieldwork: September 2008, Report: November 2008).

k jadrovej energii a pretrvávajúcich rozdielov v hospodárskom a sociálnom rozvoji⁸⁰ majú obe krajiny v súčasnosti porovnateľnú politickú pozíciu a podobné preferencie voči vývoju v EÚ. Rakúsko je dnes jediným susedom SR v eurozóne. Prioritou Rakúska i Slovenska je záchrana spoločnej meny. Obe krajiny ju vidia v určitom prehĺbení integrácie, aj keď majú napríklad vlastné limity pri presadzovaní pravidiel pre bankovú úniu či daňovú a sociálnu harmonizáciu. Navyše obidve krajiny presadzujú určitú rovnováhu medzi cieľmi fiškálnej konsolidácie a hospodárskym rastom.⁸¹ Rakúsko a Slovensko tiež naďalej politicky podporujú proces rozšírenia Únie o krajiny západného Balkánu, ktorý by nemal stratiť dynamiku napriek vnútorným problémom EÚ.⁸² Konkrétnym príkladom intenzívnej bilaterálnej spolupráce oboch krajín je spoločná návšteva rakúskeho a slovenského ministra zahraničných vecí v Skopje v júli 2012.⁸³

Strategické spojenie v jadre eurozóny spolu s periférnym geografickým postavením Rakúska a Slovenska na východe Únie vytvárajú predpoklady na novú intenzitu bilaterálneho dialógu oboch krajín v strategických otázkach európskej integrácie. Rakúsko i Slovensko si po vypuknutí finančnej krízy na prelome rokov 2008 a 2009 prešli podobnou pozitívnou skúsenosťou vnútri eurozóny, ktorú vnímali ako ochranu pred nestabilitou menových kurzov. Na rozdiel od Rakúska a Slovenska zažili v tomto období okolité krajiny výrazné výkyvy národných mien. V súvislosti s riešením dlhovej krízy sa obidve krajiny zaradili k takzvaným krajinám severu, ktoré kladli v jej prvých rokoch dôraz na zodpovednosť a fiškálnu stabilitu. Obidva štáty sú zároveň v pozícii krajín, ktoré majú potenciál budovať mosty spolupráce a dialóg s krajinami, ktoré sa snažia o členstvo v Európskej únii, pričom špeciálnym záujmom Slovenska je udržať najvyššiu možnú mieru politickej a hospodárskej kohézie medzi členmi eurozóny a ostatnými krajinami Únie, zvlášť susednými vyšehradskými štátmi.

Blízke záujmy i viaceré podobné pozície Slovenska a Rakúska v EÚ vytvárajú predpoklady na zásadné preklenutie nedávneho asymetrického vzťahu Bratislavy a Viedne v európskych záležitostiach. Existuje reálny potenciál na strategický dialóg a užšie partnerstvo Rakúska a Slovenska, najmä pokiaľ ide o fungovanie eurozóny a rozšírenie o západný Balkán. Tieto témy predstavujú dobré východisko napríklad na formát

---

⁸⁰ Rakúsko má výrazne vyššie HDP na obyvateľa, je netto prispievateľom do rozpočtu EÚ a má nízku mieru nezamestnanosti. Naopak Slovenská republika je jedna z najchudobnejších krajín eurozóny, čerpá výrazne vyššiu sumu z rozpočtu EÚ, než do rozpočtu vkladá, a dlhodobo vykazuje vysokú mieru nezamestnanosti.

⁸¹ *Informácia o priebehu a výsledkoch oficiálnej návštevy delegácie vlády Slovenskej republiky vedenej predsedom vlády Slovenskej republiky v Rakúskej republike*, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=22088> (prístup 27. 6. 2013).

⁸² *Konzultácie štátnych tajomníkov ministerstiev zahraničných vecí Slovenskej republiky a Rakúska Petra Javorčíka a Reinholda Lopatku*, 14. 5. 2013, <http://mzv.sk> (prístup 20. 6. 2013).

⁸³ *Rokovania Miroslava Lajčáka a Michaela Spindeleggera v Macedónsku*, 12. 7. 2012, http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B2-C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/%28vw_ByID%29/ID_9D5E123945DDED1FC1257A37004C23A3 (prístup 15. 7. 2013).

spoločných zasadnutí vlád oboch susedských krajín či neformálnych pravidelných pracovných konzultácií v Bruseli a oboch hlavných mestách, alebo aj v kandidátskych krajinách či krajinách Východného partnerstva EÚ. V rámci širšej diskusie o Únii existuje takisto priestor na výmenu skúseností s verejnou debatou o európskej integrácii v oboch krajinách. Rakúska verejná mienka je voči EÚ skeptickejšia než obyvatelia SR, avšak postoje verejnosti sú v oboch krajinách krehké. Jedným z námetov na sprístupňovanie skúseností v tejto oblasti je vzájomná účasť zástupcov oboch krajín na verejných aktivitách týkajúcich sa Únie, ako sú Národný konvent o EÚ v prípade SR a radničné stretnutie o európskej integrácii v Rakúsku.

Energetika je oblasť, ktorá Slovensko a Rakúsko spája, ale zároveň i rozdeľuje. Obidve krajiny sa odlišujú predovšetkým v prístupe k využívaniu jadrovej energetiky. Naproti tomu ich spája spolupráca v oblasti bezpečnosti dodávok zemného plynu.

Tento text nepokrýva všetky aspekty bilaterálnych vzťahov Slovenska a Rakúska v oblasti energetiky. Zameriava sa iba na zmapovanie štyroch hlavných segmentov energetiky, ktoré sú kľúčové pre celkový vývin slovensko-rakúskych vzťahov za posledných 20 rokov a ich súčasný stav a ktoré budú s najväčšou pravdepodobnosťou tvoriť ich kľúčovú agendu i v najbližšej budúcnosti: rozdielne prístupy k jadrovej energetike, otázky nad budúcnosťou spoločného trhu s elektrickou energiou, spoluprácu pri bezpečnosti dodávok zemného plynu a potenciál na spoluprácu v ropnej bezpečnosti. Zatiaľ čo v otázkach týkajúcich sa jadrovej energetiky a obchodovania s elektrickou energiou Slovensko a Rakúsko doteraz neboli schopné nájsť spoločný jazyk, v prípade spolupráce v oblasti bezpečnosti dodávok zemného plynu a ropnej bezpečnosti vlády oboch krajín demonštrujú podobné postoje.

Rakúsko je prvou krajinou sveta, ktorá zakotvila zákaz využívať jadrovú energetiku na svojom území ústavným zákonom. Slovensko naopak považuje jej rozvoj za prioritu svojej energetickej politiky a základný pilier súčasného i budúceho energetickeho mixu. Vyhranené protikladné postoje za jadrovú energetiku i proti nej sú podporené širokým domácim konsenzom v Rakúsku „proti“ a na Slovensku „za“, ktorý prechádza naprieč politickým spektrom a nachádza podporu vo väčšinovej verejnej mienke v jednej i druhej krajine. Vôbec najzložitejšou otázkou bilaterálnych vzťahov za posledných 20 rokov sa stala požiadavka Rakúska, aby Slovensko odstavilo dva bloky jadrovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach počas prístupového procesu k EÚ. Touto požiadavkou Rakúsko podmienilo svoj súhlas so vstupom SR do EÚ v roku 2004. Na Slovensku prevláda názor, že vyradenie dvoch funkčných blokov JE Jaslovské Bohunice z prevádzky nebolo opodstatnené ani z bezpečnostného, ani z hospodárskeho hľadiska. Navyše Slovensko muselo ustúpiť nátlaku Rakúska, pokiaľ nechcelo ohroziť svoj vstup do Únie. Vláda SR ešte v septembri 1999 prijala záväzok vyradiť z prevádzky dva bloky elektrárne s cieľom urýchliť prístupové rokovania. Rakúsko sa rovnako odmietavo stavia k výstavbe dvoch nových blokov JE Mochovce i k plánu vlády SR postaviť novú jadrovú elektrárňu v Jaslovských Bohuniciach na mieste vyradených blokov. Podľa prezidenta SR Ivana Gašparoviča predstavujú rozdielne prístupy k jadrovej energetike jediný problém v bilaterálnych slovensko-rakúskych vzťahoch.⁸⁴

⁸⁴ Vzťahy Slovenska a Rakúska sú až na jadro bez problémov. In: *Sme*, 5. 6. 2012, <http://www.sme.sk/c/6405229/vztahy-slovenska-a-rakuska-su-az-na-jadro-bez-problemov.html> (prístup 8. 4. 2013).

Slovensko-rakúska bilaterálna spolupráca má pritom strategický význam pre obidve strany v oblasti bezpečnosti dodávok zemného plynu. Rakúsko dováža zhruba 80 % zemného plynu zo zahraničia, pričom takmer 70 % sa prepravuje z Ruska cez územie Ukrajiny a Slovenska. Pre Slovensko je zasa dôležité sprevádzkovanie reverzného toku plynu z rakúskeho plynárenského uzla v Baumgartene v októbri 2010, ktoré preň predstavuje bezpečnostnú poistku, že sa nebude opakovať plynová kríza z januára 2009. Otvorenou témou bilaterálnych vzťahov v energetike je výstavba ropovodného prepojenia Bratislava – Schwechat, ktoré by umožnilo dopravu ropy z Ruska a krajín bývalého ZSSR do Rakúska a potenciálne i dopravu ropy z terminálu v Treste na Slovensko. Ropovodné prepojenie Bratislava – Schwechat má potenciál prispieť k ropnej bezpečnosti oboch krajín.

Jednou z najväčších výziev, ktoré stoja pred budúcou spoluprácou v energetike medzi Slovenskom a Rakúskom, je formovanie jednotného vnútorného trhu s elektrinou a so zemným plynom v rámci EÚ, vrátane výstavby cezhraničnej infraštruktúry a harmonizácie národných regulačných politík. Rakúsko je jediným susedom Slovenska, s ktorým nemá vybudované prepojenie elektrizačných prenosových sietí. Postupné vytváranie regionálneho trhu s elektrinou v strednej Európe, vrátane prepájania trhov s elektrinou (market coupling) medzi Rakúskom a Nemeckom na jednej strane a trhmi Českej republiky, Slovenska a Maďarska na strane druhej, predstavuje pre bilaterálnu spoluprácu medzi Slovenskom a Rakúskom v období najbližších rokov výzvu i príležitosť.

Rozdielne prístupy k využívaniu jadrovej energetiky

Zatiaľ čo Rakúsko sa stalo prvou krajinou na svete, ktorá ústavným zákonom zakázala na svojom území výrobu energie z jadra,⁸⁵ Slovensko považuje rozvoj jadrovej energetiky za jednu z priorit svojej dlhodobej energetickej stratégie.⁸⁶ Obidve krajiny majú vo výrobe elektrickej energie absolútne rozdielne národné mixy. Zatiaľ čo v Rakúsku sa takmer 70 % vyrába z obnoviteľných zdrojov (67,9 % z celkového výkonu 71,13 TWh v roku 2010), na Slovensku sa viac než polovica elektrickej energie vyrába z jadra

---

⁸⁵ Prvý rakúsky zákon zakazujúci využívanie jadrovej energetiky bol schválený 15. decembra 1978 v nadväznosti na výsledky referenda, ktoré sa konalo 5. novembra 1978 o začatí prevádzky prvej rakúskej jadrovej elektrárne v Zwentendorfe. 50,47 % zúčastnených rakúskych voličov sa v referende vyslovilo proti. O takmer 20 rokov neskôr, 13. augusta 1999, rakúsky parlament schválil spolkový ústavný zákon o bezjadrovom Rakúsku. Rakúsko sa tak stalo prvou krajinou na svete, ktorá ústavne zakotvila zákaz využívania jadrovej energetiky na svojom území. Prehľad rakúskej legislatívy týkajúcej sa jadrovej energetiky pozri v *Nuclear Legislation in OECD Countries. Regulatory and Institutional Framework for Nuclear Activities. Austria*. OECD Nuclear Energy Agency, 2003.

⁸⁶ Pozri napr. *Stratégia energetickej bezpečnosti Slovenskej republiky*. Bratislava: vláda SR, 15. 10. 2008, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=14372> (prístup 9. 4. 2013).

(52,4 % z celkového výkonu 27,84 TWh v roku 2010).⁸⁷ Vláda Rakúska v nedávnej minulosti podporila medzinárodnú kampaň „Môj hlas proti jadrovej energii“ iniciovanú mimovládnu rakúskou organizáciou Global 2000 za vypísanie referenda o zákaze využívania jadrovej energie v celej EÚ,⁸⁸ naproti tomu vláda SR spolu s vládou ČR vedú Európske jadrové fórum, ktorého cieľom je rozvoj využívania jadrovej energetiky v Únii.⁸⁹ Obidve krajiny demonštrujú absolútne protikladný prístup k využívaniu jadrovej energetiky vo svojej vnútornej hospodárskej politike i v zahraničných vzťahoch.

Najzložitejšou otázkou bilaterálnych vzťahov medzi Slovenskom a Rakúskom za posledných 20 rokov sa stalo vyradenie dvoch blokov jadrovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach. Rakúsko tým podmienilo svoj súhlas so vstupom Slovenska do Európskej únie v roku 2004. V súlade s protokolom č. 9, ktorý sa stal prílohou zmluvy o prístupí SR k EÚ, bol prvý blok JE odstavený na konci roka 2006 a druhý blok na konci roka 2008. Treba dodať, že k záväzku vyradiť ich z prevádzky sa prihlásila vláda SR na začiatku rokovaní o vstupe do EÚ ešte v roku 1999. V rovnakom roku bola zriadená Pracovná skupina na vysokej úrovni medzi Európskou komisiou a vládou SR s cieľom pripraviť Slovensko na prístupové rokovania. V rámci skupiny bola vytvorená Spoločná podskupina pre jadrovú energetiku, ktorej cieľom bolo stanoviť ďalšiu jadrovú stratégiu SR a vytvoriť podmienky na uzatvorenie dvoch blokov V-1 v Jaslovských Bohuniciach. Následne v septembri 1999 slovenská vláda prijala rozhodnutie o postupnom vyradení oboch blokov V-1 v rokoch 2006 a 2008.⁹⁰

---

⁸⁷ Zdroj: Eurostat, http://ec.europa.eu/energy/observatory/index_en.htm (prístup 9. 4. 2013).

⁸⁸ Lisabonská zmluva o EÚ (vstúpila do platnosti v roku 2009) uviedla do praxe nástroj „Európska občianska iniciatíva“. V prípade vyzbierania podpisov jedného milióna občanov v najmenej siedmich členských krajinách EÚ môže občianska iniciatíva navrhnuť legislatívu, ktorou sa musí vážne zaoberať Európska komisia. Podľa vyjadrení rakúskeho kancelára Wernera Faymanna rakúska vláda podporila občiansku iniciatívu „Môj hlas proti jadrovej energii“, ktorej cieľom bolo dosiahnuť, aby sa EÚ zriekla využívania jadrovej energetiky. Vyjadrenia rakúskeho kancelára W. Faymanna pozri napr. v Austria expects EU anti-nuclear campaign this year. In: *Reuters*, 12. 3. 2012, <http://www.reuters.com/article/2012/03/12/austria-nuclear-idUSL5E8EC1IIN20120312> (prístup 9. 4. 2013). Pozri tiež internetovú stránku tejto európskej občianskej iniciatívy „My voice against nuclear power“ na <http://www.my-voice.eu/en> (prístup 9. 4. 2013). Európska komisia však v júni 2012 oznámila, že protijadrovú občiansku iniciatívu nezaregistruje, s odôvodnením, že európske občianske iniciatívy nemôžu požadovať revíziu primárneho práva EÚ, pričom sa odvolala na Zmluvu o Európskom spoločenstve pre jadrovú energetiku (Euratom). Pozri Komisia odmietla občiansku iniciatívu o jadre. In: *EurActiv.sk*, 13. 6. 2012, <http://www.euractiv.sk/energetika/clanok/komisia-odmietla-prvu-obciansku-iniciativu-o-jadre-019438> (prístup 18. 7. 2013).

⁸⁹ Európske jadrové fórum (European Nuclear Energy Forum, ENEF) bolo zriadené v roku 2007. Informácie o jeho činnosti pozri na internetovej stránke http://ec.europa.eu/energy/nuclear/forum/forum_en.htm (prístup 9. 4. 2013). Vystúpenie predsedu vlády SR Roberta Fica na podujatí ENEF, ktoré sa konalo v Bratislave 15. mája 2012, pozri v Robert Fico: Vláda SR plne podporuje jadrovú energetiku. Úrad vlády SR, 15. 5. 2012, <http://www.vlada.gov.sk/robert-fico-vlada-sr-plne-podporuje-jadrovu-energetiku/> (prístup 9. 4. 2013).

⁹⁰ Pozri napr. Figel, J., Adamiš, M.: *Slovensko na ceste do Európskej únie. Kapitoly a súvislosti*. Bratislava: Úrad vlády SR, Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Centrum pre európsku politiku, 2003, s. 12.

Rakúsku sa v kontexte prístupových rokovaní podarilo presadiť zatvorenie jadrových elektrární na Slovensku, v Litve a v Bulharsku. Stalo sa tak v súlade s rakúskou zahraničnopolitickou koncepciou vytvárania „zóny bez jadrovej energie v strednej Európe“. Iniciatívu Rakúska na vytvorenie zóny prvýkrát predstavil kancelár Franz Vranitzky na samite hláv štátov Pentagonály, ktorý sa konal v roku 1990 v Benátkach.⁹¹ Spolu s neutralitou sa snaha o bezjadrovú Európu stala súčasťou politickej identity Rakúska, ktorú sa snaží presadiť i v zahraničnej politike. Obsahový rámec súčasnej komunikácie národného záujmu Rakúska v európskom a medzinárodnom formáte predstavuje protijadrový akčný plán „Preč s jadrovou energiou“, ktorý bol schválený vládou v marci 2011. Akčný plán obsahuje katalóg požiadaviek a opatrení, ktoré by mali primäť krajiny EÚ k odklonu od jadrovej energetiky a k zadefinovaniu alternatív k jadrovej energii, vrátane prehodnotenia činnosti a cieľov Európskeho spoločenstva pre jadrovú energiu (Euratom).⁹²

Na Slovensku prevláda názor, že v prípade prístupového procesu k Únii išlo zo strany Rakúska o neprimeraný politický nátlak, ktorý poškodil naše záujmy. Podľa vyjadenia ministra financií SR Petra Kažimíra: „Vieme, že elektrárň Jaslovské Bohunice spĺňala všetky požiadavky na bezpečnosť a že sme museli ustúpiť v prístupových rokovaníach tlaku Rakúska.“⁹³ Bývalý minister hospodárstva SR Ľubomír Jahnátek označil odstavenie prvého bloku JE Jaslovské Bohunice v roku 2006 za „čierny deň slovenskej energetiky“. Po úplnom odstavení v roku 2008 podľa vtedajších odhadov Ministerstva hospodárstva SR hrozilo, že Slovensko príde o 18 % výrobnú kapacitu elektrickej energie a stane sa závislé od dovozu elektriny zo zahraničia.⁹⁴ Odstavenie JE Jaslovské Bohunice bolo hlavným motívom prvej vlády Roberta Fica (2006 – 2010) na prijatie rozhodnutia o začatí dostavby dvoch nových blokov JE Mochovce, ktorá sa oficiálne začala v novembri 2008.

Rakúski predstavitelia kritizovali postup slovenských úradov, ktoré ukončili proces posudzovania vplyvov dostavby 3. a 4. bloku jadrovej elektrárne v Mochovciach na životné prostredie v máji 2010 bez toho, aby dostatočne zodpovedali otázky a rozptýlili obavy Rakúska týkajúce sa bezpečnosti. Podľa rakúskej strany došlo k porušeniu dvojstrannej Dohody medzi vládou Rakúskej republiky a vládou Slovenskej republiky o otázkach spoločného záujmu v oblasti jadrovej bezpečnosti a ochrany pred ioni-

---

⁹¹ Pozri napr. Luif, P.: Austria and Central Europe. In: Šabič, Z., Drulák, P. (eds): *Regional and International Relations of Central Europe*. Palgrave Macmillan, 2012.

⁹² Pozri napr. Berlakovich: Aktionsplan „Raus aus Atom“ beschlossen. In: APA-OTS, 22. 3. 2011, http://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20110322_OTSO035/berlakovich-aktionsplan-raus-aus-atom-beschlossen (prístup 18. 7. 2013); Skoček, I.: *Ekonomická informácia o teritóriu. Rakúska republika*. Bratislava: Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Veľvyslanectvo SR vo Viedni, 2012, s. 35 – 36.

⁹³ Kažimír: Slovensko odmieta správy o zlom hospodárení pri demontáži JE Bohunice. In: *Aktuality.sk*, 22. 1. 2013, <http://www.aktuality.sk/clanok/221673/kazimir-slovensko-odmieta-spravy-o-zlom-hospodareni-pri-demontazi-je-bohunice/> (prístup 11. 4. 2013).

⁹⁴ Jaslovské Bohunice odstavili jeden zo štyroch reaktorov. In: *Sme*, 31. 12. 2006, <http://www.sme.sk/c/3072807/jaslovske-bohunice-odstavili-jeden-zo-styroch-reaktorov.html> (prístup 11. 4. 2013).

zujúcim žiarením, podľa ktorej sa podobné rozhodnutia môžu urobiť až po zasadaní spoločnej zmiešanej bilaterálnej komisie.⁹⁵ „Je to urážka voči Rakúsku a hrubo to odsudzujem,“ vyhlásil na margo rozhodnutia vlády SR rakúsky minister životného prostredia Niki Berlakovich.⁹⁶ Krajinská vláda Viedne podala žalobu na SR na Všeobecný súd Európskej únie za dostavbu 3. a 4. bloku JE Mochovce. Ten žalobu zamietol s uvedením, že na žalobu neexistujú ani formálne, ani materiálne dôvody.⁹⁷

Je málo pravdepodobné, že v dohľadnom čase dôjde k zmene prístupu k jadrovej energetike na strane Rakúska alebo Slovenska. Jediný spôsob, ako zmierniť napätie v bilaterálnych vzťahoch v tejto otázke, je pravidelný dialóg a zvyšovanie bezpečnosti prevádzky JE na Slovensku. V tomto zmysle sa vyjadril aj predseda vlády SR Robert Fico na spoločnej tlačovej konferencii po rokovaní s rakúskym kancelárom Wernerom Faymannom vo Viedni v januári 2013: „Napriek tomu, že máme iné pohľady na atómovú energiu, chceme ponúknuť maximálnu možnú mieru spolupráce, aby sa Rakúsko cítilo bezpečne.“ Slovensko podľa jeho slov nechce znervózňovať žiadneho svojho suseda. Kancelár Werner Faymann vyslovil pochopenie pre to, že jednotlivé krajiny premýšľajú o spôsoboch, ako získať energiu, a majú svoje potreby. „Rôzne udalosti nám však ukázali, že jadrová energia je nevyspytateľná,“ podotkol na spoločnej tlačovej konferencii.⁹⁸

Nástroj na pravidelný bilaterálny dialóg o bezpečnosti prevádzky JE v SR existuje vďaka už spomínanej medzivládnej rakúsko-slovenskej dohode o výmene informácií v otázkach spoločného záujmu týkajúcich sa jadrovej bezpečnosti a ochrany pred ionizujúcim žiarením. Na základe tejto dohody sa raz ročne pravidelne stretávajú expertné delegácie oboch krajín, pričom Slovensko a Rakúsko sa v organizovaní týchto podujatí striedajú. Posledné dve stretnutia sa konali v júni 2012 v rakúskom meste Laa an der Thaya a v máji 2013 v Trenčíne. Stretnutie v Trenčíne bolo v poradí už 21. bilaterálnym rokovaním jadrových expertov oboch krajín.⁹⁹ Tento formát bilaterálneho dialógu je

---

⁹⁵ *Dohoda medzi vládou Rakúskej republiky a vládou Slovenskej republiky o výmene informácií v otázkach spoločného záujmu v oblasti jadrovej bezpečnosti a ochrany pred žiarením.* Dohoda bola pôvodne uzavretá ešte v roku 1982 medzi Rakúskom a ČSSR, obnovená v roku 1990 ako dohoda medzi Rakúskom a ČSFR a SR sa stala nástupníckym štátom dohody v roku 1993. Text dohody je dostupný na stránke Úradu jadrového dozoru SR [http://www.ujd.gov.sk/ujd/web.nsf/\\$All/6D4DFBC43F5FA C76C1257445006D3F00](http://www.ujd.gov.sk/ujd/web.nsf/$All/6D4DFBC43F5FA C76C1257445006D3F00) (prístup 16. 4. 2013).

⁹⁶ Premiérka Radičová sa Viedni ospravedlnila za Mochovce. In: *Pravda*, 12. 9. 2010, <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167700-premierka-radicova-sa-viedni-ospravedlnila-za-mochovce/> (prístup 16. 4. 2013).

⁹⁷ Európsky súd zamietol žalobu proti dostavbe Mochoviec. In: *Sme*, 28. 9. 2011, <http://www.sme.sk/c/6075052/europsky-sud-zamietol-zalobu-proti-dostavbe-mochoviec.html> (prístup 16. 4. 2013).

⁹⁸ Rakúsko sa jadrovej energie bojí. Fico ubezpečuje, že ani my nechceme vyletieť do povetria. In: *Hlavné správy*, 14. 1. 2013, <http://www.hlavnespravy.sk/fico-napriek-rozdielnemu-nazoru-s-rakuskom-na-jadro-chceme-spolupracovat-2/63440/> (prístup 8. 4. 2013).

⁹⁹ Pozri *Dohoda medzi vládou Rakúskej republiky a vládou Slovenskej republiky...* (c. d.); Skoček, I.: c. d. Informácie o 21. rokovaní expertov, ktoré sa uskutočnilo v Trenčíne 27. – 28. mája 2013, sú k dispozícii na internetovej stránke Úradu jadrového dozoru SR – *Bilaterálna spolupráca. Rakúsko*, [http://www.ujd.gov.sk/ujd/web.nsf/\\$All/8EDC0B56A64403B6C1257445006D3EF8](http://www.ujd.gov.sk/ujd/web.nsf/$All/8EDC0B56A64403B6C1257445006D3EF8) (prístup 5. 8. 2013).

jedinou existujúcou platformou, kde sa otvorene, komplexne a transparentne vymieňajú expertné názory na problematiku jadrovej energetiky a radiačnej bezpečnosti prevádzky jadrových reaktorov na území Slovenska bez zbytočného pnutia a politických tlakov z jednej či druhej strany. Otázkou však zostáva, či je tento nástroj dostatočný na to, aby prispel k prekonaniu bilaterálneho napätia v otázkach týkajúcich sa využívania jadrovej energetiky.

Spoločný trh s elektrickou energiou(?)

Cieľom EÚ je vytvoriť jednotný trh s elektrickou energiou a so zemným plynom v roku 2014. Základným predpokladom na dosiahnutie tohto cieľa je fyzické infraštruktúrne prepojenie prenosových elektrizačných sústav členských krajín. Podľa plánu Európskej komisie „do roku 2014 budú musieť byť plne implementované existujúce právne predpisy vrátane toho, aby sa na úrovni EÚ realizovali základné technické pravidlá a regulačným orgánom poskytli nevyhnutné nástroje a zdroje na to, aby účinným spôsobom presadzovali právne predpisy. Cezhraničné trhy s plynom a elektrickou energiou musia byť vytvorené a funkčné vo všetkých častiach EÚ a musí intenzívne prebiehať implementácia plánov na dokončenie, modernizáciu a ‚zinteligentnenie‘ sietí EÚ“.¹⁰⁰ Práve Rakúsko a Slovensko sú však jedny z mála susediacich členských krajín, ktoré nemajú cezhraničné prepojenie elektrizačných sústav.

Rokovania o príprave 400-kilovoltového prepojenia Slovensko – Rakúsko na trase Stupava – Viedeň sa začali ešte v roku 1990. Prenosové vedenie bolo navrhnuté zo Stupavy po štátnu hranicu v priestore obcí Záhorská Ves – Angern. Dvojstranné úsilie vyústilo do podpísania zmluvy na výstavbu elektrizačného vedenia medzi spoločnosťami SEPS a ÖVG v decembri 1993. Po podpísaní dohody obidve strany začali s prípravnými prácami na svojich územiach. V roku 1995 sa však práce na rakúskej strane zastavili z dôvodu protestov proti výstavbe JE Mochovce a s tým súvisiacich obáv, že cez elektrizačné prepojenie by sa zo Slovenska do Rakúska dodávala elektrina vyrobená na báze jadra. Posledné rokovanie medzi ÖVG a SEPS sa uskutočnilo 29. mája 1995. Rakúska strana na ňom požiadala o pozastavenie realizácie projektu prepojenia.¹⁰¹ Napriek tomu, že zmluva medzi SEPS, a. s., a ÖVG nebola formálne vypovedaná, ani jedna strana sa odvtedy k realizácii projektu nevrátila. Podľa vyjadrenia zástupcov SEPS, a. s., spoločnosť prepojiť elektrizačnú prenosovú sústavu SR s Rakúskom neplánuje ani v budúcnosti. „Neuvažujeme v tomto programe rozvoja, to jest približne do roku 2027,

---

¹⁰⁰ V záujme lepšieho fungovania vnútorného trhu s energiou. Oznámenie Európskej komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. Brusel: Európska komisia, 15. 11. 2012, COM(2012) 663 final, s. 2 – 3.

¹⁰¹ Kšíňan, A., Kvasňovský, R.: Liberalizácia trhu umožní dodávky za lepších podmienok. In: *Publikácia a články. Slovenská elektrizačná prenosová sústava, a. s.*, 17. 6. 2002, <http://www.sepsas.sk/seps/Clanok012.asp?Kod=27> (prístup 29. 4. 2013).

s výstavbou nových vedení prenosovej sústavy na profile s Rakúskom,“ uviedla SEPS v programe rozvoja spoločnosti z roku 2012.¹⁰² Zostáva otázkou, v akom súlade s cieľmi EÚ je uvedený rozvojový plán SEPS do roku 2027. S ostatnými susednými krajinami chce SEPS prenosové vedenia posilňovať.

Rakúska vláda v apríli 2012 rozhodla o zastavení dovozu elektriny vyrobenej z jadra zo zahraničia do konca roka 2014. Príslušnú legislatívu schválil rakúsky parlament v júli 2013.¹⁰³ Podľa tejto legislatívy predajcovia elektriny na rakúskom trhu budú musieť od 1. januára 2015 preukázať pôvod elektriny certifikátmi, aby sa vylúčil dovoz a predaj z jadrových elektrární. Hlavnými dodávateľmi elektrickej energie do Rakúska sú pritom Česká republika a Francúzsko, ktoré veľkú časť elektriny vyrábajú práve z jadra. Nehovoriac už o tom, že Nemecko, s ktorým je rakúsky trh s elektrinou prepojený, určite neodstaví všetky svoje jadrové reaktory do konca roka 2014.¹⁰⁴ Až prax ukáže, či systém certifikácie na rakúskom trhu s elektrinou bude účinný a zabráni dovozu jadrovej elektriny. Problém, ktorý vyplýva z rakúskeho postoja, sa týka nielen bilaterálnych slovensko-rakúskych vzťahov, ale predovšetkým splnenia cieľa EÚ vytvoriť jednotný energetický trh, vrátane trhu s elektrickou energiou.

Rakúsko je spolu so Slovenskom, s Českou republikou, Nemeckom a ďalšími 6 krajinami strednej a juhovýchodnej Európy súčasťou plánovaného tzv. severojužného prepojenia elektrizačných sústav v strednej a juhovýchodnej Európe, jedného z piatich strategických elektroenergetických koridorov v rámci EÚ, ktoré by mali predstavovať regionálne piliere postupného budovania jednotného trhu s elektrinou.¹⁰⁵ V súčasnosti existujú dva subregionálne klastre tohto plánovaného stredo-juhovýchodného európskeho koridoru: prepájanie trhov s elektrinou medzi Rakúskom a Nemeckom a market coupling medzi Slovenskom, Českou republikou (od roku 2009) a Maďarskom (od septembra 2012). V súčasnosti prebiehajú rokovania o prístupení Poľska a Rumunska k prepojeniu trhov SR, ČR a Maďarska.¹⁰⁶ Pokiaľ sa majú ciele Únie v oblasti vytvorenia jednotného trhu s elektrickou energiou splniť, skôr či neskôr by sa obidva subregionál-

---

¹⁰² SEPS neplánuje ani v budúcnosti prepojiť sieť s Rakúskom. In: *Energia.sk*, 16. 2. 2012, <http://www.energia.sk/spravodajstvo/elektrina-a-elektromobilita/seps-neplanuje-ani-v-buducnosti-prepojitsiet-s-rakuskom/6039/> (prístup 29. 4. 2013).

¹⁰³ Pozri Parlamentskorrespondenz Nr. 645 vom 04.07.2013. In: *Republik Österreich Parlament*, 4. 7. 2013, http://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2013/PK0645/index.shtml (prístup 18. 7. 2013).

¹⁰⁴ Rakúsko chce zo svojich sietí odstrániť elektrinu jadrového pôvodu. In: *Energia.sk*, 17. 4. 2012, <http://www.energia.sk/spravodajstvo/elektrina-a-elektromobilita/rakusko-chce-ze-svojich-sietiodstranit-elektroenergiu-jadroveho-povodu/6706/> (prístup 6. 5. 2013).

¹⁰⁵ Pozri napr. *North-South Interconnections. Market analysis and priorities for future development of the electricity market and the infrastructure in Central-Eastern Europe under the North-South Energy Infrastructure Interconnections Initiative. Final Report*. PricewaterhouseCoopers, 19. 12. 2011, http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/doc/2011_wg_north_south_interconnections.pdf (prístup 7. 5. 2013).

¹⁰⁶ *Poland and Romania to join CZ-SK-HU Market Coupling*, http://www.ure.gov.pl/portal/en/1/190/Poland_and_Romania_to_join_CZSKHU_Market_Coupling.html (prístup 20. 5. 2013).

ne market couplingy mali prepojiť. Vzhľadom na neexistenciu prepojenia elektrizačných prenosových sústav medzi Slovenskom a Rakúskom, ako aj na postoje Rakúska v otázke (ne)dovozu elektriny vyrobenej na báze jadra vzniká otázka, ako bude možné dosiahnuť cieľ EÚ vytvoriť jednotný trh s elektrickou energiou.

Spoločné záujmy v oblasti dodávok zemného plynu

Na rozdiel od elektroenergetiky, v ktorej sú bilaterálne vzťahy poznačené rozdielnymi prístupmi k využívaniu jadrovej energie a absenciou prepojenia elektrizačných sústav, v oblasti bezpečnosti dodávok zemného plynu má slovensko-rakúska bilaterálna spolupráca strategický význam pre obidve strany. Zemný plyn sa podieľa 23,7 % na celkovej energetickej spotrebe Rakúska a je tretím najvýznamnejším energetickým nosičom v energetickom mixe (po ropе – 37,8 % a obnoviteľných zdrojoch – 26,2 %; údaje sú za rok 2010). Rakúsko dováža zhruba 80 % zemného plynu zo zahraničia (78 % v roku 2010), pričom takmer 70 % zemného plynu sa prepravuje z Ruska cez územie Ukrajiny a Slovenska (67 % v roku 2010).¹⁰⁷ Dodávky plynu z Ruska do Rakúska cez územie Slovenska sa uskutočňujú už viac než 40 rokov. Prvý zemný plyn bol z územia Slovenska (vtedy ešte ČSSR) dodaný do Rakúska 28. decembra 1972.¹⁰⁸ Spolupráca s Rakúskom nadobudla pre Slovensko strategický bezpečnostný význam najmä po plynovej kríze v januári 2009.

Dňa 7. januára 2009 sa prvýkrát v dejinách prevádzky magistralného plynovodu z Ruska stalo, že tlak v potrubí na preberacej kompresorovej stanici vo Veľkých Kapušanoch na slovensko-ukrajinských hraniciach mal nulovú výšku. Dodávky plynu do Slovenska boli úplne prerušené na 11 dní od 7. do 18. januára 2009. Na podnet SPP, a. s., vláda SR vyhlásila núdzový stav a zaviedla regulačný stupeň č. 8, ktorý obmedzil odber plynu veľkoodberateľom (s odberom nad 60 000 m³ plynu ročne) iba na nevyhnutnú úroveň s cieľom zabrániť technologickému poškodeniu výrobných prevádzok. Slovensko čelilo najväčšiemu vonkajšiemu ekonomickému ohrozeniu od svojho vznikajú v roku 1993. Núdzový regulačný stupeň č. 8 sa dotkol takmer 800 veľkých podnikov v SR, ktoré museli dramaticky obmedziť a vo väčšine prípadov úplne zastaviť výrobu. Ak by kríza trvala o niekoľko týždňov dlhšie, dôsledky pre slovenskú ekonomiku mohli byť katastrofálne. Ministerstvo financií SR a Ministerstvo hospodárstva SR zhodne odhadli ekonomické straty Slovenska za 11 dní bez dodávok zemného plynu na viac než jednu miliardu eur.¹⁰⁹

Po januárovej plynovej kríze začala slovenská vláda prioritne riešiť otázku diverzifikácie trás dodávok zemného plynu do SR. Kľúčovou úlohou sa stalo vybudovanie nových a roz-

¹⁰⁷ Zdroj: Eurostat, http://ec.europa.eu/energy/observatory/index_en.htm (prístup 20. 5. 2013).

¹⁰⁸ 40 rokov bezpečnej a spoľahlivej prepravy. In: *Eustream*, http://www.eustream.sk/sk_nasa-spolocnost/sk_historia (prístup 21. 5. 2013).

¹⁰⁹ Viac pozri v Duleba, A.: *Poučenia z plynovej krízy v januári 2009*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n. o., október 2009, <http://sfpa.sk/dokumenty/publikacie/281> (prístup 22. 5. 2013).

šírenie kapacity už existujúcich prepojení medzi Slovenskom a plynárenskými systémami susedných krajín. Okrem sprevádzkovania reverzného toku plynu z Česka, ku ktorému došlo už počas krízy v januári 2009, išlo o presadenie výstavby nového plynovodného prepojenia s Maďarskom a rozšírenie prepravnej kapacity i sprevádzkovanie rezervného toku v plynovodnom napojení na rakúsky plynárenský uzol Baumgarten, ako aj výstavbu novej trasy spájajúcej Poľsko s rakúskym Baumgartenom cez územie Slovenska. Vzhľadom na to, že Baumgarten sa mal podľa pôvodných očakávaní stať konečnou stanicou dvoch veľkých plánovaných plynovodných projektov v budúcnosti (Nabucco a South Stream),¹¹⁰ rozšírenie kapacity plynovodného prepojenia SR s týmto plynárenským uzlom a sprevádzkovanie spätného toku sa stalo strategickou diverzifikačnou úlohou pre slovenskú vládu.

Celý projekt sprevádzkovania rezervného chodu z Baumgartenu do SR sa začal v októbri 2009, keď sa zástupcovia spoločnosti Eustream zúčastnili na oficiálnom podpísaní dohody o spolupráci na cezhraničných energetických projektoch medzi Rakúskom a Slovenskom. Cieľom medzivládnej iniciatívy bolo aj posilnenie plynovodného prepojenia medzi Slovenskom a Rakúskom. Výsledkom rokovaní medzi Ministerstvom hospodárstva SR, spoločnosťou Eustream a zástupcami Spolkového ministerstva hospodárstva, rodiny a mládeže Rakúska a spoločnosti OMV bolo podpísať memorandum o porozumení a spolupráci. Jeho obsahom bolo okrem iného dobudovanie plynárenského prepojenia medzi slovenským a rakúskym prepravným systémom, aby sa umožnil obojsmerný tok plynu. Cieľ sa podarilo splniť v októbri 2010, keď sa dokončili práce na sprevádzkovaní reverzného toku. Celkové náklady na technické úpravy kompresorovej stanice v Baumgartene dosiahli výšku približne 4 mil. eur, z čoho takmer polovicu (presnejšie 1,88 mil. eur) financovala Európska komisia cez program EEPR (European Energy Program for Recovery).¹¹¹

---

¹¹⁰ Vývin počas posledných troch rokov nepotvrdil pôvodné očakávania z roku 2009 (a pred ním) v súvislosti s realizáciou projektu Nabucco podporeného EÚ, pretože s najväčšou pravdepodobnosťou nebude realizovaný vôbec. Prednosť dostal projekt TAP (Trans Adriatic Pipeline), ktorý umožní dopravu kaspického plynu z Azerbajdžanu do Talianska cez územie Grécka a Albánska, nie do Rakúska. Isté nie je ani to, či bude realizovaný projekt South Stream iniciovaný ruskou spoločnosťou Gazprom, vrátane výslednej podoby jeho trasovania. Napriek tomu očakávania v roku 2009 – že obidva projekty (Nabucco West a South Stream) budú napojené na rakúsky plynárenský uzol Baumgarten – boli významným motívom pre vládu SR, aby sa po kríze v januári 2009 usilovala o výstavbu plynovodného prepojenia s Rakúskom. V každom prípade investícia do sprevádzkovania reverzného toku plynu z Rakúska má strategický význam na zvýšenie plynovej bezpečnosti Slovenska, nielen na riešenie krízových situácií v prípade výpadku dodávok plynu z Ruska cez Ukrajinu. Ak by v budúcnosti došlo k sprevádzkovaniu reverzného toku plynu medzi Talianskom a Rakúskom, Slovensko by získalo fyzický prístup – cez Baumgarten – k plynu dodávanému do Talianska zo severnej Afriky, ku kaspickému plynu dodávanému cez TAP, ale i k plynu dodávanému do talianskych terminálov LNG z krajín Perzského zálivu a od ďalších dodávateľov LNG. Nehovoriac už o tom, že napojenie na Baumgarten a existujúce (aj nereverzné) plynovodné prepojenie medzi Rakúskom a Talianskom umožňuje, resp. významne uľahčuje swapové obchodné operácie predajcov plynu na slovenskom i rakúskom trhu s dodávateľmi neruského plynu do Talianska.

¹¹¹ Sedláček, M., Matejková, L.: V Baumgartene sa skončili práce umožňujúce reverzný tok plynu do SR. In: *Slovgas*, 6/2010, s. 13 – 14.

Spolupráca medzi SR a Rakúskom v oblasti bezpečnosti dodávok zemného plynu je príkladom obojstranne prospešnej bilaterálnej spolupráce, ktorá má strategický význam pre obidve strany.

Potenciál na spoluprácu v oblasti dodávok ropy

Veľkou témou slovensko-rakúskych bilaterálnych vzťahov je už niekoľko rokov výstavba ropovodného prepojenia Bratislava – Schwechat. Rakúska spoločnosť OMV a slovenský prepravca ropy Transpetrol, a. s., 18. decembra 2003 podpísali zmluvu o spoločnom podniku na vybudovanie a zabezpečenie prevádzky nového ropovodu medzi Bratislavou a rafinériou OMV vo Schwechate. Vznikla tak spoločnosť BSP Bratislava – Schwechat Pipeline GmbH, v ktorej má Transpetrol podiel 74 % a OMV 26 %. Odhadované investície projektu pôvodne predstavovali 35 miliónov eur. Predpokladaný objem prepravovanej ropy bol na úrovni 2 miliónov ton ropy ročne, čo zodpovedá zhruba 20 % spracovateľskej kapacity rafinérie OMV vo Schwechate, s možnosťou jeho ďalšieho navýšenia. Kapacita ropovodu sa predpokladala na úrovni približne 3,4 milióna ton ropy ročne s možnosťou jej zvýšenia prostredníctvom dodatočného prečerpávacieho zariadenia na 5 miliónov ton ropy ročne. Dĺžka nového ropovodu mala byť približne 60 kilometrov, z čoho 50 kilometrov malo viesť cez územie Rakúska.¹¹²

Ministerstvo životného prostredia SR sa však v roku 2005 rozhodlo neodporučiť realizáciu projektu pre obavy z ohrozenia chránenej oblasti Žitný ostrov s jednými z najväčších zásob pitnej vody v Európe. Obidve krajiny sa vrátili k realizácii projektu v roku 2009. Ministri hospodárstva Slovenska a Rakúska podpísali memorandum o porozumení a spolupráci v oblasti energetiky, v ktorom deklarovali záujem oboch krajín na vybudovaní ropovodu. Následne spoločnosť Transpetrol, a. s., zadala vypracovanie prieskumu realizovateľnosti variantného vedenia ropovodu Družba na trase Bratislava – Petržalka – Schwechat s cieľom nájsť nové možnosti vedenia trasy ropovodu. Vláda SR v máji 2011 zobrala na vedomie informáciu o nových alternatívach trasovania ropovodu a tento zámer schválila. Informácia prezentovala desať možných trás ropovodného prepojenia, ktoré by mali viesť cez takzvaný karpatský alebo mestský koridor. Žiadna z desiatich alternatívnych trás už nemala viesť cez Žitný ostrov. Dĺžka ropovodného prepojenia – v závislosti od trasovania – by sa mala pohybovať od 81 kilometrov do 152 kilometrov. Náklady na výstavbu odhadlo Ministerstvo hospodárstva SR vo výške od 70 až 112 mil. eur.¹¹³ Odvtedy prebiehajú rokovania s cieľom nájsť optimálne riešenie trasy prepojenia Schwechat – Bratislava, aby sa minimalizovali možné

¹¹² *Projekty na prepravu ropy*. Transpetrol, 2010, <http://www.transpetrol.sk/ropny-priemysel/planovane-projekty/> (prístup 11. 6. 2013).

¹¹³ Ropovod Bratislava – Schwechat. In: *BSP Bratislava – Schwechat Pipeline GmbH*, 2012, <http://www.bspipeline.eu/index.php?menu=mapastranky&jazyk=SK> (prístup 12. 6. 2013).

nepriaznivé vplyvy na životné prostredie. Na rakúskej strane sa realizujú práce na projekte ropovodu, ktorý by sa napájal na slovenskú časť ropovodu pri Kittsee.¹¹⁴

Rakúska strana splnila všetky záväzky, ktoré vyplynuli z memoranda o spolupráci pri výstavbe ropovodu na medzivládnej úrovni i z dohôd na korporatívnej úrovni. Navyše sa projekt výstavby ropovodu Bratislava – Schwechat stal súčasťou Akčného plánu EÚ pre výstavbu prioritných koridorov severojužných infraštruktúrnych prepojení na prenos a dopravu elektrickej energie, zemného plynu a ropy v strednej a vo východnej Európe, ktorý je nevyhnutný na vybudovanie jednotného energetického trhu EÚ (Energy Infrastructure Package).¹¹⁵ Realizácia projektu však narazila na problémy na slovenskej strane. Výstavba ropovodu sa stala predmetom environmentálnych a vnútropolitických debát, ktoré proti sebe postavili jej odporcov a stúpcov. K odporcom výstavby sa zaradili ochranári životného prostredia, aktivisti zastupujúci občanov mestských častí Bratislavy, cez ktoré by mala viesť trasa ropovodu, a zatiaľ i väčšina volených zástupcov regionálnej samosprávy Bratislavského kraja i mestského zastupiteľstva Bratislavy. Naproti tomu vláda SR a spoločnosť Transpetrol, a. s., vrátane dcérskej spoločnosti BSP Bratislava – Schwechat Pipeline GmbH, sa snažia výstavbu presadiť. Zástupcovia odporcov sa dohodli na iniciovaní verejnej diskusie o výstavbe ropovodu, pričom nevyklúčujú ani zorganizovanie lokálneho referenda.¹¹⁶ Spolitizovanie projektu a skutočnosť, že sa stal jednou z hlavných tém politického súperenia medzi vládou a opozíciou v SR pred župnými voľbami v novembri 2013, prezidentskými voľbami a voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2014, stavia otázky nad jeho uskutočniteľnosťou.

Bez ohľadu na to, aký bude výsledok politickej debaty na Slovensku a rozhodovania vlády SR v tejto otázke, projekt predstavuje významnú tému v bilaterálnych vzťahoch s Rakúskom. Ropovodné prepojenie Bratislava – Schwechat je pre SR dôležité nielen z hľadiska záujmov spoločnosti Transpetrol na udržaní objemov prepravy ropy cez územie SR, keďže objem prepravy cez ropovod Družba z Ruska neustále klesá,¹¹⁷ ale i z pohľadu ropnej bezpečnosti, keďže by prepojilo ropovodný systém v SR s terminálom v Terste a znížilo by závislosť Slovenska od dodávok z Ruska. Rakúsko by zasa získalo prístup k rope z Ruska a krajín bývalého ZSSR, čo by takisto prispelo k diverzifikácii zdrojov a trás dodávok ropy do Rakúska. Ropovodné prepojenie Bratislava – Schwechat teda môže prispieť k zvýšeniu ropnej bezpečnosti oboch krajín.

---

¹¹⁴ *Projekty na prepravu ropy...* (c. d.).

¹¹⁵ *Regulation (EU) No 347/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2013 on guidelines for trans-European energy infrastructure and repealing Decision No 1364/2006/EC and amending Regulations (EC) No 713/2009, (EC) No 714/2009 and (EC) No 715/2009*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32013R0347:EN:NOT> (prístup 7. 8. 2013).

¹¹⁶ O ropovode naprieč Bratislavou sa bude verejne diskutovať. In: *SITA*, 20. 7. 2013, <http://www.webnoviny.sk/slovensko/bratislavski-poslanci-rokovali-o-ropovo/702766-clanok.html> (prístup 7. 8. 2013).

¹¹⁷ Beer, G.: Transpetrol s nožom na krku. In: *eTrend*, 9. 1. 2013, <http://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2013/cislo-1/transpetrol-s-nozom-na-krku.html> (prístup 12. 6. 2013).

Cezhraničná spolupráca a regionálne iniciatívy

Tomáš Strážay

Kapitola je rozdelená na dve tematické oblasti – zatiaľ čo prvá je zameraná na aktuálny stav a perspektívy cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskom a Rakúskom, druhá sa zaoberá potenciálom spolupráce medzi obidvoma krajinami v rôznych regionálnych iniciatívach.

Cezhraničná spolupráca

Cezhraničná spolupráca medzi Slovenskom a Rakúskom bola predovšetkým v prvých rokoch uplynulých dvoch dekád poznačená dôsledkami vyplývajúcimi z existencie železnej opony, ktorá oddeľovala krajiny sovietskeho bloku od západných demokracií. Začlenenie Slovenska a Rakúska do dvoch rôznych geopolitických celkov malo za následok útlm politických, sociálnych či ekonomických kontaktov, ako aj nedostatočný rozvoj železničnej i cestnej infraštruktúry. Projekty celoštátneho, regionálneho a miestneho významu v tomto období takmer úplne absentovali. Hoci Bratislava a Viedeň predstavujú v súčasnosti dve geograficky najbližšie situované hlavné mestá v Európskej únii a aj pred rokom 1989 predstavovali významné priemyselné a urbánne centrá, komunikácia medzi nimi bola iba minimálna. Na tento stav mala zásadný vplyv aj existencia vízovej povinnosti pre (česko-)slovenských, respektíve rakúskych občanov. Občania oboch štátov mohli navyše prekročiť spoločnú hranicu prakticky iba na dvoch miestach: cez jediný cestný hraničný prechod Bratislava-Petržalka – Berg, respektíve takisto jediným železničným prechodom Devínska Nová Ves – Marchegg. V období pred druhou svetovou vojnou pritom spájalo slovenský a rakúsky breh rieky Moravy sedem mostov, pričom hranicu bolo, samozrejme, možné prekročiť aj v Petržalke.

Rok 1989, keď došlo vo vtedajšom Československu k zmene politického režimu i systému, možno považovať za zásadný medzník v rozvoji kontaktov medzi Slovenskom a Rakúskom, ako aj v cezhraničnej spolupráci medzi oboma krajinami. Ďalším z takýchto medzníkov bol vstup Slovenska do Európskej únie v roku 2004 a následne aj do schengenského systému, ktorý pozastavil hraničné kontroly na hraničných priechodoch obidvoch štátov.

Úroveň cezhraničnej spolupráce ovplyvňovala a naďalej ovplyvňuje aj samotná dĺžka hranice medzi Slovenskom a Rakúskom, ktorá je len 107 kilometrov. Po ukrajinskej hranici je druhá najkratšia, pridanou hodnotou je však geografická blízkosť oboch metropolitných regiónov. Popri samotnej Bratislave a Viedni, ktoré predstavujú významné subjekty cezhraničnej spolupráce, patria prihraničné oblasti v Rakúsku do spolkových krajín Dolné Rakúsko (Niederösterreich) a Burgenland, zatiaľ čo zo slovenskej strany sú to Bratislavský a Trnavský samosprávny kraj.

Rámcové dokumenty umožňujúce rozvoj cezhraničnej spolupráce

Priestor na rozvoj cezhraničnej spolupráce medzi Rakúskom a Slovenskom a podpísanie bilaterálnych dohôd vytvorilo prístupenie Slovenska k európskym dohovorom zameraných na cezhraničnú spoluprácu. Patria medzi ne Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi spolu s Doplnkovým protokolom a Protokolom č. 2, ako aj Európska charta miestnej samosprávy.¹¹⁸ Rozvoj cezhraničnej spolupráce medzi metropolitnými regiónmi Bratislava a Viedeň, ako aj príslahlými regiónmi podporovali viaceré bilaterálne dohody, pričom zásadný význam má Rámcová zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o cezhraničnej spolupráci s územnými celkami alebo orgánmi¹¹⁹, ktorá vstúpila do platnosti v roku 2004.

Na rozdiel od ostatných krajín susediacich so Slovenskom v prípade Rakúska nebola vytvorená medzivládna zmiešaná komisia pre cezhraničnú spoluprácu. V slovensko-rakúskych vzťahoch tak absentuje zaujímavý nástroj vplyvajúci na rozvoj slovensko-rakúskej cezhraničnej spolupráce. Aj napriek tejto absencii však možno konštatovať, že sa táto dimenzia bilaterálnych vzťahov rozvíjala v uplynulých dvadsiatich rokoch pomerne dynamicky.

Programy a nástroje podporujúce cezhraničnú spoluprácu

Európska únia dlhodobo podporuje programy zamerané na rozvoj cezhraničnej spolupráce na hraniciach jednotlivých členských krajín. Slúžia na to programy regionálnej spolupráce, pričom vo vzťahu k Rakúsku funguje od roku 2007 Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko.

Do roku 2007, teda do dátumu vytvorenia nového nástroja na rozvoj cezhraničnej spolupráce, participovalo Slovensko na programoch cezhraničnej spolupráce INTERREG II A – PHARE CBC (1995 – 1999) a INTERREG III A – PHARE CBC (2000 – 2004). Projekty cezhraničnej spolupráce realizované v rámci programu PHARE CBC boli zamerané predovšetkým na infraštruktúru a ochranu životného prostredia. V rámci nich sa podarilo zlepšiť prepojenie Slovenska a Rakúska (ako príklad možno spomenúť hraničný priebeh Moravský Svätý Ján – Hohenau či Záhorská Ves – Angern, kde dopravu zabezpečuje kompa) a vybudovať zariadenia na spracovanie tuhých a kvapalných odpadov. Pridanou hodnotou realizovaných projektov bola praktická výmena skúseností, prispeli tiež k zvýšeniu hospodárskych a sociálnych štandardov na Slovensku (slovenské stavebné firmy podieľajúce sa na projektoch museli napríklad prejsť medzinárodným výberovým konaním).¹²⁰ Členstvo v Európskej únii umožnilo

---

¹¹⁸ Pozri napr. Benč., V., Strážay, T., Világi, A.: *Analýza cezhraničnej spolupráce a rozvoja prihraničných regiónov s krajinami V4 a definovanie priorít cezhraničnej spolupráce pre predsedníctvo SR vo V4*. Bratislava december 2006, www.sfpa.sk/dokumenty/publikacie/132 (prístup 1. 7. 2013).

¹¹⁹ *Rámcová zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi*. Bratislava 25. 10. 2003, <http://www.minv.sk/?bilateralne-dohody-a-zmluvy-o-cezhranicnej-spolupraci> (prístup 28. 6. 2013).

¹²⁰ PHARE, ISPA, SAPARD – *od nástrojov predvstupovej pomoci k štrukturálnym fondom Európskej únie*. Bratislava: Delegácia Európskej komisie v Slovenskej republike, 2003.

Slovensku prístup k štrukturálnym fondom Únie v rámci nástroja INTERREG III A, a to v skrátenom období na roky 2004 – 2006. V súvislosti s Rakúskom išlo o Iniciatívu spoločenstva INTERREG III A Slovensko – Rakúsko. Zásadný vplyv na rozvoj cezhraničnej spolupráce medzi oboma krajinami malo mať až zapojenie Slovenska do Európskeho zoskupenia územnej spolupráce a s tým súvisiace spustenie Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Rakúsko na roky 2007 – 2013.

Obdobie pôsobnosti operačného programu cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskom a Rakúskom kopíruje finančný rámec EÚ, zastrešuje teda dovedna sedem rokov. Rok 2013 predstavuje v tomto kontexte posledný rok pôsobenia aktuálneho finančného rámca, pričom nová finančná perspektíva bude pokrývať roky 2014 – 2020.

Keďže prihraničné regióny bývajú zväčša výrazne marginalizované, operačné programy cezhraničnej spolupráce možno považovať vo všeobecnosti za významné nástroje uplatňovania kohéznej politiky Únie. To do značnej miery platí aj o slovensko-rakúskom pohraničí – s výnimkou metropolitnej osi Bratislava – Viedeň patria ostatné prihraničné regióny náležiacie k väčším územným celkom (časti Bratislavského a Trnavského kraja na slovenskej strane a časti Burgenlandu a Dolného Rakúska na druhej strane) k pomerne periférnym, respektíve marginalizovaným.

Program cezhraničnej spolupráce Slovensko – Rakúsko na roky 2007 – 2013¹²¹ rieši celý rad výziev v rôznych oblastiach, vrátane dopravy, životného prostredia, rozvoja miestnej ekonomiky a zvýšenia kvalifikácie pracovných síl, ako aj inovačného vývoja, respektíve znalostnej ekonomiky, vedy a výskumu. Cieľom bolo vytvoriť podmienky na ekonomický, sociálny a kultúrny rozvoj prihraničných oblastí, so zohľadnením vplyvu na životné prostredie, a to prostredníctvom podpory spoločných projektov a iniciatív. Program sa koncentruje na tri strategické osi: 1. znalostný región a ekonomickú konkurencieschopnosť, 2. dostupnosť a trvalo udržateľný rozvoj a 3. technickú pomoc.

Na celkové zhodnotenie aktivít, respektíve projektov realizovaných v rámci operačného Programu cezhraničnej spolupráce Slovensko – Rakúsko na roky 2007 – 2013 je ešte priskoro, keďže programové obdobie naďalej trvá. Možno však konštatovať, že implementáciu viacerých projektov, zameraných predovšetkým na ekonomické subjekty a rozvoj malého a stredného podnikania, výrazne ovplyvnila dlhová a finančná kríza, ktorá prepukla ešte v prvej tretine finančného obdobia.¹²² Rozvoj prihraničnej infraštruktúry je aj napriek čiastkovým výsledkom (napr. cyklomost spájajúci Devínsku Novú Ves a Schlosshof) naďalej málo uspokojujív. Prekážkou pre mobilitu pracovnej sily bolo zasa prechodné obdobie týkajúce sa liberalizácie pracovného trhu, ktoré Rakúsko uplatňovalo až do roku 2011 (maximálna možná dĺžka).

---

¹²¹ *Program cezhraničnej spolupráce Slovensko – Rakúsko 2007 – 2013*. Viedeň, Bratislava máj 2007, http://www.sk-at.eu/sk-at/downloads/SK/OP_CBC_SK-AT_07-13_final.pdf (prístup 1. 7. 2013).

¹²² Vplyvy hospodárskej krízy na malé a stredné podnikanie analyzuje napríklad štúdia dostupná na stránke Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania *Analýza vývoja dopadov hospodárskej krízy na MSP*, <http://www.nadsme.sk/files/7-AnalyzavyvojadopadovhospodarskejkrizynaMSP-FINALv2MM.pdf> (prístup 8. 7. 2013).

Euroregióny a ďalšie formy medziregionálnej spolupráce

Dĺžka spoločnej slovensko-rakúskej hranice predurčuje aj počet euroregiónov, respektíve ďalších foriem medziregionálnej spolupráce. Za určité špecifikum týchto foriem spolupráce na spoločnej hranici možno považovať ich multilaterálny charakter. Popri euroregióne Weinviertel – Jižní Morava – Záhorie, ktorý združuje pohraničné regióny Českej republiky, Rakúska a Slovenska, bola po rozšírení EÚ v roku 2004 na báze trojuholníka Bratislava – Viedeň – Győr vytvorená iniciatíva s názvom CENTROPE, zahŕňajúca takisto český prihraničný región Jižní Morava vrátane Brna.

Euroregión Weinviertel – Jižní Morava – Záhorie

Všeobecným cieľom euroregiónov je posilňovanie spolupráce medzi participujúcimi regiónmi a zintenzívnenie sociálnych kontaktov medzi obyvateľstvom, vrátane rozvoja podnikateľských aktivít či spolupráce v oblasti kultúry a vzdelávania. Z geografického hľadiska je špecifikom regiónu Weinviertel – Jižní Morava – Záhorie existencia prírodných bariér, v tomto prípade riek tvoriacich spoločnú hranicu, čo má vplyv aj na rozvoj prihraničnej infraštruktúry. Obzvlášť viditeľný je tento hendikep na slovensko-rakúskej hranici, kde na úseku niekoľkých desiatok kilometrov existujú iba dva malé cestné hraničné priechody (z toho jeden obsluhuje kompa) a žiaden železničný priechod. Rozvoj prihraničnej infraštruktúry, vrátane navzájom prepojených cyklochodníkov, je preto prioritou pre všetky zúčastnené strany. Samotný región sa vyznačuje výrazne rurálnym charakterom, jeho špecifikom je výrazná prítomnosť vinárskych oblastí, čo vytvára vhodné predpoklady na rozvoj vidieckeho turizmu s dôrazom na vínné cesty.

Všeobecným cieľom euroregiónu, ktorý bol založený v roku 1999, je posilniť spoluprácu prihraničných regiónov primárne v kultúrno-spoločenskej a hospodárskej oblasti, ako aj v oblasti ochrany životného prostredia. Väčšina aktivít sa však realizuje na úrovni menších celkov, predovšetkým jednotlivých obcí uskutočňujúcich konkrétne projekty, ktoré používajú názov euroregiónu ako značku na zastrešenie aktivít.¹²³

CENTROPE

Iniciatíva CENTROPE zahŕňajúca aglomerácie Bratislavy, Brna, Györu a Viedne, ako aj prilahlé regióny sa orientuje na jednu z najdynamickejších sa rozvíjajúcich oblastí v rámci celej EÚ. Prioritne sa zameriava na perspektívy rozvoja stredoeurópskeho regiónu, a to predovšetkým v oblasti ekonomiky, pracovného trhu a kvalifikácie, vedy a výskumu, dopravy a infraštruktúry, životného prostredia, kultúry, ako aj verejnej správy. V rámci tejto iniciatívy bolo, respektíve naďalej je realizovaných viacero projektov – v oblasti rozvoja turizmu či dopravy a infraštruktúry. Vyzdvihnúť možno dokumenty zamerané na vízie strategického rozvoja regiónu v krátko- i strednodobej perspektíve vypracované expertmi z rôznych oblastí.¹²⁴ Aj napriek tomu, že iniciatíva CENTROPE

¹²³ Pozri <http://www.euregio-weinviertel.eu> (prístup 1. 7. 2013).

¹²⁴ Pozri www.centrope.com (prístup 25. 6. 2013).

je podporovaná prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja (program Stredná Európa), z hľadiska rozvoja cezhraničnej spolupráce ju možno považovať skôr za komplementárny nástroj než za rámcovú iniciatívu zásadným spôsobom ovplyvňujúcu spoluprácu miestnych či regionálnych samospráv.

Twin City Viedeň – Bratislava

Viedeň zohráva v oblasti zahraničnopolitických aktivít pre Bratislavu zásadný význam. Hoci vzťah Viedne a Bratislavy je do značnej miery asymetrický, čo vyplýva nielen z rozdielnej veľkosti oboch miest, ich geografická blízkosť a v mnohom i podobnosť cieľov vytvára priestor na užšiu vzájomnú spoluprácu. Zosobnením tohto prístupu bolo vytvorenie značky Twin City Viedeň – Bratislava. Iniciatívy, ktoré sa pod ňou realizujú (bilaterálne stretnutia zástupcov magistrátov, odborné semináre, spoločné aktivity v oblasti vedy a výskumu, kultúrno-spoločenské podujatia a pod.), majú popri zdôraznení spolupatričnosti oboch miest vyzdvihnúť aj potenciál rozvoja oboch metropolitných regiónov.¹²⁵ Vzájomnú spoluprácu rámcujú aj dohody medzi oboma mestami, konkrétne Dohoda o spolupráci medzi „TWIN CITY“ mestami Viedňou a Bratislavou z roku 2010¹²⁶ či Dohoda o spolupráci v oblasti ochrany pred katastrofami a krízového manažmentu medzi mestami Viedeň a Bratislava, ktorú obaja primátori podpísali vo februári 2013.¹²⁷ Rozvoju kontaktov medzi oboma mestami pomáha aj priame zastúpenie miesta Viedeň v Bratislave prostredníctvom kancelárie COMPRESS, poskytujúce kompletný informačný servis.¹²⁸ Azda najviditeľnejším projektom symbolizujúcim pomyselné prepojenie miest Bratislava a Viedeň je však nateraz pravidelná linka lodnej dopravy nesúca meno Twin City Liner.

Regionálne iniciatívy

Slovensko a Rakúsko sú členmi niekoľkých regionálnych iniciatív, pričom vo viacerých pôsobia spoločne. Niektoré z nich sa vyznačujú väčšou dynamikou, význam iných je limitovaný. Vzhľadom na obmedzený priestor tejto analýzy sa zameriame iba na najdôležitejšie z nich.

---

¹²⁵ Pozri napr. *Prehľad medzinárodných aktivít hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy za obdobie rokov 2007 – 2008 s výhľadom do roku 2010*. Magistrát hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, 2009, http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_09_07_02/Bod_06/ (prístup 25. 6. 2013).

¹²⁶ *Dohoda o spolupráci medzi „Twin-City mestami“ Viedňou, hlavným mestom Rakúskej republiky a Bratislavou, hlavným mestom Slovenskej republiky*, 19. 4. 2010, http://www.bratislava.sk/vismo/dokumenty2.asp?id_org=700000&id=11024447 (prístup 1. 7. 2013).

¹²⁷ *Prehľad a hodnotenie medzinárodnej spolupráce hlavného mesta SR Bratislavy za rok 2012*, http://www.bratislava.sk/MsZ/Archiv/MsZ_13_04_24_25/27_Medzinarod_spolupraca_rok2012.pdf (prístup 1. 7. 2013).

¹²⁸ Pozri www.compresspr.sk (prístup 1. 7. 2013).

Stredoeurópska iniciatíva (SEI)

Česká a Slovenská Federatívna Republika pristúpila v máji roku 1990 k regionálnej iniciatíve, ktorá vznikla koncom roka 1989 a tvorili ju Rakúsko, Maďarsko, Taliansko a bývalá SFRJ. Cieľom tejto regionálnej iniciatívy, ktorá bola po vstupe ČSFR premenovaná na Pentagonálu, bolo rozvíjať spoluprácu medzi členskými krajinami zo širšieho regiónu strednej Európy. Po pristúpení Poľska sa jej názov zmenil na Hexagonálu, pričom v dôsledku rozpadu bývalej Juhoslávie a individuálneho členstva nástupníckych republík sa napokon v roku 1992 konsenzuálne vykryštalizoval názov Stredoeurópska iniciatíva.

Po rozpade ČSFR sa samostatným členom SEI stala aj Slovenská republika. Hoci je SEI inštitucionalizovanou regionálnou iniciatívou s vlastným sekretariátom (v talianskom Terste), jej význam v porovnaní s obdobím, keď bola založená, klesá. Dôvodom sú geostrategické zmeny (10 z 18 krajín SEI je už súčasťou EÚ a väčšina ostatných sa o členstvo snaží) a relatívne nízky rozpočet. Pridanou hodnotou však vzhľadom na rôznorodosť zúčastnených krajín môže byť v budúcnosti práve intenzívnejšia orientácia na odovzdávanie skúseností z reformných a integračných procesov. SEI disponuje vlastnou schémou rozdeľovania fondov, ktorej ťažiskami sú trvalo udržateľný rozvoj, vedomostná spoločnosť, kultúra, médiá a občianska spoločnosť, pričom v poslednom období sa venuje čoraz väčšia pozornosť aj implementácii projektov EÚ.¹²⁹ Napriek spomínaným aktivitám možno SEI označiť skôr za platformu umožňujúcu výmenu názorov na kľúčové otázky týkajúce sa veľmi široko chápaného regiónu strednej a východnej Európy. Samotné Rakúsko, ktoré preberie predsedníctvo SEI od Maďarska v roku 2014, je spolu s Talianskom najdôležitejším platiteľom príspevkov v iniciatíve a v alternácii s Talianskom obsadzuje post generálneho tajomníka, respektíve jeho zástupcu. Popri dôraze na regionálnu funkciu SEI ako mosta medzi európskymi makroregiónmi a hľadaním synergie s inými medzinárodnými organizáciami a regionálnymi iniciatívami bude k prioritám nadchádzajúceho rakúskeho predsedníctva patriť západný Balkán a Východné partnerstvo.

Vyšehradská štvorka

Vyšehradská skupina bola založená v roku 1991 ako iniciatíva troch krajín – ČSFR, Maďarska a Poľska – vyrovnávajúcich sa s podobným typom problémov (politická a ekonomická transformácia) a výziev (odsun sovietskych vojsk) a usilujúcich sa o rovnaké priority (integrácia do európskych štruktúr). Hoci Rakúsko sa v úvahách o stredoeurópskej spolupráci objavovalo už začiatkom deväťdesiatych rokov, jeho socioštruktúrne charakteristiky a ekonomická situácia boli natolko odlišné, že by v skupine transformujúcich sa krajín pôsobilo skôr dezintegrujúco. Samotná Vyšehradská štvorka musela po nástupe druhej vlády slovenského premiéra Vladimíra Mečiara čeliť vnútornej rôznorodosti, ktorá napokon viedla až k faktickému pozastaveniu spolupráce. Po revitalizácii Vyšehradskej skupiny v roku 1998 a nastavení priorít spolupráce sa, aj vzhľadom na záujem všetkých štyroch vyšehradských krajín integrovať sa do EÚ, za-

---

¹²⁹ Pozri www.cei.int (prístup 24. 6. 2013).

čali opäť ozývať hlasy vyzývajúce na rozšírenie V4, pričom najčastejšie zmieňovanými kandidátmi boli práve Rakúsko a Slovinsko. Ani samotný vstup do Únie však nevedol k rozšíreniu skupiny – naopak, všetky krajiny V4 sa konsenzuálne zhodli na tom, že skupinu rozširovať nie je potrebné a práve „kvarteto“ je vhodným modelom na regionálnu spoluprácu aj v postintegračnom období.¹³⁰

Aj so zreteľom na aktuálne zadefinovanie strategických priorít vyšehradskej spolupráce, medzi ktorými dominujú vnútorná kohézia, energetika, spolupráca s krajinami západného Balkánu a východného susedstva či oblasť bezpečnosti a obrany, by sa výraznejšie tematické prieniky s Rakúskom vzhľadom na jeho špecifiká (postoj voči jadrovej energetike, neutrálny status a pod.) hľadali pomerne ťažko. Oveľa schodnejším modelom sa zdá spolupráca vo formáte V4 plus, ktorý umožňuje sústrediť sa na vybrané tematické oblasti. Obzvlášť prínosnou pre obe strany sa javí napríklad spolupráca v špecifických oblastiach SZBP EÚ s dôrazom na región západného Balkánu.

Regionálne partnerstvo

Koncept Regionálneho partnerstva predstavilo Rakúsko svojim štyrom susedom – Českej republike, Maďarsku, Slovensku a Slovinsku – a Poľsku v roku 2001, teda v období, keď pre účasť FPÖ Jörga Haidera vo vláde čelilo neželanej izolácii v rámci EÚ. Regionálne partnerstvo bolo Rakúskom prezentované ako inovatívny model regionálnej spolupráce v rámci rozšírenej Európskej únie s dôrazom na koordináciu spoločných postojov v oblasti európskych politík. Vytvorenie takéhoto bloku stredoeurópskych krajín sa však v partnerských krajinách stretlo skôr s rozpačitou odozvou. Bolo to tak jednak z dôvodu existencie už zabehnutých regionálnych iniciatív, predovšetkým V4, jednak vzhľadom na určitú obavu pristupujúcich krajín z ambícií skúsenejšieho Rakúska uplatňovať svoj vplyv na agendu a smerovanie takéhoto zoskupenia. Obzvlášť rezervovaný postoj bol citeľný zo strany Poľska.

Za najvýznamnejší prínos Regionálneho partnerstva možno považovať etablovanie nástroja rozšírenej spolupráce s krajinami západného Balkánu s dôrazom na odovzdávanie skúseností z transformačných a integračných procesov. I tento mechanizmus sa však v rokoch 2009 až 2010 transformoval do podoby V4 plus, pričom na pravidelné samity ministrov zahraničných vecí V4 a krajín západného Balkánu sú prizývané aj Rakúsko a Slovinsko.

Dunajská stratégia

Štvrtou z regionálnych iniciatív, ktorá má porovnateľný význam tak pre Slovensko, ako aj pre Rakúsko, je Stratégia EÚ pre Dunajský región, skrátene Dunajská stratégia. Vytvorenie stratégie navrhla Európska komisia v roku 2010, pričom formálne začala

---

¹³⁰ Pozri www.visegradgroup.eu (prístup 24. 6. 2013) a Strážay, T. : Visegrád – Arrival, Survival, Revival. In: *Two Decades of Visegrad Cooperation. Selected V4 Bibliography*. Bratislava: International Visegrad Fund, 2011.

existovať v roku 2011. Jej zámerom je sústrediť sa na rozvojové projekty a spoluprácu vo viacerých kľúčových oblastiach, napríklad infraštruktúry, energetiky, vodohospodárstva, rozvoja sociálnych kontaktov, vzdelávania či turizmu. Cieľom Dunajskej stratégie je tiež prispieť k vyrovnaniu vývoja medzi vyspelejšími krajinami v severnejších oblastiach povodia Dunaja a v juhovýchodnej Európe.¹³¹

Slovensko spolu s Rakúskom patria k podporovateľom Dunajskej stratégie už od jej vzniku. Hoci spoločne nevedú ani jednu z jedenástich prioritných oblastí a stratégia sama osebe stále hľadá vlastný *modus vivendi*, v budúcnosti ju možno považovať za jeden z rámcov na realizáciu projektov iniciovaných spoločne Slovenskom a Rakúskom, ktoré by mali pozitívny účinok na celý dunajský región.¹³²

Predbežné závery

Cezhraničná spolupráca medzi Slovenskom a Rakúskom prešla v období uplynulých dvadsiatich rokov dynamickým vývojom. V roku 1993, keď sa začali formovať slovensko-rakúske bilaterálne vzťahy, neboli ani Slovensko, ani Rakúsko členmi Európskej únie. Rakúsko získalo plné členstvo v roku 1995, zatiaľ čo Slovensko sa stalo členskou krajinou až v roku 2004. Počas týchto deviatich rokov sa cezhraničná spolupráca medzi nimi formovala ako spolupráca na vonkajších hraniciach Európskej únie, pričom Slovensko ako kandidátska krajina mohlo čerpať prostriedky z predvstupových fondov EÚ. Tomu boli prispôsobené aj mechanizmy spolupráce – v rokoch 1996 až 2000 a 2000 až 2004 sa cezhraničná spolupráca rozvíjala aj vďaka investičným príspevkom PHARE CBC. Vstupom do EÚ v roku 2004 získalo Slovensko priamy prístup k štrukturálnym fondom, pričom slovensko-rakúska hranica sa transformovala z externej hranice EÚ na hranicu medzi dvomi členskými krajinami. Pristúpenie Slovenska do schengenského systému – vzhľadom na zrušenie kontrol na spoločnej hranici – umožnilo rozvoj sociálnych kontaktov na oboch stranách hranice, výrazne sa zvýšil počet občanov Slovenska bývajúcich v prihraničných oblastiach Rakúska. Je však potrebné zdôrazniť, že občania Slovenska využívali a naďalej využívajú možnosť navštíviť susedné regióny Rakúska častejšie ako občania Rakúska slovenské pohraničie. Za významný medzník v rozvoji cezhraničnej spolupráce možno považovať aj vstup Slovenska do eurozóny v roku 2009, čo popri uľahčení platieb v turistickom ruchu prinieslo zjednodušenie finančných transakcií medzi podnikateľskými subjektmi na oboch stranách hranice.

---

¹³¹ *EU Strategy for the Danube Region*, http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/danube/index_en.cfm (prístup 1. 7. 2013).

¹³² Slovensko a Rakúsko koordinujú napríklad vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti pre Dunajský fond pre výskum a inovácie. Pozri *EU Strategy for the Danube Region, National factsheet – Slovakia*, http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/danube/pdf/sk_eusdr_country_fiche_en.pdf (prístup 8. 7. 2013).

Rozvoj vzájomných ekonomických vzťahov však negatívne ovplyvnila dlhová, respektíve ekonomická kríza v rokoch 2008 – 2009.

Slovenské a rakúske regióny zapojené do cezhraničnej spolupráce sa naďalej vyznačujú výraznou heterogénnosťou. Rôzna úroveň ekonomického rozvoja je badateľná nielen pri porovnaní slovenských regiónov s ich rakúskymi náprotivkami, ale aj medzi slovenskými, respektíve rakúskymi regiónmi navzájom. Tieto rozdiely ešte umocnila ekonomická kríza – zatiaľ čo oblasť Bratislavy, respektíve Viedne a ich blízkeho okolia patrí z hľadiska tvorby HDP k vysoko nadpriemerným v rámci EÚ, regióny v severovýchodnom rakúskom pohraničí či severozápadnom slovenskom pohraničí patria naďalej medzi zaostávajúce.

Hoci v oblasti železničnej a cestnej infraštruktúry sa v prihraničných regiónoch podarilo realizovať viacero významných projektov – vybudovanie železničnej trate z bratislavskej Petržalky či diaľničného prepojenia (i dnes možno konštatovať, že jeho výstavba trvala vzhľadom na jeho význam až neúmerne dlho) –, viaceré projekty napriek plánom zrealizované neboli. Viac možností na ich realizáciu azda ponúkne nadchádzajúca finančná perspektíva rokov 2014 – 2020, v rámci ktorej sa počíta napríklad s vybudovaním cestného mosta medzi obcami Záhorská Ves a Angern.

V oblasti vedy a výskumu, ktorú možno vo všeobecnosti považovať za jednu z najrozvinutejších, existujú takisto rezervy. Toto konštatovanie platí aj v prípade spoločných edukačných a študentských výmenných projektov, a to aj napriek existencii viacerých zmlúv upravujúcich spoluprácu medzi slovenskými a rakúskymi univerzitami. Neprehliadnuteľná je výrazná asymetria v počte rakúskych študentov vzdelávajúcich sa v SR a naopak slovenských v Rakúsku. Všeobecne možno konštatovať, že zatiaľ čo Rakúsko, respektíve rakúske prihraničné regióny sú pre obyvateľov Slovenska známe, opačne to platí iba vo veľmi obmedzenej miere. Práve slovenské regióny by sa preto mohli v nadchádzajúcom období väčšmi zamerať na získanie záujmu rakúskych partnerov. Ciele cezhraničnej spolupráce budú dosiahnuté až vtedy, keď bude vyvážená a prínosná pre partnerov na oboch stranách spoločnej hranice.

Pokiaľ ide o spoluprácu Slovenska a Rakúska v rámci regionálnych iniciatív, ako najperspektívnejšiu možno vyhodnotiť spoluprácu vo formáte V4 plus, ktorá preukázala svoje opodstatnenie. Po dohode s rakúskou stranou by ju však bolo možné ešte intenzifikovať, a to zameraním sa na nové tematické oblasti. Za perspektívnu sa dá označiť aj spolupráca v rámci konkrétnych projektov realizovaných pod hlavičkou Dunajskej stratégie, hoci v tomto prípade ide o celkom nový model (makroregionálnej) spolupráce a na implementáciu konkrétnych projektov bude nutné počkať dlhšie časové obdobie. V prípade Stredoeurópskej iniciatívy bude potrebné vyhodnotiť, či sa nové projektové aktivity a dôraz na intenzívnejšiu diskusiu stanú skutočne zaujímavou pridanou hodnotou pre takúto formu regionálnej spolupráce. Vo vzťahu k Regionálnemu partnerstvu závisí ďalšia spolupráca primárne od toho, či sa nájde dostatočne vecná agenda, ktorá by bola atraktívna pre všetky stredoeurópske krajiny.

Politika, kultúra, vzdelanie

- Frekvencia politických stretnutí by sa mala cielene zvýšiť, keďže intenzívne a konštruktívne politické vzťahy sú potrebným predpokladom úspešného riešenia cezhraničných výziev a problémov. To platí nielen pre kontakty na úrovni prezidentov, predsedov vlád a ministrov zahraničných vecí, ale aj pre kontakty medzi odbornými ministerstvami.
- Okrem klasických bilaterálnych stretnutí treba preveriť aj význam doplňujúcich formátov. Diskusné fóra s účasťou expertov môžu prispieť k identifikácii ďalších potenciálov spolupráce. Spoločné zasadnutia vlád môžu vyslať signál príslušnému obyvateľstvu, že Rakúsko a Slovensko spája mnoho spoločných záujmov a existuje úzke prepojenie medzi oboma krajinami.
- Rakúsko a Slovensko majú spoločné nielen členstvo v Európskej únii, schengenskom priestore a priestore eurozóny, ale aj mnoho obsahových pozícií k otázkam budúcnosti EÚ a riešeniam situácie v eurozóne. Obidve krajiny by mali systematickejšie vyhľadávať dialóg o svojich spoločných záujmoch v rámci Európskej únie.
- Rakúsko by si malo lepšie uvedomiť skutočnosť, že na Slovensku je vnímané v mnohých oblastiach ako príkladné. Napríklad pri slovenskej reforme polície sa siahlo po rakúskych skúsenostiach, rovnako ako pri budovaní rozvojovej spolupráce. V súčasnosti vzbudzuje pozornosť slovenských politikov rakúsky duálny systém odborného vzdelávania. Rakúsko by malo aktívne ponúkať svoje know-how v oblastiach, ktoré sa na Slovensku nachádzajú v procese transformácie.
- Rakúsko by malo naďalej vysilať lektorov na Slovensko a hľadať ďalšie cesty, ako na Slovensku podporiť výučbu nemeckého jazyka.
- Slovensko by malo v Rakúsku zosilniť svoju verejnú diplomaciu. Na tento účel by malo zintenzívniť kontakty s rakúskymi médiami, aby sa zvýšili šance, že sa bude obraz Slovenska prezentovať menej selektívne. Slovenský inštitút vo Viedni by mal mať dostatok kapacít na to, aby ho rakúska verejnosť vnímala v dostatočnej miere.
- Slovensko aj Rakúsko by sa mali intenzívnejšie pokúsiť o to, aby si zvýšili vedomosti susednej krajine a záujem o ňu nielen v hlavných mestách, ale aj v regiónoch.

Obchodné a investičné vzťahy

- Potenciál ekonomickej spolupráce medzi Rakúskom a Slovenskom nie je ani zďaleka vyčerpaný. Spoločné projekty v oblasti dopravnej a energetickej infraštruktúry, energetická bezpečnosť a diverzifikácia energetických zdrojov sú niekoľkými

príkladmi, kde spolupráca trvá niekoľko rokov a určite bude pokračovať. Nárast spolupráce je zaznamenaný jednak v oblasti obchodnej výmeny, jednak v investíciách a v rastúcom objeme služieb, vrátane nárastu spolupráce v oblasti cestovného ruchu. Slovensko sa za posledných 20 rokov stalo významným obchodným partnerom Rakúska, pričom rastúcim objemom obchodu s Rakúskom dobieha obchod Slovenska s tradičnými partnermi – so susedmi (Poľsko, Maďarsko). Z pohľadu susedov Rakúska (a obchodu Rakúska so svojimi susedmi) je však zrejmé, že z oboch strán existuje veľký priestor na ďalšiu intenzifikáciu obchodných vzťahov.

- Jednostrannou je zatiaľ situácia v oblasti investícií, kde Rakúsko predstavuje jedného z najvýznamnejších investorov na Slovensku. Mnohé rakúske firmy sú už dlhodobo etablované na Slovensku a významne sa podieľajú na tvorbe pracovných miest a zamestnanosti. Naopak slovenské investície v Rakúsku sú zatiaľ ojedinelé, avšak s výrazne rastúcim trendom.
- Pozitívom vzájomnej spolupráce je aj existencia inštitúcií, ktoré podporujú vzájomnú hospodársku spoluprácu. Je však nutné zabezpečiť väčšiu koordináciu ich aktivít, zjednodušiť prístup hlavne malých a stredných podnikov k dostupným informáciám a programom podpory a vytvoriť prostredie na vytváranie ďalších platforiem či klastrov na vzájomnú sektorovú i medzisektorovú spoluprácu. Na zváženie je aj hľadanie ďalších nástrojov, hlavne finančných, na podporu spoločných obchodných a investičných projektov, vrátane zefektívnenia využívania externých zdrojov z fondov EÚ.
- Z dnešného pohľadu významnú perspektívu predstavuje potenciál vzájomnej hospodárskej spolupráce a implementácia spoločných projektov v oblasti dopravnej a energetickej infraštruktúry. Podobne má značný potenciál rozvoj spolupráce v oblasti energetickej bezpečnosti a diverzifikácie energetických zdrojov, primárne cez projekt prepojenia ropovodov Bratislava – Schwechat, ako aj spolupráca v oblasti obnoviteľných zdrojov energie. Slovensko tiež vytvára potenciál na transfer know-how a rakúskych investícií do oblasti revitalizácie miest, predovšetkým s ohľadom na energetickú efektívnosť.
- Technologická vyspelosť rakúskych podnikov predstavuje obrovské predpoklady na ďalšie investície na Slovensku, najmä v sektoroch strojárstva, chemického, ale aj farmaceutického a potravinárskeho priemyslu.
- Veľký potenciál má aj spoločný rozvoj turistického ruchu, aj keď v súčasnosti prevláda skôr konkurencia pred spoluprácou. Rakúske firmy zohrávajú poprednú úlohu v oblasti know-how a služieb v cestovnom ruchu, z ktorej môžu profitovať aj slovenské turistické regióny. Práve kvalita a komplexnosť služieb sú kľúčové pri snahe Slovenska predlžovať pobyt turistov v strediskách cestovného ruchu. Prípadný rozvoj spoločných produktov v cestovnom ruchu by mohol obom krajinám zvýšiť nielen návštevnosť zahraničných turistov, ale aj bilaterálny turistický ruch.
- Kľúčová by v ďalších rokoch mala byť podpora spolupráce univerzít a vedeckovýskumných pracovísk. Pre Slovensko má osobitný význam uplatnenie rozsiahlych

rakúskych skúseností v oblasti transferu inováčných technológií medzi akademickým a firemným sektorom, vrátane praktického vzdelávania vo firmách. Zo vzájomného transferu skúseností a know-how však môže benefitovať aj Rakúsko.

Slovensko a Rakúsko v EÚ

- Strategické spojenie v jadre eurozóny spolu s periférnym geografickým postavením Rakúska a Slovenska na východe EÚ vytvárajú predpoklady na novú intenzitu bilaterálneho dialógu oboch krajín v kľúčových otázkach európskej integrácie. Rakúsko i Slovensko si po vypuknutí finančnej krízy na prelome rokov 2008 a 2009 prešli podobnou pozitívnou skúsenosťou vnútri eurozóny, ktorú vnímali ako ochranu pred nestabilitou menových kurzov. V súvislosti s riešením dlhovej krízy sa obidve krajiny zaradili k takzvaným krajinám severu, ktoré kládli v prvých rokoch dlhovej krízy dôraz na zodpovednosť a fiškálnu stabilitu. Na rozdiel od Rakúska a Slovenska zažili v tomto období okolité krajiny výrazné výkyvy národných mien. Obidva štáty sú zároveň v pozícii krajín, ktoré majú potenciál budovať mosty spolupráce a dialóg s krajinami, ktoré sa snažia o členstvo v eurozóne, pričom špeciálnym záujmom Slovenska je udržať najvyššiu možnú mieru politickej a hospodárskej kohézie medzi členmi eurozóny a ostatnými krajinami EÚ, zvlášť susednými vyšehradskými štátmi.
- Blízke záujmy i viaceré podobné pozície Slovenska a Rakúska v EÚ vytvárajú predpoklady na zásadné preklenutie nedávneho asymetrického vzťahu Bratislavy a Viedne v európskych záležitostiach. Existuje reálny potenciál na strategický dialóg a užšie partnerstvo Rakúska a Slovenska, najmä pokiaľ ide o fungovanie eurozóny, rozšírenie EÚ na západnom Balkáne a prehĺbenie vzťahov s východnými susedmi EÚ. Tieto témy predstavujú dobré východisko napríklad na formát spoločných zasadnutí vlád oboch susedských krajín či neformálnych pravidelných pracovných konzultácií v Bruseli a oboch hlavných mestách, alebo aj v kandidátskych krajinách či krajinách Východného partnerstva EÚ.
- V rámci širšej diskusie o EÚ existuje takisto priestor na výmenu skúseností s verejnou debatou o európskej integrácii v oboch krajinách. Rakúska verejná mienka je voči EÚ skeptickejšia než obyvatelia SR, avšak postoje verejnosti sú v oboch krajinách krehké. Jedným z námetov na odovzdávanie skúseností v tejto oblasti sú vzájomná účasť zástupcov oboch krajín na verejných aktivitách týkajúcich sa Európskej únie, ako sú Národný konvent o EÚ v prípade SR a radničné stretnutie o európskej integrácii v Rakúsku.
- Strategickou prioritou Bratislavy v EÚ je okrem stabilného vývoja spoločnej meny aj príprava SR na predsedníctvo v druhej polovici roka 2016. Rakúsko predstavuje prirodzeného blízkeho partnera na sprostredkovanie skúseností v procese príprav Slovenskej republiky na svoje prvé predsedníctvo v Európskej únii formou pravidelných konzultácií a prípadnou pomocou rakúskych expertov.

Energetika

V oblasti energetiky možno sformulovať nasledujúce odporúčania:

- Vyhodnotiť výsledky pravidelných ročných stretnutí expertov pre otázky jadrovej energetiky (od roku 1993 sa uskutočnilo 21 stretnutí) organizovaných na základe medzivládnej dohody o výmene informácií v otázkach spoločného záujmu týkajúcich sa jadrovej bezpečnosti a ochrany pred ionizujúcim žiarením z hľadiska ich prínosu k zblížovaniu stanovísk v oblasti jadrovej energetiky. Na základe hodnotenia navrhnúť možné doplnenia existujúceho formátu s cieľom zintenzívniť bilaterálny dialóg. Zvážiť možnosť rozšírenia uzavretého expertného dialógu o nový paralelný formát, ktorý by umožnil i účasť neštátnych expertov a zástupcov širšej zainteresovanej verejnosti z oboch krajín.
- Na bilaterálnej medzivládnej úrovni za účasti prevádzkovateľov elektrizačných prenosových sústav a národných regulačných úradov vypracovať scenáre na prepájanie trhov s elektrinou medzi Rakúskom a Nemeckom na jednej strane a Českou republikou, Slovenskom a Maďarskom na strane druhej v súlade s cieľom EÚ vybudovať jednotný vnútorný energetický trh s elektrickou energiou.
- Spolupracovať pri realizácii projektov výstavby severojužného plynárenského koridoru so zameraním na výstavbu terminálov LNG v Jadranskom mori a na poľskom pobreží Baltického mora, vrátane slovensko-poľského plynovodného prepojenia, ktoré umožnia zvýšiť kapacitu a obojstranne výhodnú využiteľnosť existujúceho obojsmerného plynovodného prepojenia Baumgarten – Slovensko. Zároveň zvážiť spoluprácu pri presadzovaní sprevádzkovania reverzného toku plynu v rámci rakúsko-taliankeho plynovodného prepojenia, ktoré by bolo významným prínosom k zvýšeniu plynovej bezpečnosti krajín strednej Európy.
- Spolupracovať v otázke dosiahnutia bezpečnej prevádzky plánovaného ropovodného prepojenia Bratislava – Schwechat s cieľom vylúčiť negatívne riziká prevádzky ropovodu pre životné prostredie.

Cezhraničná a regionálna spolupráca

Vzhľadom na doterajší vývoj v oblasti cezhraničnej spolupráce, ako aj na existujúce potreby možno formulovať nasledujúce odporúčania pre zainteresovaných aktérov v Slovenskej republike a Rakúsku:

v oblasti železničnej infraštruktúry:

- neodkladne vykonať elektrifikáciu trate Viedeň – Marchegg – Devínska Nová Ves, usilovať sa o revitalizáciu prepojenia železničného spojenia Viedeň – Wolfsthal so železničnou sieťou existujúcou na území SR, vrátane vybudovania odbočky na

letisko v Bratislave, ktorá umožní prepojenie letísk v oboch krajinách, prípadne uvažovať o alternatívnom železničnom prepojení letiska vo Schwechate s Letiskom M. R. Štefánika;

v oblasti cestnej infraštruktúry:

- usilovať sa o čo najrýchlejšie vybudovanie rýchlostnej cesty S8 vedúcej z Viedne cez Marchegg na hranicu so SR, vrátane výstavby nového hraničného mosta. Na slovenskom území sa usilovať o dobudovanie celého úseku diaľnice D4 vrátane obchvatu Bratislavy a tunela pod Malými Karpatmi,
- vybudovať most ponad rieku Moravu spájajúci slovenskú obec Záhorská Ves s rakúskym Angernom pre osobnú dopravu a nákladnú dopravu do 3,5 tony,
- zvážiť možnosti dobudovania mosta spájajúceho obec Moravský Svätý Ján s obcou Hohenau tak, aby jeho prevádzka nemusela byť závislá od výšky hladiny rieky Moravy,
- dobudovať sieť cyklochodníkov na slovenskej strane, aby sa mohli cyklisti prechádzajúci Cyklomostom slobody bezproblémovo napojiť na cyklotrasy existujúce na území SR;

v oblasti spolupráce miestnych samospráv a regionálnych samospráv:

- podporovať spoločné projekty samospráv na slovenskej a rakúskej strane s cieľom intenzifikovať sociálne kontakty medzi obyvateľmi na oboch stranách hranice,
- ďalej intenzifikovať kontakty medzi Dolným Rakúskom a Burgenlandom a Bratislavským a Trnavským samosprávnym krajom s cieľom zvýšiť kvalitu života miestnych obyvateľov a vytvoriť adekvátne prostredie na rozvoj podnikateľských zámerov,
- posilniť existujúce kontakty medzi zástupcami Viedne a Bratislavy, zvážiť možnosť otvorenia reprezentatívnej kancelárie mesta Bratislava vo Viedni, usilovať sa o revitalizáciu projektu Twin City s dôrazom na implementáciu inovatívnych návrhov podporujúcich intenzifikáciu kontaktov medzi obyvateľmi oboch miest, vo väčšej miere podporovať aktivity a spoločné projekty mimovládnych organizácií,
- naďalej podporovať vzájomnú spoluprácu v rámci regiónu CENTROPE spájajúceho spádové oblasti Viedne, Bratislavy, Györu a Brna s dôrazom na vytvorenie podmienok na rozvoj znalostnej ekonomiky v celom regióne,
- ďalej podporovať spoločné aktivity aktérov pôsobiacich v rámci euroregiónu Weinviertel – Jižní Morava – Záhorie,
- zamerať sa na zvýšenie úrovne vizualizácie spoločných iniciatív a propagácie cezhraničných projektov v médiách oboch krajín;

v oblasti regionálnej spolupráce, respektíve regionálnych iniciatív:

- pokračovať v obojstranne prospešnej spolupráci v rámci formátu V4 plus a identifikovať ďalšie oblasti, v ktorých by mohla byť spolupráca v rámci tohto formátu obojstranne prínosná,
- podporiť a realizovať čo najväčšie množstvo bilaterálnych i multilaterálnych projektov s využitím potenciálu vyplývajúceho z participácie Slovenska i Rakúska v Dunajskej stratégii.